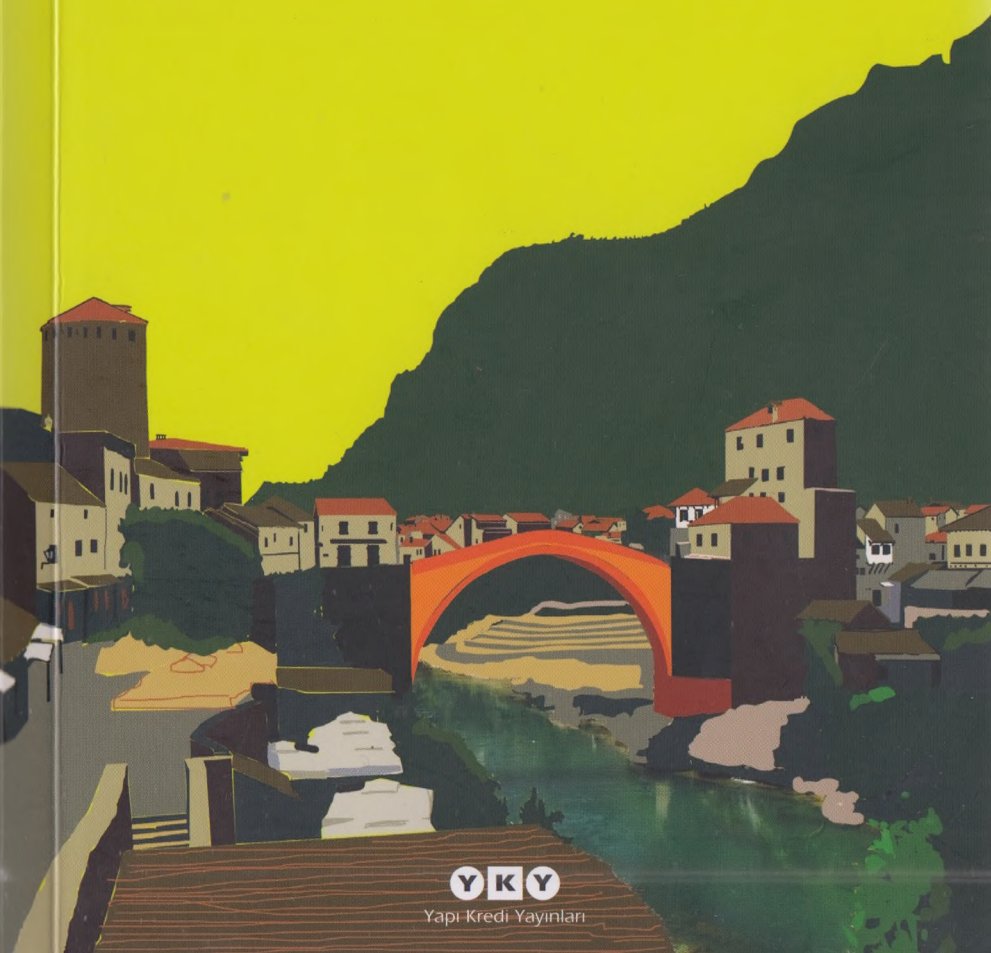
Gündüz Vassaf

Mostari

bir köprü bekçisinin günlüğü

DENEME

YKY
Yapı Kredi Yayınları

MOSTARİ
bir köprü bekçisinin günlüğü

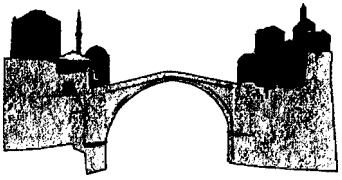
Gündüz Vassaf liseyi Robert Kolej'de tamamladıktan sonra psikoloji eğitimi gördüğü George Washington Üniversitesi'nden mezun oldu. Hacettepe Üniversitesi'nden aynı dalda doktorasını alan Vassaf, uzun bir süre Ankara Üniversitesi Mediko-Sosyal Merkezi'nde öğrencilere psikolojik danışmanlık yaptı. Uluslararası Psikologlar Konseyi yönetim kurulu üyeliğine de seçilen Gündüz Vassaf, 12 Eylül askeri darbesinden sonra öğretim üyeliği yaptığı Boğaziçi Üniversitesi'nden istifa etti. Türkiye'de Psikologlar Derneği'nin kurucu üyelerinden olmasının yanısıra 12 Eylül'e kadar Uluslararası Af Örgütü'nün İstanbul Şubesi başkanlığında bulundu. O tarihten sonra Kassel, Marburg ve Bremen Üniversiteleri'nde öğretim üyeliği, Kanada McGill Üniversitesi Center for Developing Area Studies'de konuk akademisyen, Amsterdam'da Averroes Stichting'de klinik psikolog, Viyana'da Institute für Höhere Studium ve Avrupa Bilim Vakfı'nda 'da konuk araştırmacı olarak bulundu. Vassaf, kurulduğu günden bu yana Radikal gazetesinde Uçmakdere başlığı altında köşe yazıları yazıyor.

TERASA
Coca-Cola

GÜNDÜZ VASSAF

M o s t a r i

bir köprü bekçisinin günlüğü

Deneme

Yapı Kredi Yayınları

Ali Arif Ersen'e

Pomalo.
uchir
acelard yok
m. yapamaya acalan var
uz olmaya

Ceyla Kahveci
Duvar - Alicia
Stalac Kaplad
Sana -
bir kitap
bol musika'dan
acikca Kopuklar ...

DAVID

CEYLA KAHVECIDA
SORUSTURCAK
BU KIM

"KOPRUDE AŞIK"
demişler varmış eşya

Kodaje YAZI
NEVER FORGET

Cevabım

I have to
remember
what to forget

Düşünüş, cevap
Fetişizm!

AMRA / NMAR

Yapı Kredi Yayınları - 3802
Edebiyat - 1075

Mostari - Bir Köprü Bekçisinin Günlüğü / Gündüz Vassaf

Kitap editörü: Raşit Çavaş
Düzelti: Filiz Özkan

Kitap tasarımı: Ersu Pekin

Fotoğraflar: Tolga Bermek, Mehmet Umur, Gündüz Vassaf, William Özkaptan

Baskı: Mas
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

1. baskı: İstanbul, Şubat 2013
ISBN 978-975-08-2458-6

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2012
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Teşekkür

Tolga Bermek
Zaim Borovac
Adnan Bosic
Emin Çelebic
Richard Crosfield
Raşit Çavaş
Aslıhan Dinç
Şebnem Dönmez
Evliya Çelebi
Cem Erciyes
Emel Gündaş
Maureen Freely
Leyla Helijic
Zeynep Irgat
Almir İsmaili
Elma Jelobac
Elif Keser
Amela Kovacevic
Maria Laporte Ferradas
Michael March
Nermin Mollaoğlu
Lyvia Morgan
Mehmet Nazım
Argun Okumuşoğlu
Şiir Özbilge
William Mehmet Özkaptan
Ersu Pekin
Nick Porcaro
Ermin Saric
Mehmet Umur
Deniz Ustok
Doğan Morgan Vassaf
Can Yücel
Su Yücel

hiçbir şeyi görmek, ayrı olduğun sevdiğini görmek kadar güzel ve ağır değil

Mahmut Sezen

Uçaktan

Bulutlar... bulutlar... bulutlar... Alçalmaya başladık. Beyaz bulutların arasında, ani açıklıkta, havaalanı yerine sıra sıra beyaz taşlar... mezarlıklar.

Karadan

Saraybosna-Mostar yolu. Mezarlıklar arası yaşam. Evlerin bahçeleri mezar. Dağlar mezar. Ovalar mezar. Oyuk oyuk, kurşun yaralı, savaş malulü binalar. Taşların altında savaş kurbanı insanlar.

Mostar'da eve geliş

Giriş arka sokaktan. Araba kapının önünde durdu. Önce alışveriş dedim. Beni otogarda karşılayan Adnan, "Mercator Süpermarket"te California'dan gelen dondurulmuş uskumruyu aldırtmadı.

Dilimiz kaş göz İngilizcesi.

Evde balkona çıktık.

Gece.

Mostar Köprüsü aydınlatılmış. Elimle tutabilirim. Gözlerim yaşardı.

Hayatımda önceden bu kelimeyi kullanmış mıydım?

"Allahım!" dedim.

Adnan, "İnşallah"

Ben, "Maşallah."

Mostar Köprüsü karşısında inşallahlarla maşallahlaştık.

Köşeyi dönüverince gördüğüm köprü önünde şaşakaldım. Taşrada kalmış minik yetim evlat gibiydi. Önce farkına varamadım başka bir köprü olduğunun. Mostar'ın köprüsü değil, köprüleri var.

Gece.

Hindi Han lokantasına gittim

Kaymak eşliğinde Puşkin votkası.

"Ben burada ne arıyorum?"

Üstünden geçmeye hazır hissetmediğim Mostar Köprüsü'nde adımlarım ileri gidemedi, "Buraya gelmeyen yaşamamıştır" yazdım not defterime.

Durakaldım.

Aklımda Köprü'de akıp giden tarih, altında akıntının sesi.

Sudan bitercesine nehrin yamaçlarına yaslanmış ağaçlar.

Gecenin gölgeleri.

Köprü'nün üstünde:

Yüzyılların alışılmış ayak sesleri.

Gençlerin yan yanalık heyecanı.

Kedi.

Bisiklet tekerleklerinin sessiz dönüşü.

24.10.2011

Sabah

Köprüye günaydın derken,
"Mostar'da ne yaşamaya acelem var, ne de ölmeye."

Mahallem

Mezarlık
Mezarlık
Mezarlık
Erkeklerin başında sarık
Kadınlar lale
Mostar'da yeni hayat
Mezarlıklar arasında.

Kahvaltı sonrası evimin balkonundan:
Mostar Köprüsü'nde turistler.
Köprüaltında öpüşen çift.
Aşklarının bihaberliğine Nikon'la saldırdım.

İsmeta Pihe Krese 11 numarada oturuyorum.
Mehmet Fransa'dan sordu.
"İçki içilecek yer var mı?"
"Çok!"
"Başörtülü kız?"
"Görmedim."

Yerli gibi görünme alışverişi.
Lacivert, %100 polyester eşofman. (5 Euro/10 Konvertable Mark)
Lacivert, %100 acrylic eşofman üstü. (6 Euro/12 KM)
Siyah plastik pabuç (11.50 Euro/23 KM)
Hepsi, "Made in China."
(Eşofman etiketi-Zhe Jang Pu Jiang Hai Yuan Fu Shi Pu Jang Ren Ming Dong Lu 166 Hao- Tel 0579 84087806)

Meşhur köprü

Yaşlı (benden yaşlı) Alman çifti.
Meşhur müptelaları.
Erkek,

"Meşhur köprü nerede?"
Ben,
"Meşhur köprü?"
Kadın,
"Evet, çok meşhur köprü!"
Mostar'da yaşayan bilirkişi havasında gösteriyorum.
Önümüzde nehir. 20 metre ileride Köprü.
Soyut yalınlığını şark şöhretiyle bağdaştıramadılar.

Akşama doğru.
Hava kararıyor.
Sabah sahilde öpüşenlerin yerinde, dört kişi.
Balık tutuyorlar. Hepsi erkek.

Gece Köprü'de

Kahvede kara gözlüklü kör. Sohbette.
Mostar sokaklarına soruyorum.
Savaş ölüleri mezarlarda. Sakatlar nerede?
Defterimi Köprü duvarına koydum.
Bakmakla bakınmak arasındayım.

Bir o yana, bir bu yana, gelip geçiyorlar.
Bana bakan yok.
Yazıyorum.
Birileri fotoğraf çekiyor.
Kelimelerimle, kameraları farklı yerlere bakıyor.
Gökyüzünde annemin Zühre'si Venüs.
Aşksaldır zührevi hastalıklar.
Yıldızlar henüz yok.

* * * * * * * * *

Köprü'ye gelmeden telefon.
Londra'dan Richard.
Babasının 98. doğum günü.
Bankalarda kâğıt para sayan makinenin mucidi.
"Köprüden geçtin mi?" diye sordu.
"Kıyamadım."
"Geçecek misin?"
"Yarın. Öbür gün. Her iki ucundan yaklaştım. Geçenlerle geçmedim."

* * * * * * * * *

Susan James'in *Passion and Action: Emotions in Early Modern Philosophy* kitabını okuyordum. Düşünce tarihimizde duygularımıza yer verilmediğini yazıyor.
Ona, "Ravenna Bizans mozaiklerine neyse, Mostar Köprüsü Osmanlı mimarisine o" diye yazdım.

Altlı üstlü kelimeler.

Defterimde benim kelimelerim.

Altında başkalarının.

İsimlerini Köprü'nün duvarında ebediyete kazımışlar.

Arno	Meli
Dama	Cena
Elo	Eko
Mia	Vila

Osmanlı İmparatorluğu'nda 1556'da yaptırılan, ulus devletleşme vahşetinde 1993'te bombalanıp yıkılan, 2004'te yenilenen Mostar Köprüsü'nde yeni isimler.

Belki lazım olur. Defterime kayda geçtim.

Köprü gene yıkılıp yapılırsa, restorasyon ustaları orijinaline benzesin diye bu isimleri de duvara kazırlar mı?

Mostar'da altı köprü var nehrin üstünde.

Lucki Most Köprüsü 200 metre ötemde.

Gece sessiz

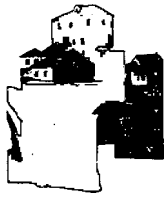

Köprü'nün üstünden geçen otobüs karanlıkta ışıl ışıl kutu.

25.10.2011

Sabah 8.00

Kahvaltıdan önce batı ayağı Halebija'da yerimi aldım.

Dar, kot pantolonlu, sarışın kız. Yanı başımda duruyormuş. Rehber.

Köprü'nün poz poz fotoğrafını çeken grubunu bekliyor.

(Karşı dükkânda satılan kartpostallarda hepsi var.)

"Bilmem doğru mu?" diye söze başladı.

İngilizce anlatıyor. Kanuni Sultan Süleyman Köprü'nün mimarı Hayreddin'e haber yollamış, "Köprü çökerse, kellen düşer."

BRAVO SESLERİ. ALKIŞLAR MOSTAR'IN TEPELERİNE YAYILIYOR.

NEHİRDEN ÇIKAN GENÇ DALICI YUKARIYA BAKTI. SELAM VERDİ.

(Köprünün yüksekliği 20, suyun derinliği beş metre.)

Mimar Hayreddin Köprü'yü bitirmiş. Rivayete göre üstünden ilk geçildiğinde, yıkılır diye korktuğundan, dağlara kaçmış.

Mostari kayıtları, Dalmaçya kıyısında Makarska Kalesi'ni yapmaya gittiğini yazar.

* * * * * * * * *

Dillere destan Mostar Köprüsü'nde diller değişiyor.

İngilizce dinleyenler gitti. Almanca dinleyenler geldi.

Onlar da gitti.

En çok Japonlar geldi gitti.

Köprü nöbetimi sürdürürsem, Japonca anlatabilirim tarihini.

Unutturulan 11 Eylül

Her şey 11 Eylül'le değişti.

Lenin, Mao, Pol Pot için tek yol devrimdi.

Sosyalizmin tarihinde ilk kez Şili'de Allende hükümeti halkın oylarıyla seçildi.

Emperyalizm tahammül edemedi.

Allende hükümeti, CIA darbesiyle 11 Eylül 1970'te devrildi.

Başı boş bırakılan kapitalizmin, "Her şey satılık, her şey mübah" dayatmaları, 11 Eylül'den itibaren önce Şili, sonra Reagan'la Amerika, Thatcher'la İngiltere, Türkiye'de de cuntanın iktisatçısı Özal'la sürdürüldü. Günümüzde kimsenin kurtuluş yolunu bulamadığı dünya ekonomik krizi böyle başladı.

Daha sonra, başka bir 11 Eylül'de New York'ta yok edilen İkiz Kuleler, bu ideolojinin önde gelen simgesiydi.

Köprü ayağındaki kitapçıda her gün aynı belgesel film.

Mostar'da savaş.

Köprü top ateşinde.

Parça parça sulara gömülüyor.

Osmanlı-İslam varlığının simgesi,

etnik temizliğin kurbanı.

Filmin gösterildiği televizyon ekranının sağ köşesinde tarih, 9-11-93.

Filmi seyreden Amerikalı yerinden fırladı.

Beyzbol ligini kazanan takımlarını dünya şampiyonu görme alışkanlığında,

"Gene 11 Eylül!"

Nereye gidersen git, Amerikalı'ya kendi takvim okuyuşu geçerli.

Sayıların

9-11

11-9

Söyledikleri

Most, Boşnakça köprü demek. Mostari köprü bekçisi.

"500 yıl beklersek Köprü eski yaşına kavuşur" diyor yanı başımdaki rehber.

Minarenin yalancı kahramanı

Koski Mehmet Paşa Camii.

Köprü'ye birkaç yüz metre.

Yapımı 1557.

Bombalanıp yıkılışı 1993.

Cami görevlisi İstanbullu olduğumu öğrenince, eski dostunu görmüş gibi sevindi. Onarılan minarenin tepesinden Köprü'yü kuşbakışı görebilmem için benden dört Euro ücret almayacağını söyledi.

Söyleyemedim yükseklik korkumu. Üstünden geçemediğim Mostar Köprüsü'ne tepeden bakmaya çıktım. Boşluğa çekildiğim duygusunu yaşamamak için gözlerimi kapadım.

"Her şey bitti. Gençler ne yapacak?"

Cami görevlisi Airbus uçaklarına pencere yapan fabrikada çalışıyormuş. Mostar'ı ayakta tutan fabrika savaştan sonra kapanmış. 7000 kişi işsiz. Ayda 2000 Alman markı alırken, şimdi Karagöz Camii bekçiliğinden eline geçen 200 Euro.

Akşam

Köprü'nün hapishane kulesinin olduğu Halebija tarafı.

Defterim açık, bekliyorum.

Türkçe sesler. 40-50 kişilik grup.

Mehmet'in sorusunu yeniden cevaplamam lazım. Mostar'da gördüğüm ilk başörtülüler.

Türkler nihayet tarihleriyle tanışmaya başladı. Osmanlı topraklarındalar.

Yıllardır Londra, Paris, New York'a gidenler, kökleri Rumeli bile olsa, uğramazdı buralara.

Akıllarından geçmezdi.

Benim gibi.

Gece nöbeti

Tara ayağında kitapçı gece yarısına kadar açık.

Eski cephanelik kulesiymiş.

İçerde bir kişi, dışarda ben. İkimiz tek başına, Köprü ayağında.

Mostar erken uyuyor.

Evlerin ışıkları çoktan sönmüş.

Gecenin derinliğinde, birbirine yakın dört caminin ışıklandırılmış dört minaresi.

Bu ayakta ilk nöbetim.

Kimseler yok.

Köprüyü aydınlatan ışık gözüme girdi. Yazdıklarımı göremiyorum.

Savaştan sonra silahları herkesten nasıl topladılar?

Alkole tövbe etmiş alkolikler gibi mi arındılar silahlarından?

Nasıl kurtuldular silah kullanmaktan, silaha güven duygularından?

Köprü'nün tam ortasında öpüşüyorlar.

Hapishane defileleri

Köprü'nün batı ayağında Halebija kulesi.

Kimi tarihini temizlemek için eski hapishanelerini yıkar. Kimi ibret olsun diye işkence müzesi yapar. Kimi hücrelerine yemek masası koyup, anlamından arındırıp, lokanta.

Kulenin üst kısmı kışla, dibi zindanmış. Neretva'nın suları yükseldiğinde Osmanlı mahkûmlarının bellerine kadar gelirmiş.

Günümüzde hediyelik eşya dükkânı ve savaş fotoğrafları sergi mekânı.

Ben olsam, boşaltılan hapishaneleri aynalarla donatırdım.

"Ne mutlu Türküm diyene"

Gökyüzü karanlık. Yıldız yok.

O da ne?

Yıldızların yerinde, uzayın derinliğinde, ışıl ışıl haç!

Hatırladım.

Dağın tepesinde dikili devasa haçı gündüz vakti görmüştüm.

Kim? Ne zaman? Neden dikti?

Cudi Dağı'nda, "Ne mutlu Türküm diyene."

26.10.2011

I

From: ali.akay98@gmail.com

To: taksila@yahoo.com

Sent: Tue, Oct 25, 2011 8:50 pm

Subject: Re: Linkedin'deki ağıma katılın.

II

From: taksila@yahoo.com

Aliciğim
Mostar'dan sevgi
Kısa bir süre burada yaşayacağım
Linked ağı nedir nasıl çalışır bilmiyorum

III

From: ali.akay98@gmail.com

Boşver zaten, orada ne yapıyorsun?
sevgiler
ali

IV

From: taksila@yahoo.com

Ne yaşamaya ne de ölmeye acelem var dediğim bir yer.
Bir ay kadar kalacagım.

V

From: ali.akay98@gmail.com

Seza da şimdi selam söylüyor ve Mostar'ı çok merak ediyor ve bilhassa Godard'ın "Notre musique" filminden sonra. Mostar o filimde Dante'deki "Araf" olarak duruyordu. Seza senin söylediğine çok uyduğunu söylüyor ("Ne yaşamaya ne de ölmeye acelem var.") cümlen üzerine
sevgiler
ali

Öğleye doğru

Mostar'ın, Müslüman kesimine göre zengin, bakımlı Hırvat mahallelerini kaybolurcasına dolaştıktan, bir evin damına uzanan çınar dalını budayanı seyredenlerle boş gezenin boş kalfası olmanın cemaat ruhunu paylaştıktan sonra, nihayet Köprü'nün doğusunda, Tara ayağındayım.

Etrafımda,

"Bir kahvemi için" davetlerinde,

Köprü başında oturmaya bahane arayan Türkler,

yaylım ateş konuşan İtalyanlar,

sessiz, seri adımlarla yürüyen Japonlar.

Bir hareket!

Sağ yanıma konan güvercinin turuncu gözüyle göz göze geldiğimde, uçtu.

Köprü başında koku, doku, bütün antenlerim açık.

Gözümün ucunda bir hareket daha.

Genç kadın.

Mor giymiş. Bir o yana, bir bu yana, kafese sıkıştırılmış keklik gibi gidip geliyor. Karşı kıyıdaki küçük evinin küçücük balkonunda çamaşır.

Gözü Köprü'de mi? Beni görüyor mu? Sanmıyorum.

Sahilde *Guinness Rekorlar Kitabı*'na girme ihtiyacı hissetmeksizin, 24 saatte en çok fotoğraf çekme egzersizinde Japonlar.

Mor kıza el salladım.

Elim havadayken farkına vardım. Evlerimiz karşılıklı!

Bir sahilden ötekine, balkonlarımız birbirine bakıyor.

* * * * * * * *

Zeytin yeşili Neretva nehrinin akıntısında, derviş gibi dönen anaforlar.

Sahilde, Köprü'nün savaş yıkıntısından yadigâr, katliam kırığı taşları nehre fırlatan çocuklar.

Anaforların tam da ortasına düşse?

Hedefi 12'den vuran Köprü bombacıları gibi böbürlenecekler mi nişancılıklarından?

* * * * * * * *

Sol tarafımda ayak hizamda hareket.

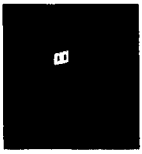
Döndüm. Köprü başında ilk defa göz göze geldim birisiyle.

Bana, "Burada ne işin var?" diye sorarcasına bakan,

Arkadaşı gelince,

Peşinden gidip Köprü'yü geçen köpekle.

Akşam nöbeti

Sessiz geçti.

Herkesten sessiz, Köprü üstünde gidip gelen çingene çocukları.

"Hoşt hoşt" dedi dükkâncı. Pet şişesinden su attı.

Uygun mesafe uzaklaştılar.

Köprü I

Henüz
yol verme bana
birleştirme beni
karşı kıyıyla
Yaşıyorum
Beklediğim köşeyi

Köprü II

Gelip geçeni
Birer birer
Sayayım dedim
Onar kişiden yirmi,
On giden
On da geleni.
Geçti ilki.
Derken,
İki adımda
Döndü geri.

Saat 23.00
Mostar gecesinde

Sesler

Kilise çanı.
Motorsiklet.
Uzakta ayak sesi.
Su sesi, su olmasa hangi sese benzerdi?

Kokular

Hafif odun kokusu.
Ezgi.

Hiç intihar oldu mu Köprü'den?

Her gece gelişimde arkamdan biri beni Köprü'den aşağı atacak diye hissediyorum.

ve

Gören, manzara için birkaç dakikalığına durduğumu sanıyordur.

Nereden bilsinler?

Üniforma giymez Mostariler.

27.10.2011

Tara ayağı – sabah

Okula geç kalma korkumu tanıdım yeniden.
Kahvaltıya vaktim olmadı.
Kitapçıdan Mostar katliamı belgeselinin sesi.
"Saldırıda 60.000 kişi evlerinde mahsur kaldı..."
Yollar boş.
Köprü boş.
Taşları, yağmurun altında deniz dibi pırıltısında.
Uzaktan bakanlar Köprü başında kırmızı virgül görüyordur.
Kırmızı şemsiyemin altında
Kırmızı not defterime yazıyorum,
"Yarın İstanbul'da yağmur yağacak."
Mostar'da hava nasılsa, ertesi gün İstanbul'da aynısı olurmuş.
16. asırda Osmanlı ne yapardı yağmurdan korunmak için?
(Şemsiye ne zaman icat edildi, bakmam lazım.)
Hayreddin ve kalfaları nasıl giyinirdi yağmurda?
Kanuni'nin kızı Mihrimah. Kocası Sadrazam Damat Rüs-

tem. Köyü Mostar yakınında. Hırvat devşirme. Köprü onun döneminde yapılmış. Osmanlı tarihinin en zengin sadrazamı.

Zenginliğinin ölçüsü: 476 değirmen, 1700 köle, 2900 savaş atı, 1106 deve, 800 *Kur'an*. Mimar Hayreddin üç yıl boyunca emrinde çalışmış.

Evliya Çelebi:

"16 imparatorluk dolaştım, böyle köprü görmedim!"

Ammâ bu zikr olunan cümle cüsûrlardan vâcibü's-seyr ibret-nümâyı bî-misâl cisr-i lâ-nazîr bu Mostar köprüsüdür kim Arab u Acem ve Rûm u Firengistân'da ve Belh u Buharâ'ya varınca tek-i pûmız var, bu hakîr eyle bir cisr-i âlî rub'-ı meskûnda görmedim. Gerçi Kürdistânıda...

Hasankeyf diye devam eder.

Ankara için Mostar Köprüsü etnik temizlik kurbanı.
Baraj sularına mahkûm ettikleri Hasankeyf?

Kitapçının yanından, dik basamaklardan çıkıyorum.

Tara Kulesi'nin kapısı açık. İçerisi Köprü Müzesi.

Yağmurdan tarihe

1466:

Osmanlı geldikten üç yıl sonra, tahrir defterlerinde o zamanki ismiyle Pazar-i Mostar'ın ilk kaydı.

Hıristiyan Hane sayısı: 19

Bekâr: 1

Köprü Garnizonu: 25

1878:

Osmanlı, Bosna-Hersek'i Avusturya Macaristan İmparatorluğu'na terk ettiğinde,

Müslüman, Ortodoks, Katolik, Ermeni, Yahudi, Rum– ayrı değil, aynı mahallelerde.

Çarşıda, Osmanlı, Avusturya, İspanyol, Rus– her tür para. Ticaret, İstanbul, Venedik, Dubrovnik üzerinden. Kimi Mostar tüccarlarının Paris'te dükkânları var.

Bu dönemde Mostar'ın ilk fotoğraflarından:

Avusturyalı mağrur memur. Kıyafeti, ceket, pantolon. Şalvarlı esnaf arasında, uzaydan ışınlanmış gibi.

Tarih yolculukları:

(Patent DMV)

Dijital zaman göstergeleri

1 9 4 6
1 7 1 7
8 8 2
5 3
5

Tuşladığınız yıla yolculuk.

(Geleceğe gitmek mümkün değil diyor fizikçiler)

Tarihten yağmura

Köprü boş.

Yollar boş.

Köprünün başında, biri sağda, biri solda, açık avuçlarında yağmur toplayan, iki çingene kız çocuğu.

İkisine birer lira verdim.

İkisinin fotoğrafını çektim.

Mostar five-day forecast

Tomorrow Oct 28	Saturday Oct 29	Sunday Oct 30	Monday Oct 31	Tuesday Nov 1
Partly Cloudy	Partly Cloudy	Partly Cloudy	Clear	Showers / Clear
Hi: 20°	Hi: 21°	Hi: 20°	Hi: 20°	Hi: 17°
Lo: 10°	Lo: 9°	Lo: 9°	Lo: 10°	Lo: 4°

Ulus devlet: marş marş

Köprüden geçen yabancı, Mostar'ın yerlisinden nasıl ayırt edilir?

Yürüyüşünden.

Zabıt tuttum.

Köprüye giden yol, siyah beyaz çakıl taşları motifleriyle döşeli.

(Galiba Güllü'ydü Osmanlı'da Rodos usulü dendiğini söyleyen)

Zemin taşları mermer kayganlığında. Düşülmesin diye, geniş aralıklarla döşenmiş. Yabancılar ağır aksak, ara boşluklara basarak, Mostarlılar, basamaklardan sekerek yürüyor.

Nöbet yerimde, ayaktan, ayakkabıdan başka şeye bakmaz oldum bugün.

(Köprü geçildikten sonra gözüm yüzlere gidiyor, konuşmalara kulak kabartıyorum.)

İtalyanlar kayıtsız. Basamak üstü, basamak arası, gidip geliyorlar.

Amerikalılar, dağ başını duman almış adımlarının tökezlemesinin şaşkınlığında,

Japonlar, basamak arası kaygan zeminde, tedirgin, küçük adımlarla,

Almanlar, Köprü'nün ortasına doğru geldiklerinde

basamak üstü yürüme sistemini keşfederek,

Pakistanlılar, Türkler ve İtalyanlar gibi, ama bocaladıklarını her hallerinden belli ederek.

Peki ben?

Geçtiğimde adımlarımı nasıl atacağım?

Dilenciye dondurma

Tekrar gördüm sabahki çocukları.

Üçü kız, biri erkek dört çingene çocuğu. Halebija ayağında dondurma vitrinine bakıyorlar. Erkek, dondurmacıyla konuşuyor. Güler yüzlü. Güzel. Yirmi yaşlarında. Saçlarına meç yaptırmış. Kızlar önden gitti. Erkek, dikkatle saydığı bozuk parasını kıza uzattı. Külah içinde çikolatalı dondurmasını aldı.

Dondurmayı yalayarak, gözlerimin içine gururla bakarak, Köprünün basamaklarından sekerek geçti gitti.

Gece

Evimin ışığı

Babamın doğduğu 19. yüzyıl sonlarında Mostar Köprüsü'nde nöbet tutan Mostariler ne düşünürdü?

Nöbet boyunca dalıp gitmemek, sürekli düşünmek mümkün mü?

Köprü'nün düşünce bekçisiyim.

Geçenleri yakalıyorum kırmızı defterimde.

Aklımda Scott Olsen. ABD ordusunda Irak'ta iki dönem askerlik yapmış. Dönünce, "Occupy Wall Street" hareketi. Ben burada Köprü başındayken, arkadaşları şu anda onu California'da Oakland Hastanesi'nin önünde bekliyor.

Devlet vatandaşlarına şiddet kullanma hakkını kullanmış.

"Biz % 99"uz şiarıyla yola çıkan Scott Olsen'ın kafasına polis lastik kurşun sıkmış.

Olsen komada.

Yoğun bakımda.

Köprü sakin.

Savaşlar uzakta.

Mostar Köprüsü yürünsün diye var.

Prag'da Charles Köprüsü'nde satıcılardan ilerleyemezsiniz.

Venedik'te "Rialto"ya fotoğraf çektirmeye gidilir.

Galata Köprüsü, Brooklyn Köprüsü –otomobillerle boğuşursunuz zehirlerini teneffüs ederek.

San Francisco'da Golden Gate ölümüne atlayanlarla ünlü.

Thames üzerinde Tate Köprüsü ilk açıldığında çökme tehlikesi geçirdi. Dünyaca ünlü mimar Foster, Londralıları yürümeyi bilmiyorlar diye suçladı köprü açıldığı gün.

Ve aynı gün kapandı.

Mimari hatalar onarıldı. Bir yıl sonra tekrar açıldı.

Mostar Köprüsü üstünde yürünsün diye var.

Penceremde ışık yanıyor.

Bu Köprü beni zaptetti.

28.10.2011

Sabah güneşine bakan batı yakası köşem.
Ankara'da Ayşe Abla İlkokulu.
Sabah, evden beş altı dakikada.
Mostar'da aynı acele.
Yataktan Köprü'ye.
Günaydın.

Güvercin. Ortaçağ Avrupa sofrasının baş tacı.
Evlerde sırf bu nedenle beslenmekte.
21. yüzyılda, dokunulmazlıklarının güvencesinde,
Köprü duvarında, güneşin sıcaklığının rehavetinde.

Köprünün sabah trafiği.
Orta yaşlı kadınlar komşu pencere sohbetlerinde.
Kim, kimle, ne zaman geçti, biliyorum.
Alışverişe gitmiyorlar.
Giderken, dönerken, elleri boş.

İkizimi buldum!

Birkaç gündür yan yanaydık.

Köprü başına fotoğraf makinesini koymuş kendi resmini çekiyordu.

Üstünde kırmızı kazak. Lacivert pantolon.

Benim gibi, kaç gündür aynı kıyafet.

O durmadan fotoğraf çekiyor. Ben ha bire yazıyordum.

Sahile indi.

Saatlerce aynı noktadan fotoğraf çekti.

Beni mi?

Makinesini Köprü başı yalnızlığıma doğrultmuş.

Bana mı öyle geliyor?

Görmezlikten geliyor yazıyorum.

Kartpostal mı olacağım?

Tekrar yukarı gelirse benimle konuşacak mı?

* * * * * * * *

Mayolu adam Köprü'nün ortasında Bosna bayrağını sallıyor.

Nehre atlayacağının gelgeli.

Köprüde seyreden beş on kişi.

Sahilde 20-30 kişi.

Pet şişesinden su tuttu yapılı vücuduna.

Atladı.

Sudan çıkınca zafer edasıyla elini salladı.

Alkışlayanlar tek tük.

Savaştan önce kızlar için atlarlarmış.

Sahilde şapka elden ele, pamuk eller cepte.

Hangi kandansın?

Adnan beni otobüs terminalinde karşıladığından bu yana dört gündür kimseyle konuşmuyordum.

Gevezelik günüm olmalı. Bir başkasına yol soran turiste aradığı yeri tarif ettim.

"Nerelisin?" diye sordu.

"Buralıyım."

Ben sormadan Kanadalı olduğunu söyledi.

"Hangi kandansın?" diye sordu.

("What's your blood?")

Senin kanından, zürafa kanından, tanrı kanından demeliydim.

Kansızım demeliydim.

"Neden?" diye sormakla yetindim.

"Ailem Hırvat. Buradan kaçmışlar. Balkanlar yurdumuz. Her şeyimiz. Dünyanın merkezi."

* * * * * * * * * *

Türkçe konuşuluyor.

Bir şey söylemezsem kendimi casus gibi hissedeceğim. Dayanamadım. Sonuçta hepimiz şaşırdık.

Kim olduğumu biliyorlardı. Aramışlar. Bulamamışlar.

Türkiye'nin Mostar Başkonsolosu.

Köprü'ye gelirken her gün TC armalı binanın, Türk bayrağının önünden geçiyorum.

Buraya gelmeden bir gün önce televizyonda, *Gündüz Feneri* kitabımın söyleşisinde, Mostar'da inzivaya çekileceğimi söylemiştim. Konsolosun annesi geleceğimi oğluna haber vermiş. Akşama, Saraybosna'da sefarette 29 Ekim kutlamasına davetli olduğumu söyledi.

Köprü'yü bekliyorum.

Çingene çocuklarına dondurma satan güler yüzlü kız,

"Bir şey ister misin?"'

Geldiğimden beri Köprü başında ayaktaydım her gün.

Masaya oturdum.

Öğle güneşi tepemizde. Masanın kocaman beyaz şemsiyesi var.

Dondurmacının yol üstünde tabelası:

SLADOLED

BAKLAVA

BOSANSKA KAFA

Tabelaya dikkat etmemiştim. Bosanska kafa mı demeliydim orta şekerli Türk kahvesi istediğimde?

Yunanistan'da, Türk askerinin Kıbrıs çıkartmasından sonra Yunan kahvesi denmeye başlandı.

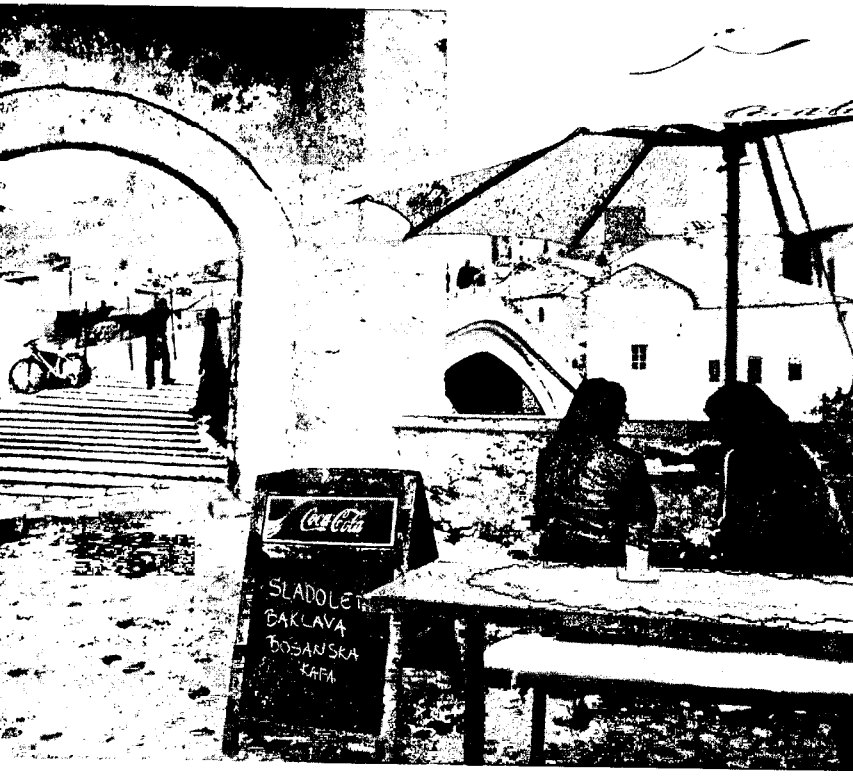
Peki burada neden Bosanska kafa?

Tepside cezve. Bir bardak su. İki adet kesme şeker.

Rahatmış oturarak yazmak.

Her gün Köprü'ye gelmem işbaşı yapmaksa, Mostar'da bunca savaş sonrası işsizi arasında benim bir işim var.

Demin Köprü'den suya atlarken resmini çektiğim dalıcı arkamda arkadaşlarının oturduğu masaya geldi.

Coca-Cola
SLADOLED
BAKLAVA
BOSANSKA
KAFA

Üstünde lacivert denizci kazağı.

Güneş gözlükleri fiyakalı.

Marlboro içiyor.

Kayıtlarım tam olmalı. Köprü'de fotoğrafım yok. Çekmesini isteyecektim. Çekindim.

* * * * * * * * * *

Nehre girmeli miyim?

Behey Mostari!

Köprü'den, kolları LOT armalı, deniz grisi savaş gemileri sinsiliğinde kamuflaj kıyafetlerinin çirkinliğinde iki asker geçti. Uluslararası gözlemciler. Biri zenci. Biri beyaz. Pazıbentlerinde İsviçre yazıyor.

Köprüde nasıl adım atıyorlar diye arkalarından bakmayı unuttum.

"Behey Mostari! Nöbette uyuyorsun!"

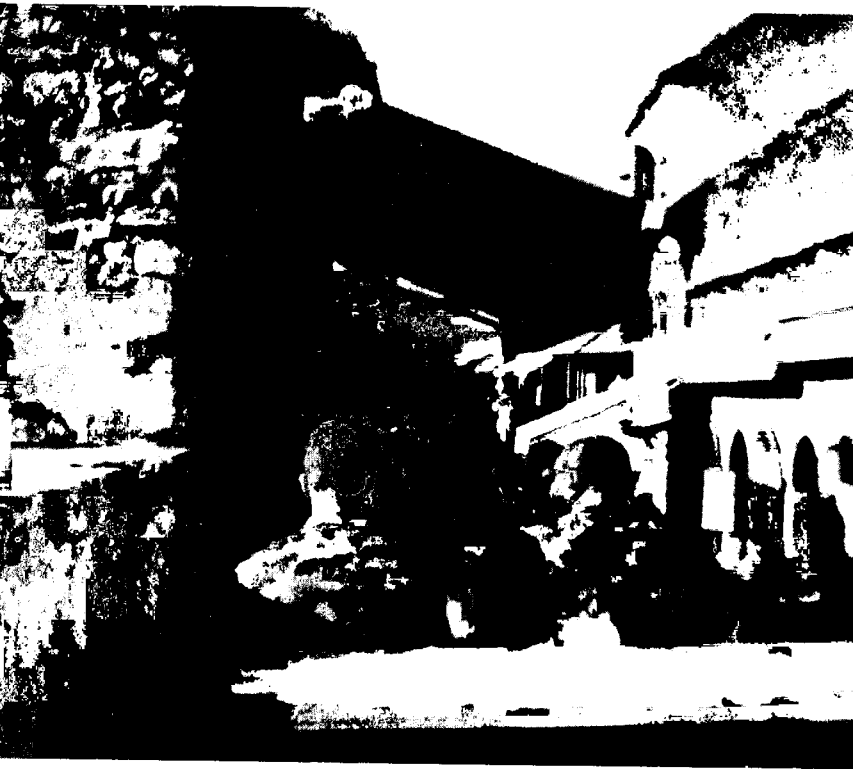
Geri döndüler. Kahve içmeye davet eden buralı bir kızın masasına oturdular.

* * * * * * * * * *

Zabıtlarıma "gerilla yazarlığı" denilebilir mi?

* * * * * * * * * *

Köprü duvarının üstünde tek başına dolanan, kanatları güneşle gümüşleşmiş sivrisinek benzeri böceğin fotoğrafını çektim.

Her şey önemli.

Neler kaçırıyorum?

Gelecekte zabıtlarıma bakılırsa kim bilir ne eksiklerimi bulacaklar?

Önemsiz, önemliden önemli!

Yüzyıllar boyunca es geçildi, kadınlarla, çocukların tarihi.

Kedilerin de.

Ve türünü tanıyamadan yok ettiklerimizin.

* * * * * * * *

Okul gezisi geçti önümden.

Deftere sığmaz gözlemler.

Öndeki masada Fransızlar kartpostal yazıyor. Bu âdetin de bitmesine az kaldı.

Pul da kalkacak, kartpostal da.

En son ne zaman kartpostala pul yapıştırdınız?

* * * * * * * *

Camilerden müezzin sesleri.

Saat öğleden sonra iki.

Dört saattir güler yüzlü dondurmacı kızın masasındayım. Kahvaltı etmedim.

Ve,

Nehre girdim.
Su berrak.
Su soğuk.
Akıntı götürebilirdi.
Lağım kokuyor olabilir mi?

Suya atlayan dalıcıdan sonraki atraksiyon ben oldum galiba.

Köprüden bakanlara el sallamadım.

Kumsalda güneşlenircesine yattım.

(Altı dakika sonra Saraybosna'da sefarete müteveccihen 29 Ekim yolculuğuna çıkacaklar.)

Oyunların kaideleri

Köprüden henüz geçmedim.

Özel ana saklıyorum.

Oyun icat ediyorsun. Oynamaya başlıyorsun.

Bir bakıyorsun, oyun oyun olmaktan çıkmış.

Koyduğun kaidelerin kalebenti olmuşsun.

Şu an, öyle hissediyorum.

Osmanlı'nın ilk geldiğinde Köprü Hisar dediği Mostar'da banka arıyorum.

Köprü'yü geçsem, hemen karşıda.

Kendimi oyunuma yakalattırmışım bir kere.

Karşı kıyıdaki bankaya varmak için Köprü'yü geçmedim değil, geçemedim.

Mostar turu attım terleyerek.

Saat beş. Cuma akşamı. Bankalar kapanacak.

Açık bir yer buldum.

Oyunumun oyunculuğuna devam.

Nehirde yüzdükten, bankaya gittikten, eve gidip notlarımı temize çekip sabah kahvaltımı akşamüzeri yaptıktan, bunların hepsini bir saate sıkıştırdıktan sonra, bu sefer de Tara ayağında kitapçının karşısında yerimi aldım.

Yanımdaki adam torbalarda lavanta satıyor.

Kırmızı defterimi açtım. Köprü duvarının üstüne koydum.

Adamın derdi, lavanta torbalarının satılması, tezgâhının boşalması.

Benim derdim, defterimin sayfalarının dolması.

Başka defterim yok.

Sıkıştırdıkça sıkıştırıyorum kelimelerimi.

Fikri sabittir kimi yazarlarda.

İlle aynı kalemle aynı deftere yazılacaktır.

Sonu yok oyunlarımıza tutsaklığımızın.

Gün sonu

Kır saçlı şişman erkek satıcı eşyalarını topluyor.

Arada bir duruyor. Göbeğinden taşan pantolununu sertçe yu-

karı çekip eşyalarını plastik torbalara yerleştirmeye devam ediyor.

Duvarda Mostar Köprüsü'nün işlendiği bir halı asılı.

Gözlerimle sahibi oldum.

Satın alsam, ne zaman, nerede, nereye asacağım?

Halıyı torbaya koydu. Pantolonunu çekti. Şimdi kalan şapkaları topluyor, lavantacıyla sohbet ediyor. Takılar, tartılar çoktan torbalarda. Terlikler, duvara asılı ceketi ve çıkını kaldı.

(Savaştan önce o da uçak fabrikasında Airbus için pencere yapan yedi bin kişiden biri miydi?)

Çıkınından ekmek çıkardı.

Parçaladı.

Defterimin yanına duvarın üstüne koydu.

Güvercinler geldi.

Ve gene Türkler.

Birinin başında ayyıldızlı beyzbol şapkası.

Yakın zamana kadar aşağılık komplekslerinden ve Avrupa'da ırkçılıktan kendilerini "kamufle" eden Türkler, Balkanlar'da milli gösteride.

Dünyayı İngilizce dolaşan Amerikalılar gibi orada burada teklifsizce Türkçe konuşuyor, çarşıda her fırsatta pazarlık ediyor, beğenmediklerine burun kıvırıp yollarına devam ediyorlar.

Hintliler geldi. Lavantacıdan binbir teşekkürle pazarlıksız alışveriş yaptılar.

Evliya Çelebi'ye soru

Nehrin iki yakasında, karşılıklı iki kayada, iki kişi balık tutuyor.

Lokantalarda alabalık var.

Evliya Çelebi hayalet gibi. Omzumun arkasından yazdıklarıma bakıyor.

Bu hayrede alabalıklar olur kim Bosna ve Hersek diyârında şehr-i Mostar içre akan nehr-i Neretva'da ol kadar iri alabalığı olamazdır.

Çelebi'yle balıklarda anlaştık. Köprü için sayfalarca methiyeler düzsem, iki kelimelik yalın tanımına asla erişemem, "Kudret kemeri." Ama Çelebi neden Mimar Sinan yaptı demiş Hayreddin'in göz nuru eserine?

... nehr-i Neretva bir minâre boyu süflâdan akıp enli nehr-i azîm olmağile iktizâ hasebiyle Koca Mi'mâr Sinân böyle bir göz cisr-i tâk-ı tumturak etmişdir. Seyyâhân-ı cihân böyle tâk-ı âlî görmemişdir.

Bizleri sınamak mı istemiş? "Okuduğunuz her şeyi sorgulayın!" diye sesleneyim mi demiş geleceğe?

* * * * * * * *

Kaç gündür kaç milletten bu kadar kız geçti önümden.

Çarpılmadım. Âşık olmadım.

* * * * * * * *

Batı yakasındaki balıkçı gitti. Doğu yakasında büyük kayaya başka balıkçı geldi.

* * * * * * * *

Erkek çocuk dört yaşlarında.

Yanında annesi.

Çocuk bir basamaktan ötekine atlayarak neşe içinde Köprü'den geçiyor.

Dünyası o anın basamağında.

Bizim aklımızda basamaklardan başka her şey.

* * * * * * * * *

Akşam bitiyor. Gece yaklaşıyor.

Müşteriler ortadan çekildi.

Lavantacı gitmek üzere.

Kitapçıda çalışan delikanlı, hediyelik eşya dükkânında her gün Dede Efendi çalan kızla gün sonu sohbetinde.

(Köprü zabıtlarım bir gün kitap olur mu? Kitapçıya, şimdi yazmakta olduğum belki seneye raflarında olur demek geçti içimden. Tiyatroda oyun seyrederken oyunun içinde oynama heyecanım.)

Lavantacı da gitti.

Sıra bende.

* * * * * * * * *

Eve dönerken yolda duydum.

Saraybosna'da Amerikan Elçiliği'ne ateş edilmiş.

Haberi cep telefonundan okuyan yanındakine anlatıyordu. Savaştan bu yana, Bosna'da ilk kez olmuş böyle silahlı saldırı. Akşam nöbette kalmak yerine, Saraybosna'da Türkiye Büyükelçiliği'nde olmak varmış.

Günün konusu. Ben, incir çekirdeğini doldurmayacak konuları yazadurayım, işte heyecanla fikir yürütmemizi tetikleyecek ortamın haberi:

(http://www.huffingtonpost.com/2011/10/28/bosnia-us-sarajevo-embassy-gunfight_n_1063745.html)

Gece

Üşüyorum.

Kimi yerlerde çadır bile kurmaları yasaklanan Occupy Wall Street hareketi kış gelince ne yapacak?

İklimin siyasete etkisi tarih boyunca gözden kaçmış.

Yoksa Napoléon'u Waterloo'da İngilizler değil, yağmur yendi. Rusya savaşını da kardan kaybetti. Keza Hitler.

29.10.2011

Güne başlarken dün.

ABD elçiliğine saldıran Wahabi.

Örgütün kendine özgü moda düşkünlüğünden anlamışlar.

Sol ve sağ fraksiyonların bıyık şekilleri, Filistin örgütlerinin farklı kefiye renkleri gibi, pantolon ile pabuç arası bacakta birkaç santim açıklık bırakılması, militan Wahabi mezhebinin alamet-i farikasıymış.

Kızlar heyecanlanıyor mu?

Cumartesi.

Turist bol.

Köprü'den sabahın üçüncü atlayışı.

Taa baştan beri gençler atlarmış suya. İlk Mostari kaydı 1667'den.

Evliya Çelebi'yi de etkilenmiş:

Şehrin niçe cüret sâhibi sıbyânları cisir kenârında âmâde durup vüzerâ huzûrunda her bir sıbyân "Yâ Allâh" deyüp cisirden aşağı kendülerin pertâb edüp nehre atar ve kuş gibi uçar... ammâ gayri âdemler aşağı atılmak değil aşağı bakmağa cüret edemeyüp zehresi âdemin çâk ve menzil-hâk olur, zîrâ bu cisrin kaddi tâ aşağı rûy-ı âba varınca seksen yedi kulaçdır. Ve nehr-i Neretvanın umku dahi seksen yedi arşındır.

Evvel alçak kayalardan atlayup dahi âlîden pertâb ede ede idmân bulup cisrden aşağı atılırlar. Ammâ bir cüret dahi...

Gerçekten kızları heyecanlandırıyor mu hayat riski de taşıyabilen erkek gösterileri?

Güvenebileceği erkekten çocuk yapmak istiyorsa (biyologlar, psikologlar öyle diyor) neden risk alsın? Neden çocuğunu babasız bırakabilecek erkeğe ilgi duysun?

Kendilerini kızlara beğendirmek için delikanlılar buradan yüzlerce yıl atlamış.

Beyhude yere mi?

Bu da erkeklerin uydurup, uydukları masal mı? Yüzyıllardır nehre atlayarak kendi tuzaklarına düştükleri oyun mu?

Soru: Kızlar neden Köprü'den atlamıyor?

Kızlar neden otomobil yarışçısı değil?

Neden Everest'e tırmanmıyorlar?

Yapamayacaklarından mı?

Sanmıyorum.

Yükseklik korkum her günkinden fazla.

Kayalıklara baktığımda bacaklarım titriyor.

Her an boşluğun içine gömüleceğim diye yazarken nehirde yüzen iki kuğuyu görünce korkum gitti.

Arkamdaki masada erkekle kız seslerinden Amerika-Küba kelimelerini seçiyorum.

Che utandı mı?

Birkaç gün önce ABD, Küba'ya ekonomik ambargoyu kaldırsın diye Birleşmiş Milletler'de oylama yapıldı. 200'e yakın ülke ambargo kalksın, iki ülke, ABD ve İsrail, kalkmasın dedi. Koca Amerika, açlığa, ilaçsızlığa mahkûm etme oyununu oynadığı bu ülkeyi yarım asırdır dize getiremedi.

Alkışlayalım Mostari anti-emperyalizmini.

Alkışlamayalım Che'nin katilliğini.

Coca Cola'dan sonra dünyamızın bir numaralı simgesini kimi devrim markası yaptı, kimi iç çamaşır.

Utansın Che Cola'cılar.

Che'nin utanmadığı kadar.

Devrimden sonra idam mangalarına komutanlık yapan, Küba'da Merkez Bankası müdürüyken darphanenin bastığı banknotları imzalamaktan sıkılan bürokratlaşmış yoldaşımız! Macera peşinde kimleri ölüme sürüklemedi ki?

Dilini, kültürünü bilmediği Afrika Kongo'suna on beş müridiyle gidip devrim yapayım dedi. Beceremedi.

Günlüğüne Afrikalıların tembel olduklarını yazıp onları katliama terk etti. Ardından kendini bile bile ölüme, yoldaşlarını kaderlerine sürüklediği Bolivya'da aynı senaryo.

Ve peşinde devrim hayallerinde küçük burjuvazi.

Che tişörtleri. Che posterleri.

İtalyan turistlerinden para toplandı.

Arkamdaki masada hararetli konuşmalarıyla kalemimin sessiz atışında yukardaki kelimeleri tetikleyen erkek, şimdi Köprü'den atlayacak.

Birlikte oturduğu kız masadan kalktı.

Yanıma geldi.

Seyredecek.

> **Ara gözlem:** Dondurmacının Coca-Cola amblemli karatahtasının üstünde pembe tebeşirle yazılı menü geçen günden farklı.
>
> ICE CREAM
>
> FRESH DRINKS
>
> BAKLAVA
>
> KADAIF
>
> SMOKVARA
>
> TURKISH COFFEE
>
> ESPRESSO

Bosanska Kafa yerine Turkish coffee!

Bugün Türk turları geleceğinin haberini aldılar da böyle mi yazdılar diye düşünürken geldi Türkler.

Kızların hepsi baş örtülü.

Erkeklerin başı kapalı.

Hediyelik eşya dükkânından aldıkları kırmızı fesleri kafalarına geçirmişler.

Hepsi genç. 20-25 yaşlarında.

Bir çift. Yanımda durdu.

(Erkek: Bilirkişi / Kadın: Uyumlu)

Köprü'ye bakıyorlar.

Erkek,

"Tekerlekten sonra en büyük icat kemerdir. Biliyorsun değil mi?"

Kadın,

"Hıı."

(Vikipedya'ya göre –güvenilir kaynak değildir– Köprü 1567'de tamamlandığında dünyanın en büyük kemeri.)

Kahvem geldi.

Bir soru da benden.

Cezvenin sağ elliler için yapıldığını biliyor muydunuz?'

Türklerde ayrılıkçı kompleksi

Başka bir Türk turu. 40 yaş üstü. Kadınların başı açık.

Bir kısmı durmadan geçti. Grup ikiye bölündü.

Türk rehber, "Amira! Amira!"

Amira, Bosnalı rehber. Önden geçenlerle Köprü'nün ortasında.

Duymadı.

Türk rehber,

"Amira bana yardım edeceğine grubu bölüyor."

Yanındaki,

"Ayrılıkçı, ne olacak!"

Türklerde gülmeme kompleksi

Gün boyu gülmemişken sıra fotoğraf çektirmeye gelince niçin güleriz?

Geçen yüzyılın başında çekilen ilk fotoğraflarda neden kimse gülmez?

Ne oldu, ne değişti de kamera karşısında gül denince gülmeye başladık?

Sahte gülücüklerimiz, Kodak firmasının kitle mühendisliği sonucu olmasın?

"Say cheese!"

Köprü'de her gün yüzlerce fotoğraf çekildiğini seyrediyorum.
Ne zaman gülüp gülmediğimizde, kadın erkek farkı var mı?
Köprü gözlemlerim:

Kadınların gülümsemesi fotoğraf çekildikten sonra da biraz devam ediyor.

En az, en zor gülen, gülünsün diye en çok komut veren erkekler.

Gençler daha çok, daha içten gülüyor.

En çok çocuklara, "Gül! Gül!" diye baskı yapılıyor. Onlar son kölelerimiz. Anne, baba fark etmiyor. İkisi de ısrarcı.

Amerikalılar gül denmeden de gülüyor. Türkler gül denince de gülemiyor.

Gülme gözlemlerim bu kadar.

Türk-Kürt siyasetçilerinin, devrimcilerin, din adamlarının hiçbiri, neden şimdiye kadar güler yüzlü olmadı?

Gün geldi, Batı âleminde siyasetçiler, haber spikerleri, her türlü "havaya" rağmen sırıtmaya başladı.

Türkiye siyasetçilerine, imamlarına, paşalarına gülümsemek hâşa.

İlkokul öğretmenlerine bile.

19. yüzyıl ciddiyetinden ödün vermiyorlar.

* * * * * * * *

Önümden her gün yüzlerce yüz, yüzlerce beden geçiyor.
Yetişemiyorum,

ağızları açıksa dişlerine

çıplaklık varsa kızların bellerine

dondurma yalayışlarına, külahı tutuşlarına
sevgililerin samimiyetsiz samimiyetine
pabuç biçimlerine
bakıyorum.

Ömrümde bu kadar ifade, duruş, farklı dil, farklı ilişkiyle böylesine yoğunlukta karşılaşmadım.

Böylesine yoğunlukta yaşamadım.

* * * * * * * * *

Sıradan gözlem: En çok bağıran Yunanlılar.

Ayakkabıları başkalarına benzemeyen, sandaletli Pakistanlılar.

Her türlü havaya rağmen ayak parmakları açıkta.

Günün 6. atlayışı

Delikanlının kendini Köprü'den aşağı her bırakışında, dipsiz bir kuyunun içine doğru çekildiğimi hissediyorum. Duygumu yenmenin tek yolu Köprü'den atlamam olacak.

Dalıcının kız arkadaşı kızıl saçlı. Çekici. Güzel güldü, birisi ona İngilizce, "Güzelsin" dediğinde.

Sabahtan beri yan yanayız duvarın dibinde. Daha doğrusu, o yanımda dondurmacının masasında oturuyor.

Sayfaları tükenen defter kaygımı, "Yenisini nerden alabilirim?" diye ona sorarak paylaşmayı aklımdan geçirdim.

Kızlara nasıl yaklaşacağımı, yaklaşmak için ne diyeceğimi, hayat boyu öğrenemedim. Aslında kolay.

"Kendin ol."

Ama kendim olunca da soru sormayı, tanımadığıma yaklaşmayı, özel alana saldırı diye telakki ediyorum.

Bir saattir defteri sorup sormamanın kavgasındayım. "Vicdanımla", "Kendim olmak" arasında pazarlık.

Deftere gerçekten ihtiyacım var. Ama bu kıza neden soruyorum?

Marx Twain vicdanından şikâyetçidir.

"Ne zaman doğru dürüst bir şeye kalkışşsam, vicdanım başkaldırır."

"İyi düşündün mü?"

"Sonra pişman olma!"

"Hiç sana yakıştıramadım."

Vicdanını terbiye etmeye karar verir.

Başarır.

"O kadar iyi terbiye etmişim ki, vicdanımın sesi yıllardır duyulmaz oldu."

* * * * * * * *

Kendim oldum!

Sordum.

"Bilmiyorum. Dükkânlara bakmak lazım."

Eski Osmanlı çarşısında yol boyu uzanan dükkânlara işaret etti.

"O casus"

Sakalı beyaz. Kafasında beyaz takke. Üstünde beyaz pantolon, beyaz ceket. Ayağında beyaz pabuçlar. Çarşıda dükkân sahibi. Köprü başında duruyordu. Kendisine çarpan, kısa

pantolonlu, kabak kafalı turiste kızdı. Arkasından laf atarken göz göze geldik.

Anı paylaşmanın samimiyetini gözlerimizle teyit ettik.

"Nerelisin?"

"İstanbullu."

"Aksaraylı'yım."

(Bu da nerden çıktı? Kendisini Nasreddin Hoca'ya mı benzetiyor?)

İçimden gelen sesi dinlemedim.

"Ben de burada oturuyorum."

Nehrin karşısında, sabah çıkarken penceresini açık bıraktığım balkonu gösterdim.

"Orası Amerikalı'nın."

"Kuzenim."

"O casus."

"Teyzemin torunu."

"Evinden dürbünle bakıyor. Durmadan bir şeyler yazıyor."

"Ben de yazıyorum."

Defterimi gösterdim.

"Türkçe mi?

"Okuması zor. Yazarken bazen elim titrer."

Her müşteri çıktığını sandığında, birileri dükkânının önünde durduğunda, gidip dönüyor. Bir şarkı mırıldanmaya başladı. Katıldım. O mırıldanıyor, ben söylüyorum. O da başladı söylemeye. Turistler bize bakıyor. Kıyafetiyle, görünümüyle yeteri kadar dikkat çekici. O Boşnakça söylüyor, ben cesaretimin artmasıyla yükselen bet sesimle Türkçe. Birlikte "Üsküdar"ı söylüyoruz.

Şarkıyı ortasında kesti.

Konuyu değiştirdi.

"Kapitalizm kötü.

Komünizm imkânsız.

Sosyalizm iyi."

El sıkıştık.

Tito günlerini özlüyor.

"Ne işsizlik vardı ne de milliyetçilik."

Bir el

Önüme ince, güzel bir el uzandı. Şeffaf ojeli, uzatılmamış tırnaklar.

Önü düğmelenmemiş beyaz kazağının üstüne dökülen kızıl saçlar.

Güneş gözlüğünden gözlerini göremiyorum. Masanın üstünde kulpsuz kahve fincanımın yanına üstünde "Red" yazan kırmızı bir defter koydu.

"Kolay bulunmuyormuş."

Duruşundan, tavrından karşılık istemediği belli.

Kırmızı mayolu erkek arkadaşı atlayışını yapmak üzere.

Teşekkür edip elini sıktım.

(Gereğinden kuvvetlice mi?)

****

Beyaz sakallı, beyaz kılıklı, yeni dostum anlatıyor.

Savaşta her şeyini kaybettiğini, Batı basınının Mostar katliamında sustuğunu, çılgın bir düzende yaşadığımızı, tüketimin bizi yozlaştırdığını...

Dinliyorum.

Dünyanın her yerinde savaş görenler hikâyelerle dolu. Başlarından geçeni anlatırlar. Zamanla kimlikleri katliamlarla, soykırımlarla bütünleşir. Mostar'da savaşı konuşmuyorlar. Bir Alman belgeselci ona savaşı anlattırmış. Televizyonda sansürlendiğini görmüş.

Kızıl saçlı kız duvarda, az ötemde, oturuyor.

Yaklaştım. Köprü duvarının üstünde ceketimi, defterlerimi gösterdim. Göz kulak olmasını rica ettim. Bir koşu eve gidip döndüm. Atatürk Havaalanı'nda, kim bilir kime kısmet diye aldığım iki kutu lokumdan birini, arkadaş kelimesinin üstünde durarak, uzattım,

"Senin ve arkadaşların için."

"Güzelsin" dendiğindeki gülüşüyle güldü.

35 dakika sonra

Başka bir şeye vaktim kalmıyor.

Şimdi de Köprü'nün batı ayağında, Halebija Kulesi yanındayım.

Gün boyunca ayakta nöbet. Yemek molası yok. Evde akşam yemeği. Zabıtları temize çekmek. Son nöbetim gece yarısı.

Bakkal alışverişine çıkmıştım. Gene dayanamadım. Günün 3. nöbetine, doğu ayağında Tara Kulesi'ne geldim.

Tezgâhındaki torbalarından Köprü'ye lavanta kokusu yayılan adam her zamanki yerinde. Duvarda tanıdık Mostar halısı. Yanında ha bire pantolonunu çeken kır saçlı satıcısı.

Akşam üçlümüz tamamlandı.

Ne gerek var?

Oyunumun tutsağıyım.

Mostarilikten kurtulamıyorum.

Bu hafta sonu günler kısalacak.

Gününü tanıyamamışken, Köprü'de gün ışığı saatlerim azalacak.

> **Paralel not:** Türkiye'nin doğusu ile batısı arasında saat farkı olmalı. Diyarbakırlı gününü başlatmak için neden beklesin ki Ankara'da sabah olmasını?

Evde yiyecek yok. Alışverişe gitmeliyim.

Gene bir Türk grubu.

Cep telefonunda bağırıyor,

"Ağabey, İstanbul'a gelince paranı getireceğim dedim ya..."

****

Çarşıda tişört: "Müslümanım. Panikleme."

Nehrin renginde Neretva yeşili gözler her tarafta.

İnsanlar yaşadıkları doğanın renklerini alırlar mı?

İskandinavlar.

Balıkları, kendileri, solukluk numunesi.

Hintliler, Araplar. Balıkları, kendileri, renk cümbüşü.

Hatır sormak

Bana doğru üç kız yürüyor.

Mostarlı erkekler soğukta kapanırken, kızların göğsü bağrı açık.

Göğüsler erkeklerin niçin dikkatini çeker, tahrik eder?

Erkeğin alamet-i farikası çağrılmadıkça uykuda.

Kızlar, farkında olmasalar da,

Göğüsleri, her daim dimdik, hazırolda
Erkeğe erkekliğini hatırlatmakta.
Özet: Göğüsler hatır sorar.

* * * * * * * * * *

10 Kasım, 9:05 ayakta dikilmecesinde, hem de günde birkaç kez, olduğum yerde duruyorum.
Mostar camiilerinden ezan sesini dinliyorum.

Gece: Doğu ayağı

Telefonda Richard,
"Gece yazabilmen için ışık var mı?"
Batı ayağı karanlık. Doğu ayağında aydınlatma ışığı gözümün içinde.
"Ne karanlıkta yazdıklarımı görebiliyorum, ne aydınlıkta" demedim.
Her iki ayakta, ışıkla köşe kapmaca oynadığım, gece köşelerim var.

* * * * * * * * * *

Köprü'de duyduğum ilk kavga.
Öfkeyle bağıran kız sesi.

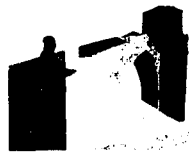
Emin olmayan adımlarında tak tak topuklu ayakkabı sesleri.
Mini mini etek.
15 yaşlarında.
Bağırıyor cep telefonuna.
Çarşı sokağının öbür ucuna vardı.
Mostar gecesi sessizliğinde,
öfkesi yankılandı.

Gece: Batı ayağı

Aynı gece iki ayakta olmamıştım. Burası da bu sefer aydınlık.
(Yoksa projektör mü bozuk?)
O kadar aydınlık ki, sabah defterime konduğunda fotoğrafını çekmeye kıyamadığım ateş böceğinin yerinde dolanan karıncanın ayaklarını sayabilirim.
Sabah baktığımda içinde birkaç damla su olan duvarın oyuğuna sonradan konmuş, buruşturulmuş, iki izmaritin sigara markalarını bile seçebiliyorum.
Sabah Köprü'yle uyanıyorum. Gece uyuyana kadar Köprü'yü giyiniyorum.

30 Ekim, 2011

İsmeta Pihe Krese, 11

Evde, yazı masamda yazamıyorum Köprü'yü.

Yoksa karşımda.

Penceremin, balkonumun önünde.

İlle orada olmam lazım? O da yetmiyor. Duvarın yanında, dondurmacının masasında da yazamıyorum. Kırmızı defterim Köprü duvarının üstünde olmalı.

Kendime uydurduğum yazma oyunu değil.

Defterimi Köprü'nün duvarına koyar koymaz, yazdırıyor defter.

Evde yazamıyorum. Bana ait eşyaların bildik çağrışımları var.

Bildik her nesneden arınmak istiyorum.

Evde kendimleyim.

Köprü'nün anonim kalabalığında yalnızım.

Ev, birileri ararsa bulunabileceğim yer.

Masam, yüzlerce masa alışkanlığım. Yüzlerce masada yazmamın şartlanması.

Duvarda ayakta yazmak, yazmaya sıfırdan başlamak gibi.

Çağrışımsız. Bağımsız. Bağlantısız.

Bir daha değil, ilk defa âşık olmak gibi.

Köprü'de yazdığım yer ben oluyor.

Kendimi anlatırken kendimi tanıyorum.

(Evde niçin yazamadığımı, şimdi evde masa başında yazdım.)

** ** ** ** ** ** **

Pazar sabahı. Kilise çanları.

Akşam Mostar'da yedinci günüm dolacak.

Saatler bir saat geriye alınacak.

Ben nereye gidiyorum?

Köprü duvarında su bardağı, kahve fincanı, cezve ve defteri hediye eden KSK (Kızıl Saçlı Kız).

Karşılıklı gülüştük.

İşe koyulmanın ciddiyetiyle arkamı döndüm.

Hediye ettiği, içindeki kelimelerde artık kendisinin de yaşadığı defterimizi çıkardım. Ne yazacağımı bilmeden yazmaya başladım.

Gene yola çıkıyorum nereye gideceğimi bilmeden.

Ne yazacaklarını bilen romancılarda, bence en kötü şey, hikâyenin sonunu biliyor olmaları.

Önceden kestirilen yere varmak.

Belirlenmişe, hedefe doğru yazmak.

Boş fileyi siparişle doldurmak.

Ben nereye gidiyorum?

Köprü'den ne zaman ineceğim?

Kasım'ın 19'una Bosna Hava Yolları'ndan ayrılmış yerim var. Yarına opsiyonlu.

Uzatmazlarsa dönüşü iptal edeceğim.

* * * * * * * * * *

Arkamdaki masada dört dalıcı.

Dönüşümlü atlıyacaklar. Pazar. Turist bol.

Siyah köpek de burada. Serilmiş duvar dibine.

Mutat yerimi aldım.

Japonlar.

Rehberin sesi: Bir başkasını incitebilir duyarlılığında, fısıltı.

Köprü yürüyüşleri: Her zamanki kararsız, basamak arası.

Âşık İhsani:

"Allahım, cennete giden yolun üstüne kıldan ince, kılıçtan keskin köprü kurmuşsun. Çekilsem de, önce sen geçsen."

Ben de geçmiyorum Neretva Nehri üstünde, "İhtiyar" dedikleri Stari Most Köprüsü'nden.

* * * * * * * * * *

Sigara izmaritlerini kim temizleyecek?

Akşamki oyukta duruyor izmaritler.

Yanlış görmüşüm. İki değil, üçmüş.

Turistler birikti.

Dalıcılar atlamıyor.

Para için atlıyorlar. Ama para için atlamayacak kadar da onurlular.

Coca-Cola tabelası her sabah okuduğum günlük gazetem.

Bugün mavi tebeşirle yazılanlar:

SLADOLED

BAKLAVA

BOSANSKA KAFA

Her gün önümden geçen yüzlerce insanın çoğunun ayağında aynı tür spor ayakkabı.

Giyen, bireysel tercihi olduğu iddiasında.

On beş yıl önce (hatırlamıyorsunuzdur, moda öyle bir şey işte) gemici ayakkabısı giyilirdi. Daha önce ayakkabı üniformalarımız yoktu.

Dalıcı daldı. KSK alkışladı.

Dalıcı kayaya tırmandı. Sudan çıktı.

Kamışla balık tutuyor.

Yanında KSK.

Balık tutmasını seyrediyor.

Hööööt

Turist köpek uyuyan siyah köpeğe havladı.

Turist de köpeğe havladı,

"Höt, höt."

Siyah köpek duvar dibinden kalktı.

Onlara usulca yaklaştı.

Baktı.

Yolun ortasına yayılarak uzandı.
O bir Mostari.

Malezyalılar.
Kadınların başı örtülü.
(İki ay önce ordaydım. İçki içen Müslüman'a kırbaç cezası. İkinci sınıf vatandaş Çinlilere yok.)

Köprü'den atlayışı film yönetmeni yönlendirecek.
Talimat yağdırıyor.
Kameralar tetikte.
Dur! Bekle! Atlama!
Bir atlama filmi daha çekildi.

(Endonezya'da azınlıklara karşı milliyetçi bağırış çağırışı kaçıran belgeselciler, aynı olayı parayla tekrarlatmışlar.)

İnanmak

Don Kişot, fark eder miydi?
Belki saçları gerçek kızıl değil.
Delikanlı, her zamanki gibi pet şişe suyu üstüne boşalttı.
Atladı.
Yanlış mı gördüm?
Nehre dalarken gövdesi,
gökkuşağının içinden geçti!

"Gördün mü?" diye sordum KSK'ya.

"Hayır, fotoğrafta çıkabilir."

"İnanılmazdı!"

"Belki sen hep güzel şeyler görüyorsundur."

"Önceden olmuş muydu?"

"Hayır" dedi gülümseyerek.

Gördüğüme inandığından eminim.

Uzmanlaşıyorum.

Her halinden belli. Yeni bir dalıcı. Tedirgin.

Atladıktan sonra KSK'nın çektiği fotoğrafını görmek istedi.

"Yeteeeeer!

Pehlivan tefrikası mı yazıyorsun?

Sen Washington'da üniversitedeyken, babanın yolladığı *Tercüman* gazetesinde çıkan tefrikalara mı özendin? Hergeleci İbrahimler, Makarnacı Haliller..."

Kaleme de yetti galiba. Bir tükenmez tükendi. Diğeri direndi, ucunu içeri kaçırdı.

Halet Çambel (arkeolog): "Kâğıdın müthiş sabrı var. Ne yazarsan yaz. Ne dur der, ne yeter. İstediğin kadar saçmala. Her şeyi kabul eder."

Yanımdaki: "Ya birisi atlayanlara özenip atlamak istese?"

Yanındakine: "Geçen seneydi. Gövdesini iki gün sonra sualtı mağarasında bulduk. Organları parçalanmış."

* * * * * * * * * *

Ses röntgenciliğime son!

Neleri yanlış anlıyorum?

Japon nezaketi, Japon teknolojisiymiş.

Rehber mikrofona fısıldıyor.

Grup kulaklıklardan dinliyor.

Ne kimse rahatsız oluyor, ne kulak misafirliği mümkün.

Ne doğudayım, ne batıda

Köprü'nün iki ucunda beni tanıyanlar
kendi taraflarında biliyor.

İki tarafın sabit elemanıyım.

İkisi arası değil, ikisindeyim.

Ne batıdan doğuya, ne doğudan batıya geçiyorum.

İstanbul gibi.

Anlamayanlar, ayıklasınlar pirincin taşını.

* * * * * * * * * *

Sanki Ada vapurunda seyyar satıcı,

"İşte karşınızda, televizyonda gördüğünüz Mostar Köprüsü."

Rehber,

"Köprü'nün Türk'ün sesini duyurduğunu" anlatıyor.

Dünyası, televizyon tasdikli.
"Televizyonda görmüşsünüzdür Köprü'den atlandığını..."

Zıvanadan çıkma

Sahilde, vinçlerin sudan kurtardığı Köprü'nün beş taşı.
Zıvana, taşları birleştiren metal çubukların adı.
Zıvanadan çıkan Köprü'nün vay haline.

* * * * * * * * * *

Lavantacıyı, tezgâhına yakıştırmadılar.
Bana sordular,
"Kaça?"

Geceyarısı notları

Sigara izmaritlerini topladım.

* * * * * * * * * *

Türkiye'de 2009'dan beri 3895 kişi tutuklanmış yargı önüne çıkmadan. Aralarında milletvekilleri de var. Raporu, Londra'da Af Örgütü'ne yollayacağım.

Köprü'nün doğu ayağında, 16. yüzyıl yapımı Karagöz Bey Medresesi.

Savaştan sonra onarılmış. Ayrı sınıflarda okutuyorlar kızlarla erkekleri.

Alabalık uçar gibi yarım metre havalandı. Köprü'ye yaklaştı.

Başka bir yerde gökyüzünden yılanlar yağmış.

Zıvanadan çıkmış dünyamızda şaşılacak şey kaldı mı?

Şaşırmadığımız kadar şaşıracağız yakında.

Bilmiyoruz dünyanın üçte ikisini kaplayan denizlerin dibinde ne olduğunu.

Karanlıkta yaşayanların yakında geleceğimize ışık tutacağını.

Bir balık.

Danio rerio.

Uzaylı.

'75'te, Salyut 5 roketi yolcusu.

Organlarını yenileyebiliyor.

Yeni kalp.

Yeni beyin.

Ölümsüzlük?

Uzayın keşfinden denizin derinliklerine...

Yazdıklarım eski dünyamızın son Köprübaşı zabıtları.

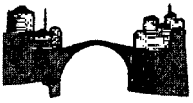
Asırlar sonra, Mostar Köprüsü'ne şu an bulunduğum yerden bakacak olanlar, dünyamızı, evreni, bizi nasıl algılayacak?

Notlarım onlara.

Gecenin son nöbetinin raporu:
Gökyüzünün gece yüzü hilalsiz.

31.10.2011

Tara ayağı

İçimde farklı bir günün başlangıcı.
Evde dur. Evde yaz, dedim.
Gene Köprü'ye geldim.
Köprü'ye Köprü'den kaçmaya geldim.

Mostari dönencesi

Köprü

Gün,
Lavanta satıcısının,
"Torbası kaç para?"
pazarlığında yaşıyor.
Rehberin sesi
kulağımı tırmalıyor.
Hediyelik eşya dükkânında
Dede Efendi melodisi.

Mostari

Mostari şapkam başımda
Köprü balıkçısıyım Neretva
sularında.
Kurulmuşum vicdan tahtıma
Gelen gideni yargıla.
Yem ben, yeme gelen ben,
Fotoğrafın her karesindeyim
Fotoğrafını çektiklerimin.

Ayrılış

Arkamı döndüm Mostar'a,
Köprü'nün taşlarıyla gömülü
Dibindeki sulara.

Sokaktakiler

Feri gitmiş yaşanmışlık.
Ne öfke, ne ümit,
Gün içinde
Gel, git.

Mezarlık

I

Kaçtım Köprü nöbetimden
Mostar'ın bekçisiz mezarlarına.
Ölüler arasında
Bir canlı ben.

II

Kapıdan girince,
Savaşçılar.
Taşları, eşit mesafede
Hazırol vaziyetinde.

III

Mezarlığın tepesinde,
Kimsesiz eski taşlar.
Toprağından kopmuş,
Yandakine yaslanmış.

Köprü

Uzakta,
Taşsız
Ağıtsız
Mostar Köprüsü.
Kelimeler kifayetsiz
Köprü'nün yok edilişine.

Paralel not: Slavenka Drakulic:

"Bunca ölü! Neden Köprü'nün yıkılışı hepsinden acı?

Ebediyen hepimizindi."

Tara ayağı

Nostalji kimlikleri

Gençliğimde, Beyoğlu'nun pavyon dolu arka sokaklarında yürümem gibi, annemin çocukluğunu Mostar'ın Osmanlı mirası çarşısında görmek.

"Kaç para?"
"İki Euro."
"Bereket versin."

Yazısız karikatür gibi olabilseydi kelimeler?
Başladın gözlem yargılamasına gene!
Hava güzel.

Halebija ayağı

Köprü. Köprü. Köprü.
Yeter Mostari!
Sen de nişan alma bu hedefe.
Suya bak Köprü'den.
Bir de göğe.

Beni görenler ne düşünür?

Dalmayı bekleyen delikanlı
Gene yazıyor.
Bizi meşhur mu edecek?
Savaşta gelenler gibi,
Bizden habersiz bizi kime satacak?
Adımı versem mi?

Turist
Tam yazacak yeri bulmuş!
Kımıldasana!
Fotoğraf çekeceğim.

Pusette bebek
Babam değil.

Dalıştan dönen delikanlı
Beni seyretti.

Kara kedi
Üstünde kedi kokusu yok.

Kahvemi getiren kız
İki Euro.

Herkes
Herkesten biri.

Başörtülü kız
Aaaaa! Türk'müş.

Annesinin yanında yürüyen kız
Memelerime baktı.

Köprü başında dükkân sahibi
Gün boyunca burada. Tuvalete gitmez mi?

Hilal çıktı...
Akşam ezanına yetişeceğim. En iyisi bizim mahallede okunuyor.

Gece

Havalar soğudukça Köprü boşalacak.
Gelirken yollar boştu. Köprü de boş.

Nihayet.
Bir kız.
Göz göze geldik.
Korkarak baktı.
Gecenin bu saatinde,
Köprü'den atlamadan intihar mektubunu yazan kimi gördü?

* * * * * * * *

Defterimi çok seviyorum.

* * * * * * * *

Poyrazda dalganın,
Gece sessizliğinde Neretva'nın,
Kelimelerimde düşüncelerin kayboluşu...
Notasyonu olur mu?

* * * * * * * *

Gece, gündüz polis görmedim. Gözetleme kamerası var mı?
Bombalanırken dünyanın en güvensiz köprüsüydü.
Dehşet korkuyu silmiş.

1 Kasım, 2011

Halebija

Takım masada. Üç dalıcı, KSK.

Siyah köpek kule dibinde. Uykuda.

KSK'yla yükseklik korkumuzu paylaştık.

Adlarımızı da.

Maria.

Ankara'da Kocatepe Camisi inşaatı.

Fotoğrafı çekilecek. Benden istenen altyazı.

Çıktık kalaslarla çevrili kubbesine,

Başkent, tam tabiriyle, ayaklarımızın altında.

Yükseklik korkum o an başladı diye anlattım Maria'ya.

Türkler Truvalı
Köprü Romalı

Not defterime burada boşluk bırakmıştım. Eve gidince aşağıdaki bilgilerle doldurdum.

Avrupalı tarihçiler uzun süre Türkleri Truvalı soyundan bilmiş.

Vincent de Beauvais adlı tarihçi (1190-1264) *Speculum Historiale* eserinde şöyle yazar.

Truva'nın tahrip edilmesinden sonra askerler ikiye ayrıldı. Bir grup Kral Priamus'un oğlu Hektor'dan torunu Francon'u takip etti. Ötekiler, Priamus'un oğlu Troilus'tan torunu Turkus'u.

İşte bu yüzden adları, Franklar ve Türkler olan iki halk var.

Haluk Şahin:

Ortaçağ Avrupa'sında Türklerle Truvalıların özdeş tutulmasının bir örneğine daha rastladım. Eski İzlandaca sözlüklerinde 'Tykir" kelimesinin iki anlamı var: 1) Türk 2) Troyalı.

Fatih Sultan Mehmet:
Deneme türünün babası sayılan Montaigne, Papa İkinci Pius'a yazdığı mektupta,

Fatih'in,

İtalyanlarla aynı kökten olduğumuz ve onlar gibi Hektor'un öcünü almak hakkımız olduğu halde, İtalyanların bize düşmanca davranmalarına, Rumları korumalarına şaşıyorum,

dediğini nakletmiş.

Türkleri Truvalı yapanlar, Mostar Köprüsü'nü Türklere yakıştıramamış.

19. yüzyılda, Avrupalı uzmanlar dünya harikası Köprü'yü yapsa yapsa Romalılar yapar demiş. Adını *Römerbrücke* koymuşlar. Yakıştırdıkları tarihi de kararlaştırmışlar. İmparator Hadrian dönemi. MS 90.

Tarihi masal gibi dinlemeye alışkınız.

"Nerden biliyorsun?" diye sorulmazsa, inanan inanır.

Bilmediğimi sormaya cesaret edemediğim günlerde, utanırdım nereden biliyorsun diye sormaya.

* * * * * * * * *

Tarih, biraz da ideolojik zabıt.

Duygu Asena'lara rağmen tarihte, "kadının adı yok"

Unutuyoruz, değiştiriyoruz.

Güne göre dünü değiştiriyoruz.

Sırpların, Hırvatların Köprü'yü bombalayarak Osmanlı-İslam tarihini Avrupa'dan silme çabası, İtalyanları II. Dünya Savaşı'nda Mostar Köprüsü düşmanlığından emekli etti. Unutturuverdi dinamit yerleştirdikleri (neyse ki kaçarken patlatmadıkları) Köprü'yü delik deşik ettiklerini.

Kimlik cambazlıkları 1

Bir arkadaşım her şeyi Marksizm'le açıklardı.

Derken "Allah-u Ekber Humeyni Rehber" demeye başladı. Günümüzde Amerika hayranı. Her seferinde kendisine kendisini unutturdu.

Neyi eker, neyi düşünürsen, onu biçersin.

Fransa'da sınıf bilinci ırkçılığa dönüştü.

Türkiye'de 12 Eylül darbesinden sonra, "Biz paşalar sülalesinden geliriz" diyenler, şimdi hacı dedelerini pazarlamakta.

Kimlik cambazlıkları 2

Sırplar Ortodoks, Hırvatlar Katolik, Müslümanlar Boşnak.

Eskiden hepsine Boşnak denirmiş.

Çok eskiden Slav.

Antikçağ'da İllyryalı.

Öncesinde, İran'dan Sarmatyalılar, Kafkaslardan Gothlarla Avarlar.

En başta, isimsiz.

Osman torunu olma meraklısı Türkler, Balkanlar'da öksüz kaldılar diye tepeden baktıkları Boşnakları kendilerinden bilir.

Müslüman Boşnak beyleri Osmanlı zulmüne az mı başkaldırdı bağımsızlık için?

* * * * * * * * * *

E bre Mostari!

Geçmişten atıp tutarsın, görmezsin gözünün önünü.

Kötü ıskalamışsın.

Bugün Coca-Cola Tabelası'nda

SLADOLED

BAKLAVA

BOSANSKA KAFA

Benim gibi sizin de dikkatinizi çekti mi, bir gün BOSANSKA KAFA yazarken başka bir gün TURKISH COFFEE yazdıklarını?

Demin fark ettim.

Tabelanın arka yüzü varmış!

ICE CREAM

FRESH DRINKS

BAKLAVA

KADAIF

SMOKVARA

TURKISH COFFEE

ESPRESSO

Sabah e-postayla Brighton'da Lyvia'dan, Paris'te Dominique'den, İstanbul'da Ezgi'den Köprü ile ilgili sorular geldi:

- Fotoğrafla neyi anlatamazdın?

  Mostar'ın Ortaçağ kokusunu.

  Almanya'da Marburg, Fransa'da Menerbes, İngiltere'de Wells.

  Ortaçağ'ı yaşadığım yerler.

  Hepsi, Berlin, Paris, Londra gibi, bugün kokuyordu.

- Roman olsa adı ne olurdu?

  Mostar bir efsane.

- Köprü buluşma yeri mi?

  Maria'yla her gün.

Köprüden atlayan kızlar da varmış.

Maria,

"Avustralya'dan, Yeni Zelanda'dan dünyanın parasını harcayıp eğlencesine atlamaya geliyorlar."

Mostar'da işsizlikten ölüm tehlikesini göze alarak her havada atlayanlar, geleneği sürdürüp bunca cefaya katlanıyor.

Çamaşır yıkayan kadın

Günlerim Köprü başında geçiyor.

Sahile indim.

Aradığım kayayı buldum.

Dün gece evde *Mostar Tragedy* adlı belgeselde görmüştüm.

Filmde, kayanın yanında kadın pabuçları, çamaşır sepeti vardı.

Keskin nişancılar çamaşır yıkarken kadını vurunca, cesedi nehre düşüp kaybolmuş.

Niçin aynı yerde aynı poz?

Önce kadın çekti adamı.

Aynı yerde adam kadını.

Tarihin acı eşiği

Acılar dinince tarih oluyor.

Tarihte yazılan unutuluyor.

Yerine yeni acılar, yeni tarihler.

Mostar muhasarasında 60.000 kişinin topçu ateşine tutulduğu, kurşunlandığı, köprülerin yıkıldığı, Bosna'da 200.000 kişinin katledildiği, 500.000 kişinin yaralandığı, bir milyon insanın göçe zorlandığını anlatmak, kelimeleri yan yana sıralamaktan ibaret.

Mostar kırımı bizlere, Vandalların Roma'yı, Cortés'in Tenochititlan'ı, Latinlerin Konstantinopolis'i yağmalaması uzaklığında.

Farklı toplumların farklı acı eşikleri var.

Yahudiler acılarını unutturmamacasına yaşarken,

öbür uçta,

Türklere, geçmişin feryatları sivrisinek vızıltısında.

Mostar'ın yetim acısı geçim derdine gömülü.

Kartpostaldaki resim 1

Dalış fotoğrafı çekilecek.

Kartpostal yönetmeni Alman.

Dalıcı Köprü'de.

Ha atladı, ha atlayacak.

Yönetmen sahilden bağırıyor,

"Kollarını aç."

"Dik dur."

"Köprü'de daha çok seyirci isterim! "

"Soldaki boşluğu doldursunlar."

Ödemiş ya çekim parasını. İstediğini çekecek.

"Hayır! Olmuyor!"

"Seyredenler Köprü'den aşağı eğilsin."

"Kollarını açmayı unutma!"

Kartpostalın renkleri:

Akdeniz mavisi
Neretva yeşili
Kırmızı mayolu dalıcı

Kartpostaldaki resim 2

Sevgilim terk etmişti.

İstanbul'dan kaçtım.

Kıbrıs'ta sınıf arkadaşımın evi, Rumların terk ettiği savaş ganimeti.

Utandım.

Oyalandım.
Rulet oynadım.
Yüzdüm.
İstanbul'a döndüm.

Sınıf arkadaşımdan kartpostal

Kartta görüntüler:

Girne limanı
Akdeniz'de yelkenli
Havuz başında güneşlenenler
Magosa Kalesi
Dört köşesinde Türk bayrağı
Dört köşesinde süngü takmış asker

Kıbrıs'tan telefon:
"Kartı aldın mı?"
"Aldım."
"Baktın mı?"
"Baktım."
"Gördün mü?"
"Neyi?"

Bir daha baktım.
Girne'de Dom Oteli havuzu.
Şezlongda sere serpe uzanmış, güneşlenenler.
Biri ben.

Modern insan tekdüzeleşiyor mu, çeşitleniyor mu?

Sorum, Köprü gözlemlerim bağlamında.

Cevabım, tekdüzeleşiyor.

Pabuçlar aynı: "Made in China"

> Ayakkabıcının elinden çeşit çeşit kunduralar çıkardı eskiden.

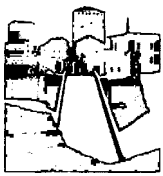
Dalışlar aynı: Çivileme.

(Her yıl temmuzun son haftasında uluslararası müsabakalar hariç.)

Evliya Çelebi çeşitleri sayar. Aralarında bağdaş kurarak atlamak da var, el ele tutuşarak da.

Her bir gulâm birer san'at ile perende-bâzlık ederek kimi baş asağı ve kimisi bağdaş kurar ve kimisi ki serüçere olup birbirlerini kucaklayup aşağı suya atılırlar. Cenâb-ı Allâh hıfz edüp derhâl selâmet taşra kenâra çıkup kayalardan yukaru tırmaşup cisir başına gelüp vüzerâ ve a'yân-ı kibârlardan ihsân alırlar.

Tara ayağı

Sokrates: Kendini tanı!

Köprü'den geçenler aynı tarafa bakıyor.

Manzara iki tarafta.

Gözler, Neretva'nın Adriyatik'e aktığı yönde.

Bir gün geçtiğimde ben nereye bakacağım?

Bedenimizi etkileyen çekim güçleri mi var bizi yönlendiren?

Git gel göçlerinde, leylekler, somonlar yerlerini nasıl buluyor?

Japonlar mıknatısla balık tutuyor.

Afrika'dan 80.000 yıl önce yola çıkan türümüz emekleme çağında.

Kendimizi tanımıyoruz.

Öbür türleri tanıdıkça tanıyacağız.

** ** ** ** ** ** **

Müşteri azaldı.

Her gün daha biz bizeyiz.

Lavantacı.

Mostar halısı satıcısı.

Ben.

Havalar soğuyor.

Lakin bayramda gelen olur Türkiye'den.

Darwin üzerine

Kedi renklerinde bu denli çeşit?

Darwin tezi, düşmandan korunma, çevreye uyma sentezi.

Biri siyah.

Biri beyaz.

Tekir, Sarman, Siyam

Hepsi aynı ortamda.

Hepsi çevresine uyumlu.

Mostar'ın eski fotoğrafları

Tara ayağında kitapçı, eski Yavuz Sultan Selim Mescidi (1512-1520.)

Mostarilerin ibadet yeri.

Her gece geldiğim yer.

Tezgâhta medrese mezunu, yüksek lisans yapan genç,

"Türkler kitap almıyor."

Rafta fotoğraf albümü. Mostar 19. yüzyılın sonunda bir Avrupa şehri.

İstanbul, Balıkesir, İzmir'in eski fotoğrafları gibi.

Gece nöbeti
Halebija

Muhasara altında Mostar...

Köprü'de her gün önümden geçen kaç kişi, kaç kişiyi öldürmüştür?

Her erkek zoraki, gönüllü savaşçı.

Dün:

Öleceksin. Öldüreceksin.

Yoksa Mostar elden gidecek.

Evin. Canın. Her şeyin!

Bugün:

Hiçbir şehirde kendimi bu denli güvende hissetmemiştim.

Savaş savaşı tüketmiş.

Mostarlı içindeki vahşeti kusup bitirmiş.

Vietnam'da vahşileşen Amerikan askerleri, savaştan vahşetle döndü.

Geçmişe isyanlarında, kendilerine, başkalarına zarar verdi.

Kimi katil oldu, kimi alkolik. Kimi intihar etti, kimi ırza geçti.

Post Travmatik Stres Sendromu emperyalizmin savaşlarında.

Mostarlı gözünde feryat, uyurgezer donukluğunda.

Yavru kara kedi geldi.

Beni gördü. Durdu. Duvardan atladı.

Kedi, insanlarla konuşabilmek için özel dil geliştiren tek hayvan.

Başka kedilerle konuşurken seslerine kulak verin.

Bir de bizle.

İki ayrı dil!

Yarın, öğle sonrası nöbetimi terk edebilirim.

Maça gitmek istiyorum.

Erkekler okulda bayraktan çok Köprü resmi çiziyor.

Ne olacaksın?

"Dalıcı."

Cevaplarda fark, hangi stilde dalmak istedikleri.

Mostar kırlangıcı mı, çivileme mi?

(Bunlar erkek çocukların cevabı. Seyrettiğim filmde şampiyon yaşlı dalıcı kızlara sormadı ne olmak istediklerini.)

Mostar kahramanı ne asker, ne topçu. Osmanlı'dan bu yana, her aileden dalıcı çıkmış.

Artık onlar da savaş kurbanı. Günümüzün dalıcıları, katledilenlerin çocukları.

2 Kasım, 2011

Sabah erken

Yollar boş.
Dükkânlar kapalı.
Geçen gün gördüklerim kuğu muydu?
Neredeler?
Köprü'de tanıdık arıyorum aitliğimin sırtını sıvazlayacak.
Duvardan eğildim Neretva'nın sularına.
Korkmadım.
Sabah olduğu için mi?
Korkularımızı gün içinde mi giyiniriz?
Korku çıplağı mıyız sabah uyandığımızda?

Sağ sol

Boğaz, Tuna, Neretva. Sağı solu neye göre?
Seine'in sol yakası neye göre sol?
Kuzeye doğru akan Nil'in sağı solu, Seine'in tersi mi?

Bilmiyorum.

Ama şu kesin.

Birkaç yüzyıllık geçmişi olan siyasette sağ sol kavramları, tarihin çöplüğüne atılmanın eşiğinde.

Arşivciler sağ sol diye ayrıştığımızı keşfettiklerinde, kim bilir nasıl yorumlayacaklar bizleri?

Ben solcu sağcıyım. Sömürüye karşı olduğum için solcu, taçlı figüranlarıyla İngiltere, Japonya, İsveç'te anayasal monarşiden yana olduğum için sağcı.

Atatürk, saraya damat, padişaha başbakan olmalıydı.

"Hello Mister."

Döndüm.

Dalıcı.

Başparmağını havaya kaldırdı.

(İngilizce, "thumbs up" derler. Bildiğim kadarıyla Türkçesi yok.)

Gülümseyen Neretva yeşili gözleriyle geçti.

Köprü bizi birleştirdi.

İkimiz Köprü'ye aitiz.

O üstünden atlıyor.

Ben üstünde yazıyorum.

* * * * * * * * * *

Türkçe erkek sesi,

"Deli misin nesin sabahın seherinde?"

Döndüm.

Siyah kedinin fotoğrafını çektikten sonra dondurma alan kızına söyleniyor.

(Kışın dondurma yemez Türkler.)

Yeni gün Neretva'nın üstüne yer yer iniyor. Sabah ışığının suya düşmediği kısımlarda, nehir gece renginde. Neretva yeşili sular günün ilerleyen saatlerine ait.

"Mostar denince aklıma önce ışık gelir" demiş

Drina Köprüsü yazarı Ivo Andriç.

Dalıcı yanımda.

Suya baktı.

"Soğuk."

Nehrin güneyinde bir taşı gösterdi.

Kollarını açtı.

"İki balık tuttum."

Evin alt katında, tanışmadığım, Avusturyalı olduğunu bildiğim komşuma,

"Siz de, Neretva'da balık tutar mısınız?" diye sorsam.

İlk tanıştığınızda, ilk aklımıza geleni sorabileceğimiz bir dünya!

"Merhaba, memnun oldum" ezberinden özgürleşebilmek.

Az sonra maça gideceğim.

Gene bir kartpostal yönetmeni.

Yanında kameramanı.

Bir şeyin kaç defa fotoğrafı çekilir?

Bir şey kaç defa yazılır?

Bakıştık.

Dalıcı yanımda.

El sıkıştık.

"Ermin."

Evimi gösterdi.

"Kardeşin?"

"Kuzenim."

Defterime, Mehmet William'ın anneannesi Rukiye ile, Annem Belkıs'ın Ustrumcalı Hacı Halim Efendi'nin çocukları olduğunu gösterir aile ağacını çizdim.

"İyi adam, arkadaşız."

Halebija ayağının tepesinde evkondu çardağa işaret etti,

"Burada onunla kahve içeriz."

Ermin Saric 25 yaşında. Yaz kış, 14 yıldır Köprü'den atlıyor. Dört şampiyonluğu varmış. İkisi balıklama. İkisi civileme.

Kışın turist yok. Kartpostalcılar, belgeselciler, fotoğrafçılar her mevsim burada.

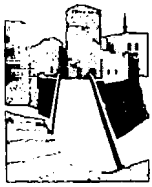
Emir Balic'i sordum. Bosna Hersek'in belki tek milli kahramanı. Kırlangıç dalışının pulu bile var.

WAR PHOTO
EXHIBITION

Balic, savaştan sonra üç günde yapılan geçici asma köprüden 1996'da, 67 yaşında, son dalışını yapmış.

(Pul, mektup, postacı... son mektubunuzu yazıp kendinize postalayın. Hepsi bitmek üzere. İstanbul'da postacıların deri çantaları antikacılarda bulunmaz oldu.)

Tara ayağı

Maç sonrası
Biz, aitlik pehlivanları!

Nöbet yerimdeyim.

Köprü ne kadar birleştiriciyse, futbol o kadar ayırıcı.

Barıştan yana olduklarını iddia edenler, takım forması, bayrak, slogan aitliğinde neden taraflaşır ki?

Top hangi kaleye girecek heyecanında taraflaşmamızın en ilkel hallerinden futbol, başka taraflaşmalarımızın da tetikçisi.

Mesela,

Dört beş yaşlarında çocuklara, taraf olmalarını mecbur hissettirmek. Hangi takımı tuttuklarını sorup, aslan diye sırtlarını sıvazlamak.

Kız çocuklarına aynı soruyu sormamak.

Onları cinsel ayrımcılığa ufak yaştan şartlandırmak değil mi?

Takım tutan, maça giden kadını, "Bizden" diye sahiplenen erkekler, "Bizden olmayan kadınların" ırzına geçmeyi meşrulaştırmıyor mu?

Futbol maçı,

Mostar Köprüsü'nde günlerdir yaşadıklarımı, ruhumdan lime lime söktü,

Mostar hakkında, öğrenmek istemediğim her şeyi öğrendiğim yer oldu.

Takımlar, savaş sonrası etnik ayrışmanın portresi.

Topun kale çizgisini geçmesi, tankların barikatları aşması.

Bosna Hersek nüfusunun % 60'ı Hırvat, % 35'i Müslüman, % 5'i Sırp diye ayrışmış. Aralarında eskiden sıcak savaş, şimdi soğuk barış varmış. Bıraksalar, kuzeyde otonom bölgelerinde yaşayan Sırplar Sırbistan, güneyde Hırvatlar Hırvatistan'la birleşirmiş. Ama Avrupa, bağrında ister mi tek Müslümanlardan müteşekkil Boşnak devletini?

Dostlarımın çoğu, bana yolladıkları e-posta sorularında, savaşla, siyasetle, ırkçılıkla koşullanmış dünyalarının, Mostar'da da ifadesini arıyor.

Dünyamızı okumamız insanları taraflaştırmak üzerine.

Köprü'den bakıldığında gökyüzünü, nehri sormuyor, siyasi soru bombardımanına tutuyorlar.

Oysa çoktan unuttuk I. Dünya Savaşı'nda birbirlerini katleden tarafların kimler olduğunu. Niçin savaştıklarını.

Mostarlılara,

Sırp, Hırvat, Müslüman, ayrı mahallelerde mi oturuyorlar?

Hangi takımları tutuyorlar?

Hangi takımlarda kimler oynuyor?

diye sordukça, farkında değil miyiz ırkçılık, milliyetçilik, ayrımcılık saflarını sıklaştırdığımızın?

Etnik temizlik dilinde konuştuğumuzun?

Sırp! Hırvat! Boşnak!

Nerede Mostarlılar?

Mostarlı demez olduk Mostarlı'ya.

Onlar, 500 yılın yok oluşunun şaşkınlığında.

Bugün Mostar dağlarına haç dikmişler, "Biz buyuz" diye.

Bayramda her zamankinden çok kurban kesenler var, "Biz de buyuz."

Aitlik pehlivanlığı...

Nereye kadar?

Özet

Turist,

"Savaşta Köprü'yü yıkmışlar. Kim yıktı? Neden yıkıldı?"

Mostarlı rehber,

"Bakın! Gördünüz mü? Adı Eğik Köprü. Radobolja suları üzerinde ilk yapıldığında..."

Kitaplarda binbir farklı cevabı var turistin sorusunun. Tarihte, "Kim kime ne yaptı?" labirentlerinde kaybolabiliriz. Anlamak değil, anlık hak arayışımızda taraflaşma müptelasıyız.

Tarihin suçlusunu arıyoruz.

Bizden başka herkes suçlu.

İkinci Dünya Savaşı'nda da,

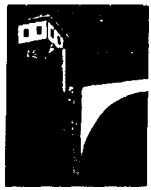
Aynı dil, aynı dinden Boşnaklar

Aidiyetliklerinde ayrışmışlar—
Milliyetçi, Partizan, Komünist, Faşist.

▪◂ ▪◂ ▪◂ ▪◂ ▪◂ ▪◂ ▪◂

Kadın koltuk değnekleriyle Köprü'nün üstünden geçiyor.
Bir bacağı yok.
Savaş malullerinin çoğu evlerinden çıkamıyor.
Nereye gidecekler?

Halebija
Akşam

Tara'dan Halebija'ya mutat Mostari turu.
Karagöz Bey Medresesi bahçesinde, taşları İstanbul'da alıştığımdan heybetli, Osmanlı mezarlarının yanından yürüdüm.
Lucki Most Köprüsü'nden geçtim.
Demin Tara'daki nöbet yerimin karşısında, Halebija ayağındayım.
Ermin el salladı.
Kollarımızı uzanabileceği kadar yükselttik.
Aramızda kalabalık İspanyol grubu.
Neretva'da mehtap.
(Yoksa Köprü aydınlatmasının yansıması mı?)

Gece
Halebija

Türkler beni buradan kaçıracak.
Üç erkek. Fotoğraf üstüne fotoğraf çekiyor,
bağıra bağıra konuşuyorlar.
"Şu ölümlü dünyada yakışıklı bir fotoğrafımız daha olsun."
Gece yarısında olmadık şamata.
Köprü'nün tam orta yerinde,
"Ben Türk'üüüm."

Kaçıyorum.
Sabret.
Gidemezsin.
Köprü sessiz.
Köprü konuşuyor.

3 Kasım, 2011

Halebija

Kule adını, Venedik muhasarasına karşı askerleriyle birlikte kefen giyip şehri kurtaran komutandan almış.

Neretva gözleri

Mostarlıların Neretva rengi gözleri.

Saydam.

Macaristan, Avustralya, İskandinavya ya da Adapazarı...

Savaşın savurduğu Mostarlıları gözlerinden her yerde tanıyabilirim.

Saydam dedim.

O denli saydam ki ifadesiz.

Yoksa Mostarlı mı olmak lazım Mostarlıların bakışını anlayabilmek için?

Köprüde zar sesleri

İşler kesat.

İki dalıcı duvarın üstünde tavla oynuyor.

Zar sesi yumuşak.

Oynayanların da.

Ne tavla pullarıyla, "tak" "tuk" saldırıyorlar ne de zar atışlarıyla.

"Dübeş."

Türkiye'de racondur. Sertçe fırlatılır zarlar. Kafaya vururcasına, tahtaya çarptırılan pullar.

Oynarken, ancak erkeklerin çıkarabileceği sesler.

Ses verin ölüler!

Köprü'de 9-10 yaşlarında çocuklar.

Okul müfredatında Mostar Köprüsü gezisi var mıdır?

Almanya'da çocuklar için Buchenwald, Dachau gibi temerküz kampları ziyareti hâlâ mecburi mi?

(Temerküz kampları Almanya'da. Nazilerin ölüm kamplarını Polonya, Hırvatistan gibi işgal ettikleri ülkelerde kurduklarını dün öğrendim.)

Almanya'nın savaş sonrası kuşaklarına, annelerinin, babalarının geçmişini kâbus gibi sunmak kimin fikriydi? Tarihlerinde yapmadıkları kalmayan II. Dünya Savaşı galibi işgal kuvvetlerinin mi?

Kızılderili soykırımından özür dilemeyen Amerika,
Güney Afrika'da Boerleri tarihin ilk temerküz kampına tıkan İngiltere,
Cezayir'e özrü çok gören Fransa,
Yahudilere karşı pogromların mucidi Rusya'nın mı?

Mostar Köprüsü'nden el ele tutuşarak geçen çocuklara öğretmenleri ne anlatıyor? Üstünden geçmedikleri eski Köprü'nün yıkılışının nefret tohumları eken faciasını mı?

Yeni Köprü, çoktan eski Köprü onlar için.

Birleşmiş Milletler Genel Kurul salonunun girişinde Mısır-Hitit savaşları sonunda tarafların kabul ettiği, dünyanın ilk barış antlaşmasının metni durur.

Savaşın galibini, bilen var mı?

Kimin "haklı", kimin "haksız" olduğunu?

Sen (her yazarın klişe lafıdır) sevgili okur, bu savaşta, o savaşta taraf tutan sen.

I. Dünya Savaşı'nda tarafların kim olduğunu biliyor musun?

20 milyonun birbirini katlettiği bu savaşta, kimler haklıydı?

Bugün kimin umurunda?

Ne hakla çocuklara geçmiş savaşların akıbetini yüklüyoruz?

Sizin çocuklarınız,

Bizim çocuklarımız,

Mostarlı çocuklar,

ileride "haklı" tarafta savaşsınlar diye mi?

Ölüleri anarak, savaşları yaşatıyoruz.

Tarihin bütün savaşlarında ölenler konuşabilseydi...

"Ses verin ölüler!"

"Değdi mi?"

* * * * * * * * *

Bekçilik hali. Hiç olmamıştı.

Mostar'da rüyalarımda tanımadığım kadınlarla öpüşüyorum.

Nâzım Hikmet ve Mehmet

Sabah ne kadar emin adımlarla yürüdüm, Osmanlı çarşısından geçip Köprü ayağına gelirken.

Kendinden emin, ama hep destur isteyen adımlarla yürümeli.

Yoksa sahibi olduğunu sanarsın her gittiğin yerin.

Nâzım Hikmet'in oğlu Mehmet'e dediği gibi,

"Dünya babanın eviymiş gibi yaşa."

Benden ilave,

Dünyanın babanın evi olmadığını da bil ama.

Zarlar sustu.

Dalıcılar gitti.

Sabahtan beri yazdığım düşünceler tavla partisine sığdı.

Dünyalı olmadığım kadar dünyalı oldum Mostar'da.

Dünya vatandaşlığı.

Vatandaşlık fazla.

Dünyalı.

Uluorta yazmak ressamlıktan kolay.

Kimse etrafında birikmiyor. Yazdıklarına bakmıyor. "Beni yaz" demiyor.

Olsa olsa, sol elimle yazdığım gelip geçenin dikkatini çekiyordur.

İmparatorluğun başına geçmeden, Obama dikkatimi çekmişti solla yazıyor diye.

* * * * * * * * *

İstanbul'da Billy nasıl?

* * * * * * * * *

Ezan polifonisi.

Çok az farklı zaman aralarıyla dört caminin, dört minaresinden dört ezan sesi.

Köprü ilk yapıldığında minare vazifesi görmüş. Ezan, en yüksek nokta olan Köprü ortasından okunmuş.

* * * * * * * * *

Amerikalı üniversite öğrencileri.

Kızlı erkekli dokuz kişi.

Köprü başında Köprü'den başka her şeyden söz ettiler.

cep telefonları

okulları

okul borçları.

neyi kaça aldıklarını

yeni sevgililerine eski sevgililerini anlattılar

Köprü'den çok birbirlerinin fotoğraflarını çektiler.

Occupy Wall Street "Biz % 99'uz."

Hareket, '68 kuşağında olduğu gibi dünyayı değiştirecek mi?

Yoksa, ileride Mostari zabıtlarıma bakanlar, bunlar da neyin nesiydi diye mi soracak?

Gidiyorum.

Güneş gitti.

Akşam ezanı çoktan okundu.

Tara

Bir saatlik Mostar turu.

Yolda gelirken Tito Caddesi'ne boydan boya asılmış bez,

"Bajram Serif mubarek olsun."

Duvarlarda kurban kesimi ile ilgili olduğunu sandığım yazılar.

Çarşı sokağı Kujundziluk'ta hediyelik eşya dükkânı.

Satılanlar:

Miğfer

Gaz maskesi

Kurşun kovanı

Kurşun kovanından tükenmezkalem

Çıplak kadın, çıplak erkek dergileri tehlikeli diye poşetlerde.
Savaş artıkları, gelene geçene turistik eşya.
Hem de Mostar'da.

* * * * * * * * * *

Amerikalı.
"Here Kitty, kitty, kitty.
Here kitty."
Kedi oralı değil.
Amerikalı hayal kırıklığında,
"Adını bile bilmiyor."
Ciddi olabilir mi? Emin değilim.

* * * * * * * * * *

Lavantacı yok bu akşam.
En son o kalırdı.
Halıcı eşyalarını topluyor.
Mostar halısı satılmamış.
Karşımda kilise kulesi.
Savaşta yıkılmış. Yeniden yapılmış.
Minare biçiminde.
En yüksek minareden daha yüksek.

* * * * * * * * * *

Akıntı hızlı.
Neretva suları taşmış.

Dalış olmadı.

Cevapcici (Boşnak köftesi) kokusu.

❧ ❧ ❧ ❧ ❧ ❧ ❧ ❧ ❧

Arkadaşlık

"Cemal bir gün sıcak havalarda seninle yazın geleceğiz buraya.

Ben bu Köprü'den atlarım."

Cemal'in arkadaşı,

"İnşallah."

Afrika'ya bakar gibi!

Çingene kız çocuğu.

Tek başına.

Dört yaşlarında.

Gelen geçen bakıp gülücük atıyor.

Ablasının yanında dilenirken herkes yüzünü çeviriyordu.

Köpek geldi.

Havladı.

Sahibi köpeğe şeker verdi.

Çingene kız çocuğu şekere baktı.

Gülüyor.

Şarkı söylüyor.

Poşetinden Köprü'ye döktüğü bozuk paraları topluyor.

Birisi yanına geldi. Eğildi. Sevgi verdi.

Poşeti tekrar Köprü'ye boşalttı.

Paraları, şarkı söyleyerek, kendi kendine konuşarak topladı.

Halıcı pantolonunu çekti.

Gitti.

Köprüde çingene kız çocuğu ve ben.

Dünyanın Afrika'ya baktığı gibi ona bakıyorum.

Halebija
Gece

Sular yükseliyor.

Yer yer İsviçre gölleri sakinliğinde Neretva, sel hızında akıntıya dönüştü.

(Neretva adı İllyrialılar'dan gelme. Güçlü demekmiş.)

Ördeklerin işi zor.

Dayı kızı Sevim O'Brien ölene dek, bir elli yıl, köprü kartpostalları topladı.

Mostar var mıydı? Koleksiyona ne oldu?

Geçen akşam kitapçıda Mostar Köprüsü üzerine şiir sordum.

16-17. yüzyılda yaşamış Derviş Paşa Bajezıdagıca'dan söz ettiler.

Araştırmalıyım. Yürüyüşümde arşiv binasını buldum. Aleksandar Sopov'dan bir kutu lokum getirdim onlara. Harvard'da "Osmanlı bostanları" doktora tezi için bir süre burada çalışmış. Ondan dün gelen e-posta.

Sevgili Hocam,

Makaleyi gonderiyorum. Bu gun Evliya'nın Mostar Köprüsü Hakkinda ne söylediğini de göndereceğim.

O köprüyu yapmak için hayvanlar da kullanıyorlardı. Washington'da önümüzdeki hafta Bosnada Osmanlı döneminde nasıl yeni güçlü bir at cinsi ortaya çıktığını ve hangi islerde ve dağlık coğrafyada nasıl kullanıldığını da anlatacagim. Herzegovina eşegi de cok onemli. Blagayda tekkenin kurbinde küçük bir eko çiflik vardı. Orada hem eşegi hem de Herzegovinanin öz köpeğini de görebiliyorsunuz.

Arsivdeki arkadaslara çok selam söylermisiniz hocam. Başka bir şey istiyorsanız burdan gönderebilirim.

Cambridge'den sevgiler,

Aleksandar

Hayatımda en!..

Birisi, elinde köprüler listesi, dünyayı dolaşıp teker teker köprü şiirleri yazsa?

Günün düşünce tarzı bu.

Sevim'in damadı David, "24 saat içinde kaç denizde yüzebilirim" diye, bir uçaktan inip diğerine binmesini destekleyecek sponsor arıyordu.

En çok.

En hızlı.

En güzel.

En değişik...

Amsterdam Bloemgracht 26'da bir zamanlar hediyelik eşya dükkânı olan Anneka Griffieonen Pakistan'da.

Sigaralık çubuğu yapanla "en ucuz" pazarlığında.

"Tanesi?"

"5"

"100 tane alsam."

"Tanesi 15"

"Ama..."

"Günde birkaçı bana yetiyor.

100 tane yapsam zamanımı sana kiralamış olacağım."

En ucuza en çok.

En, en, enler dünyamızda,

Mostar Köprüsü yapıldığında dünyanın en büyük kemeri.

Nasıl yapılabildiği mimari tarihinin gizi.

Benim de bir enim olsun...

Ali Arif

Abicim, Mostar köprüsünden ilk geçenlerden biriyim. İnanmayacaksın ama Erbo adında bir Türk şirketi yaptı. Irmağa düşen bazı parçaları çıkarıp, aynısını yaptılar. Çarşı içinde köfte (küfte) bürek yedim. Erik rakısı çok güzel, «rakıja» diyorlar. Soğuk ve sek olarak içiliyor. Bir Boston'lu olarak bilmezsin diye yazıyorum.

Dobraveçer...

Ali Arif, tanıdıklarım arasında hayata en bağlı insan olduğunu günbegün sekiz yıldır kanıtlıyor İstanbul'da yatağından kalkamadan. Kafası dışında vücudunun hiçbir uzvunu kımıldatamadan. Konuşamadan.

Yarını merak ediyor.

Kafasını kımıldattığında, Argun'un icat ettigi gözlüğün ortasından alfabe tahtasına odaklanan ışınlarla kendisini ifade ediyor. Yukardaki mektubu öyle yazıldı. Birisi ışınların üstü-

ne gittiği harfleri teker teker takip ederek demek istediğini okuyor.

Siyah kedi yok.
Siyah köpek geldi.
Bakındı.
Gitti.
Gene geldi.
Köprü'den geçti.

4 Kasım, 2011

Köprüaltından

İntihar üzerine gel gelsiz notlar

Dalıcıların suya atladığı noktanın önünde Neretva kıyısındayım.

Sular çekildi.

Köprünün nehirden yüksekliği tekrar 20 metre olmalı.

İntihar için neden köprüler tercih edilir?

Yüksek olduğu için demeyin.

(Ermin Köprü'den atlamak üzere. Seslendi. El salladı. Turistlerin bakışları bana odaklandı.)

İstanbul'da, apartmanın bilmem kaçıncı katında.

Evden çıkıyor.

Taksiye biniyor.

Trafikte dura kalka gidiyor.

Boğaz Köprüsü'nde

(Kim bilir hangi siyasi, ismini buraya taktırmanın hırsında?)

Arabayı durdurtuyor.

İniyor.
Parmaklığa tırmanıyor.
Atlıyor.
Köprüden intihar meşakkatli.
Özellikle belli köprüleri seçenler var.
Önceden köprüye gelip gelip, o anı kuruyorlar mı?
Ölenlerin gazete küpürlerini topluyorlar mı?

Washington'da Duke Ellington, intihar mıknatısı.
Bariyeri yükselttiler.
İntihar azaldı.
Az ötede, Taft Köprüsü. İntihar eden yok.
(Boğaz Köprüsü'nün parmaklıkları yükseltilse!)
En "popüler" intihar köprüsü San Francisco'da Golden Gate.
Her iki ayağında intihardan vazgeçirme kurumunun telefonları.
Eric Steele belgeselci. Aylar boyu köprüde kamp kurmuş.
Atlayanları çekmiş.
İntihar edenleri kim seyretmek ister???

("TheBridge."(http://www.youtube.com/watch?v=ADxUFAD6eBU&feature=player_embedded)

İntiharda kurtarılma arzusu var.

Ölmek istiyorum!
Köprüden atladı
Suda çırpındı.
Sandal yanaştı.
"Elimden tut!"

"Ölmek istiyorum, git!"
Silah çekildi
"Binmezsen öldürürüm!"
Bindi.

Yüksek yerden intihar, modern zamanlara ait.
Ağaca tırmanıp intihar edeni duymadım.
Ne de minareden.
Varsa da, tanrının evinde işlenen bu günah için,
"Aman kimse duymasın" demiştir ibadet bekçilerimiz.

Bencilliğin uç noktası intihar.
Mektup bırakmalar.
"Hepinizi seviyorum. Benim için üzülmeyin" vedasıyla kendilerine fedakârlık madalyası takanlar.
Kızıyorum intihar edenlere.
Yaşamdan korkup, aczleriyle dikkat çekenlere.
İnanacaksın her intiharda kurtar beni davetiyesine.
Sustur!
Cesetler üzerine intihar felsefesi yapan leş kargalarını.
Sustur!
Onurlu ölümden söz eden onur avcılarını.
"İzim kalmasın dünyada"
diyorsan da sakın intihar etme.
Kendini aldatmış olursun.
Japon atasözü:
"Ardında iz bırakmamak
yere basmadan yürümekten daha zor."

Köprüaltında bol keseden intihar yazıyorum.

Yükseklikten korktuğumdan mı, Köprü'de değil de, şimdi sahildeyim yazarken?

(İntihar üzerine en çok doktora tezi Viyana'da. Entelektüel intiharlar da.)

Soruyorlar mı?

Köprüler geçmek için.

İngilizler tüccar millet.

Sağ sol dükkân,

Nehir görmez köprü yapmışlardı Thames'de,

Üstüne de malikânelerini.

Bizler,

Beton tüketicileri,

Yuvamızın yapımında,

Ne kuş, ne kunduz kadar özgür.

Soruyorlar mı?

Kat kat kutuları yapanlar

Tüneller, gökdelenler, otoparklar, AVM'ler...

Ey, Mostari,

Mostar Köprüsü'nü Mostarlılar mı istedi?

İmparatorluğun stratejik ihtiyaçları mı gerektirdi?

Ya çevremizi pislete pislete

Aymazlığımızın bencilliğinde

Ayağımızı yerden kesmeler?

İstedikleri kadar yol, köprü, tünel.

Kıyamete kadar otomobile yetmeyecek,

Yürümeyi unutturmak istiyorlarsa,
İkisi de koltuklu,
Yokuşlar, yürüyen merdiven,
Yollar, yürüyen kaldırım olsun.

Ve sıkışıp tutamadığında...
Times Square, Piccadilly, Kremlin, Tienanmin, Taksim
Ya da Köprü başında Mostar'da,
Başbuğum, başbakanım yer göster,
Gün gelir, senin de yolun düşer.

* * * * * * * * * * *

Kaç gündür buradayım.
Onlarca milletten insan gördüm.
Nehre taş atanlar,
Rehberleriyle birlikte Türkler.

Kedinin rüyası

Okuduğumuz kitapları, gördüğümüz filmleri konuşmaya alışkınız.
Rüyalarımızı paylaşmıyoruz.
Neden?
Gizlilik içgüdüsü mü?

Bir sabah uyandığımızda, üç buçuk yaşında oğlumuza rüya görüp görmediğini sordum.
"Evet."
"Ece."

"Çok karanlıktı. Pek göremedim."

Ertesi gün,

"Rüya gördün mü?"

"Evet."

Gene suskunluk. Gene üsteledim.

"Ne gördün?"

"Kedi."

"Eee?"

"Rüyasında beni görüyordu."

Tara
Akşamüstü

Güvercinlerin gözleri dünyanın her yerinde turuncu.

Bakışıyoruz deminden beri.

Tek ayağı üstünde duruyor.

Tek ayağımın üstünde durdum.

Güvercin tek ayak pozisyonunu bırakana kadar öyle kaldım.

Farkına vardı mı?

Öğrencimin bir gözü yeşil, öbürünün yarısı yeşil, yarısı kahverengiydi.

Göz modası olur mu bir gün?

Dişlerine dövme yaptıranlar var.

Akşamki çingene kız çocuğu.
Halıcının yerinde, yüzü Pakistan esmeri örtücü kadın.
Güvercinin boynu dikeyine akordeon.
Kah kısalıyor, kah uzuyor.
Her kısaldığında tüyleri kabarıyor.

Martılar Köprü'ye kadar geliyor, altından uçmuyor.
(Adriyatik'e bir saat mesafedeyiz. Dubrovnik üç saat.)

Halebija
Akşamüstü

Karşı ayağa geçme zamanım.
Köprüden geçseydim.
On beş saniye.
Lucki Most üzerinden
On beş dakika.
Oyuna devam.

Şifre Mostar

Yüzyıl sonra Köprü'de birkaç dakikalığına duran, ne görecek, ne hissedecek?
Bir şeyler yazacak mı?

Köprü'de, "Zaman Bankası."
İki ayağında, "Zaman bankamatiği."
İçinde

yazdıklarımız,
fotoğraflarımız,
şarkılarımız,
şiirlerimiz.

İstediğini yatır, istediğini çek.
Şifre, Mostar.

İkinci tükenmezim tükendi.
Bu akşam,

çingene çocuğa güler yüzle dondurma veren
Bosanska Kafamı getiren sarışın kız,
tükenmezini hediye etti.

Köprü defterim, kalemim, Mostarlıların hediyesi.

Geceyarısına doğru
Halebijya

Kule 1664'e kadar Yeniçeri ocağı.
Arkası hamam.
Şimdi şehir müzesi.

Yanı tabakhane.

Avlusunda dört bar.

Nehre bakan avluda,

hafta sonu gençlerin bira, sigara içtiği, Balkan müziği dinleyip dans ettikleri kulüp.
Dekorsuz, sıvasız, içine ancak iki bilardo masası sığacak büyüklükte oda.

Yeniçeri gölgesinde Mostar gençliği.

** ** ** ** ** ** **

19. yüzyılın başlarında Hırvatistan'dan bir genç Bosna'ya gelir.

Bosna, o dönemde Serhadd-i İslamiye:

Doğu, (Osmanlı İmparatorluğu) ile, batı, (Avusturya-Macaristan İmparatorluğu) arasında sınır bölge.

Sonradan seyahatnamesi *A Glance into Ottoman Bosnia* kitabında yayımlanacak olan Matija Mazuranic Yeniçerilerin sonunu anlatır.

Son yeniçeri

Padişah fermanı der ki,

Yeniçeri katli serbest.

Saraybosna'da sağ bırakılmaz hiçbiri.

Zagreb'de, son kalan Yeniçeri.

Şehir kapıları kapatılır.

Matija Mazuranic,

"Zannedersiniz karşısında 5000 kişilik ordu."

Son Yeniçeri Vidin Kapı'sında kıstırılır.

Toplu tüfek ateşinde vurulur.

Allah Allah İllallah, baş üryan, göğüs kalkan, dide al kan, sine püryan; Bu meydanda nice başlar kesilir hiç olmaz soran; Kahrımız, kılıcımız düşmana ziyan, kulluğumuz, padişaha ayan; Sayılmayız parmakla, tükenmeyiz kırmakla; Üçler, Beşler, Yediler, Kırklar Nur-û Nebi, Kerem-î Âli, Hacı Bektaş-ı Veli; Dem-ü, devranına hü diyelim, Hüüüüüüüü.

Mostari, sana soruyorum,
"Kaçarken yolu Köprü'ye düşse vurur muydun?"
Siz?
Her kimse DÜŞMAN bellenen,
Bize DÜŞMAN bellettirilen o kişi,
Peşinde güruh.
Linç edecekler.
Gizlice kapınıza geldi.
Ne yapardınız?

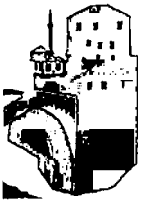
▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪

Akşam nöbetime nazlanarak çıktım.
"Evde kal. Kitap oku."
"Köprü'yü rahat bırak. Uzaklaş!" demem nafile.
Hele bir çıktım mı, eve dönesim gelmiyor.
Köprü gece sessiz.
Issız değil.

5 Kasım, 2011

Halebija- Sabah

Köprüden I

Geçmedim.

Geçirdiler.

Batı Yakası Hikâyesi'nde Maria ile Tony'nin buluştuğu "an" olmadı.

Ama beni Köprü'den geçiren de Maria oldu.

Geçmeden gidecek miydim Mostar'dan?

Oyun beklenmedik şekilde bitti.

Beni aralarına aldılar, tek başıma oynadığım oyundan çıkardılar.

Dün geceyarısı Köprü başında yazarken arkamdan geldiler.

Maria başta, koluma girdiler. "Haydi mister, gidiyoruz" dediler.

Dur demedim.

Dur diyemedim.

Hayatımı tesadüflerle yaşadığıma inandığım ben,
tesadüfe "dur" denilebileceğinin farkında,
onların sarhoş enerjisiyle,
sağıma, soluma bakmadan,
üstünde durmadan geçtim Mostar Köprüsü'nü.

Sabah Köprü altlarını yazıyordum.

Gece köprüaltı gençleriyle bir oldum.

Ekibimiz:

KSK: Maria. Barcelona'dan bir yıl önce Mostar'a gelmiş. Ayrılamamış.

Ermin: El sallayan dalıcı. Maria'nın adını değiştirmesini istemekte ciddi mi?

"Biz evimizi korumak için öldürdük. Onlar soyumuz tükensin diye bebekleri. Maria'ya, Amine yakışır."

Almir: Yaşıyorum! (Mostar muhasarasında üç defa yaralanmış. Biri ağır.)

Amela: Yaşamın huzurlu, güler yüzlü güzeli. Erkekleri dinlemiyor.

Birlikte Tara ayağına geçtik.

Canlı müzik.

Adnan Jakupovic'in Mostar şarkısı.

Osmanlı Paşası'nın Mostarlı sevgilisi...

Yabancı dilde şarkı yok.

Bosna'nın en turistik yerinde kendi şarkıları.

(Hindistan'da da öyle.)

İçip çekip dans ettik.

Maria ve Amela ile ortak dilimiz: İngilizce.

Ermin ve Almir4le ortak kelimelerimiz var: Ağabey, arkadaş. Fenerbahçe.

Sabaha karşı yürüdük. Sokağımın başında durdular.

Köprüden II

Kadına haksızlık mı?
Darwin'de bulamadım cevabını.
Kız hayatında ilk kez sevişir.
Alâmet-i farikasından bellidir.

Erkek ilk kez sevişir.
Gizler.
Bilirkişidir.
Erkektir.

Ben Mostari.
Köprüden geçmemiş,
Köprü bekçisi.
Kim bilebilirdi ki
Köprü'den geçmediğimi?

O özel ana
sakladım
bekledim
erteledim.
Bir anda geçebilecekken

Gününü, gecesini kolladım.
Yanında durdum
gölgesinde yattım
etrafında dolandım
Üstünden geçemedim.
Bir gece,
Apar topar geçirildim.
Yaşadığım, anın belirsizliğinde saklı.

Gün ışıyordu ayıldığımda.
"İlk defa geçtim"
dedim Maria'ya.
Durdu. (saçları boyalı değilmiş)
Bana baktı!

Köprüden III

VE
Geçerken,
basamaklara Mostarlı gibi bastım,
başta bocaladıktan sonra.

Her gün yüzlerce insan.
Mostar Köprüsü'nden geçmiş olmak, insanın hayatında neyi değiştiriyor?
Görmüş olmakla üstünden geçmiş olmak arasında fark var mı?

Köprü başına,
Önce korumalar,
Ardından korudukları önemli adam,
Bir adım arkasından maiyeti geldi.
"Sofradan manzara daha güzel" dediler.
Sıralarını bozmadan gittiler.

Neretva kıyısı

Özür dilerim

Üniversite öğrencileri.
Hepsi yabancı.
Sahilde not tutuyorlar.
Mostarlı rehber anlatıyor:
"Çocukluğumuzun geçtiği savaş bizim için oyun gibiydi."
(Aklıma Halebija ayağında savaş fotoğrafları sergisi. Bombalanmış binaların önünde, kendi yaptıkları tahtadan oyuncak tüfeklerle oynayan çocuklar.)
"Ateş altında yola fırlar, karşıya geçerken aniden durur, ayakkabı bağımızı bağlar gibi yapar, kaçardık."
"Kışın üşürdük. Yakacak yoktu. Sahiplerinin terk ettiği, öldürüldüğü, iskeleti kalmış evlere girer,
sandalye, dolap, döşeme, çerçeve, kırıp söker,
el arabalarımıza yükler, onları ateş altında yarıştırırdık."

"Bombaların üstümüze gelip gelmeyeceğini seslerinden ayırt ettiğimizde,
galibiyet golü sevinci yaşardık."

Rehber,

çocukluğunun, şehrinin, soykırımını anlatmasını bitirdi.

Öğrenciler son cümlesini yazdılar mı, bilmiyorum.

Özür diledi.

"Yeteri kadar nesnel olamadımsa, rahatsız ettiklerim varsa, özür dilerim."

Az ötede.

Lise çağında iki kız.

Biri afiş tutuyor.

Diğeri afişin fotoğrafını çekiyor.

Savaştan sonra yeni hayat, yeni heyecanlar.

Afişin fonu: Mostar Köprüsü

Afişte: Genç âşıklar.

Tara ayağı

Türkiye'nin Milli Savunma Bakanı heyetiyle geldi.

Köprü'ye baktılar.

Gittiler.
İki kişi arkada kaldı.
Biri,
"Fotoğrafımı çekebilir misiniz?"
(Neden arkadaşına sormuyor?)
"Ellerim titrer. Deneyeyim isterseniz."
Çektim.
"Türkçe bildiğimi nerden anladınız?"
"Anladım."
Arkadaşı da Köprü'nün fotoğrafını çekti.
"Hakikaten, nereden anladınız?"
"Kan kanı çeker."
Elimi sıkıp heyetin peşinden gittiler.

Köprü'nün en genç dalıcısı:
"Kitap mı yazıyorsun?"
"Evet."
(Ne zaman farkına vardım yazdıklarımın belki kitap olabileceğinin?)

Hediyelik eşya dükkânı.
Ekranda, Mostar savaş belgeseli:
Beş kişiyiz.
İki turist ağlayıp çıktı.
Dükkânın sahibesi,

Sonuna kadar pürdikkat.

(Kim bilir kaç defa seyretmiştir?)

Dalıcı oltasıyla üst kattan indi.

Durakaldı.

Filmden:

"Binalar tekrar yapılır ama..."

* * * * * * * * * * * * *

Mostar:

Yaz: 50° C

Kış: 0° C

Neretva:

Yaz: 10° C

Kış: 8° C

(Dalıcıların atlamadan önce soğuk pet şişesi duşu, şoku hafifletmek için.)

Halebija
Gece

İn cin top oynuyor.

Benden 161 yıl önce Bosna seyahatnamesini yazan Matija

Mazuranic'den.

1840'lar.

"Çadır" demişler
şemsiyesini gördüklerinde.

Tırnakları yok diye şaşırmışlar,
eldiven giydiğinde.

Müslümanların ölüm döşeğinde son kelimesi

"Medet."

Ve bir gözlemi daha,

"Osmanlı'da âdet esas,
Habsburg'da yasa."

6 Kasım, 2011

Halebija

İki hafta mıymış Mostar zamanında yaşadığım?
Hep burdaydım.

Bir koşu çıktım evden.
Pazar.
Saat 10.
Mostar kilise çanlarıyla yankılanıyor.
Bugün Kurban Bayramı.
Çarşının çakıl taşı döşeli Rodos bezemesi sokakları Türkiye'den gelen gruplara yol veriyor.
Bu kadar Türk görülmemiştir Mostar tarihinde.

Can Yücel'den Bayram

Koyunlar, keçiler ve koçlar için
Ne kadar bayramsa kurban bayramı,
Bu barış var ya bu barış
Cephedekiler için o kadar barış

Köprüde izi yok
Ne bayramın,
Ne de savaş kurbanlarının.

Turistler turizmde.
Hava soğuk.
Köprü'den atlama beklentisinde dalıcıların fiyatı bugün 50 Euro.

Vicdan dersleri

İspanya'dan arkadaşım telefonda,
"Yeni Köprü'nün parasını biz ödedik."
Ses tonu, söyleyiş tarzı, söylemiş olması,
Övünme, arınma, yoksullara iyane verme üstünlüğü.
Vicdan temizliği.
Vicdan hoparlörü.

İkiz kuleleri unutmayan Amerika dünyaya da unutturmuyor.
Konstantinopolis'in düştüğünü unutmuyor Yunanlılar.
Türkler fethettiklerini.
"Bize de soykırım yapıldı" sahnesinde Ermeniler.
Mostar barışa kavuşmanın sessizliğinde.
Sormuyor "Avrupa"ya,
"Başkentlerine bir karış mesafede bana soykırım yapılırken nerdeydin?" diye.

Sormalı mı?
Acıyı açık artırma pazarından pay almalı mı?
Acının son kullanma tarihi ne olmalı?

Son Kartacalı Hannibal.
Mezarı Gebze'de.
Roma lejyonlarının seni kuşattığını,
Yüzüğünden boşalttığın zehirle intihar ettiğini,
Kim hatırlar?
Kim umursar?
Tarihin tozunu alıp,
Hatırlatmalı mıyım,
Kartacalıların sonunu?

Acı tellalları unutturmasın,
acıyı, iktidarsız kıldığımızda
eğlenmenin,
sevişmenin,
sevinçle haykırarak
"Yaşıyorum" demenin (kendiliğinden hak edilmiş) coşkusunu.

Mostar'dayım Bayram sabahında,
Acılar Köprü'nün yıkık taşlarında.

Acıyı
yaşatmanın
tanıtmanın
tanıtılmasının

Sağlıklı olduğunu
Kimden öğrendik?
İyi geldiğini söylüyor,
Hesap soranlar,
Ya çocuklara?

Siz anneler, babalar,
Çocuklarınızdan gençliğinizi gizleyenler,
Siz, çağdaş düzenin çılgınlığından sahne çalan
Modern mesleklerin modern insanları,
Geçmişini kanattığımız acıların tüketicileri,
Kinlerinizin kalebenti yapmayın gençleri.

Annem 94 yaşında öldü.
Dört yaşında öksüz.
Dört yaşında yetim.
Son yıllarında konuşturmasaydım, *Annem Belkıs* kitabında,
Balkanlarda soykırımdan söz etmeyecekti bana.
Acı tacirliği iyi gelmez annelerin çocuklarına.
İyi anneydi.
Afrika'da, Asya'da,
Her kıtanın acılı topraklarında,
Binlerce, yüz binlerce, milyonlarca,
Sessiz kalan iyi anneler gibi.

Ve
Suskunluklarında duyuyoruz,
Aborijinlerin,
Çingenelerin,

Savaştırılan çocukların,
Seks kölesi annelerin,
düzene dayanamayıp
Paris, Rio, New York, İstanbul'da çıldırıp
Köprülerden atlayanların
ıstırabını

* * * * * * * * *

"İçinde magnezyum olanı daha iyi.
Ben Avrupa'dan alıyorum. 40 hap 30 Euro."
Türkler Türklere ilaç tavsiye ederken,
Rehberleri Köprü'yü anlatıyor:
"Allah'ın 99 ismine atıfta bulunarak yapılan 99 basamak..."
Mimar Hayreddin'in hesapları kurban oldu rehberin Allah inancına.
(Yoksa bana mı öyle geliyor. Ah, bu inanca şüphecilik!)

* * * * * * * * *

Orhan, *Kırmızı* romanını, Osmanlı'da perspektif olmadığı üzerine kurmuştu.
Mostar tarihinden,
"Köprü'nün en dik noktasına taşlar döşenirken, yolun olduğundan geniş görünmesi için yapılan optik düzenleme... "

* * * * * * * * *

İstanbul'da seyahat acentasından "Masum ve Güzel" adıyla satın aldıkları turla gelenlere,

Mostar Köprüsü hediyelik eşya satıyor
tarihinin üstünden paspasa basarcasına geçenlere.
Çarşı sokakları Türkçe sarhoşu.

* * * * * * * * * *

Beni tanıdılar,
Sohbet ettik.
"Televizyon programınız çok iyiydi. Neden kalktı?
"Sözden çok saza ağırlık verilmesi baskısını Ankara hissettirmiş olmalı."
"Cumhuriyet'in kuruluşunda görevli bir yakınınız olduğunu hatırlıyorum."
(Söyledim. Alay eder gibi oldu. Konuyu değiştirmeliydim.)
"Atatürk."
Sessizlik.
Siyah köpek yerinde.

Bosna-Portekiz milli maçı

Ayak topu ulusal karşılaşmasında
Dün savaşanlar omuz omuza.
Hırvat, Sırp, Müslüman,
Tek üniformada.

Şahlanmış birleştik diyenler,
"Bugün düşmanımız, Portekizliler."
Savaşı bitiremeyenler?
Onlar,
Maçı Portekiz kazanırsa sevinecekler.

Göçmen olmayın!

Dondurmacıda oturuyoruz.

Ermin, "Bayram mübarek yok. Bayram banka var."

(Masamıza uğrayan Mostarlı çocuklar harçlık peşinde, para sevincinde.)

Amela, "İstanbul'da firman var mı?"

"İş bulabilir miyim?"

İyi niyet çırpınışlarına çırpınışım,

"Ne yapabilirsin?"

Amela, "Her şey... İktisat mezunuyum.

Burada iş, gelecek yok."

"Göçmen olmayın. Turistlere sokak tiyatrosu yapın. Şarkı söyleyin. Kaset satın."

Maria, "İyi fikir."

Ermin, "Amerika'yla İngiltere İran'a saldıracakmış."

Maria, "Her yere saldırıyorlar. Ne yapılabilir?"

Mostari, "Seneye bugün Mostar Köprüsü'nden dünyaya bir saatliğine Coca-Cola içmeme çağrısı yapalım."

Ermin, "Mostar Manifestosu!"

İngilizler.

Birinci kadın: "Aaah, Köprü buradaymış."

İkinci kadın: "O da nasıl oldu?"

Köprüden geçenler:
Amerikalılar,
Göz göze gelince (mesela benle) ince tebessüm.
Türkler,
Dik bakış.
Çoğunluk,
Göz kaçırmak.
Mostarlılar,
Kendi âlemlerinde.

Fotoğraf

Kızları esaretinde anne baba:
Yeşilçam şuh kadın pozu,
Köprü duvarı üstüne oturdu.
Baba fotoğrafını çekti.
Kız,
"Olmadı."
"Olmuyor."
"Baba gözünü seveyim yaa."
"Anne sen gelsene."
"Demin amca nasıl çekti ama!"
"Ayarlasana anne. Güveniyorum sana."
Anne, "Sonra iyisini çekeriz anınem. "

Köprüden gelip geçen Türkler oralı.
Ben, buralıyım.

Peki, annemin izinde,
Makedonya yollarında Usturumca'da nereliydim?

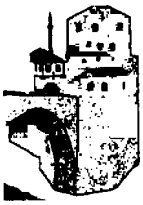
** ** ** ** ** ** **

Yeşil gözler, yeşil gözler,
Neretva yeşili gözler.

** ** ** ** ** ** **

Bosna haritası şeklinde, ağaçtan oyulmuş duvar saati aldım. Çalışmadı. Dükkâna gittim. Boş. Sahibi yok. Oğlu geldi. Mekanizma Çin malı. Tamir edecek. Adı Zaim. "Otur" dedi. Şarkı söyledi. Sözlerini defterime yazdı. Yazısını okuyamadım. Tekrar yaz diyemedim. Annesi altı defa ameliyat olmuş. Şarapnel yaraları. Saati bıraktım. Yarın kahve içeceğiz.

Halebija
Bayramın birinci gecesi

Evde yazmamak.
Evde yazamamak.
Köprü beni zapt ettiğinden değil burada yazmam.
Esas, alışılagelmiş çağrışımlardan arınmış olmam.

Evde gördüğüm bardak eve ait.

Köprü'deki Köprü'ye.

** ** ** ** ** ** **

Bu gece, evde pişirmek yerine (menüde fırında tavuk, haşlanmış sebze, kırmızı şarap), kendime bayram yemeği ikram edeceğim.

Köprü başında Şadırvan lokantası.

Her havada, her gün önünde, elinde menü, Neretva yeşili gözlü kız.

Tara turu

Yağmur başladı.

Kitapçı kapalı.

Saçağın altına geçtim.

Yazıyorum.

Yağmurdan sığınan çift.

Karşıma oturdular.

Öpüşüyorlar.

Yazmaya devam.

(Evimizin çatı katında bir kupür bulmuştum.

Gazeteci babama sormuş:

"Dr. Bey aşk hastalığının çaresi nedir?"

"Aşk hastalığı değil, âşık olmama hastalığı vardır.")

****

Eski çarşı sokağı Kujundziluk'a paralel Tito Caddesi boyunca yürüdüm.

Barlar, barlar ve barlar.

Endamlı, uzun bacaklı, çoğu mini etekli, dekolte kıyafetli özenli makyajlı kızlar.

Taşra görünümlü erkekler.

Başları dizlerine gömülü, önlerinde mendil, çingene çocukları.

Barlarda bira, sigara, Bosna müziği,
dans. Görünürde sarhoş yok.

İskandinavya'da, İngiltere'de alışılagelen naralı vahşet, kaldırımda patlatılan bira şiseleri yok.

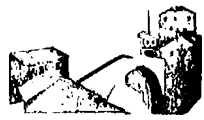
Başörtülü tek kız, erkek arkadaşıyla barlara yakın bankta.

Yaş ortalaması yirmi beş.

Tişörtte yazı: "Ağaçsan, elli yaşlı sayılmaz."

7 Kasım, 2011

Halebija

Hum dağında gök gürlüyor.
Hava parçalı bulutlu gökyüzü alfabesi.
Yağmur, yağmur ve yağmur.
Üç gün yağacak(mış).

Leyla ve Mecnun

Geçen hafta yaptığım gibi şemsiye altında bile yazmam mümkün değil.
Köprü başında Stari Grad kahvesi.
(http://www.youtube.com/watch?v=Vm5Ca-SAsOU
http://tvarsivi.com/player.php?y=36&z=2012-07-25%20
"Bayram şerif mubarek olsun."
Kendini tanıttı,
"Leyla."
Elimi uzattım.
"Mecnun."
Elimi sıktı.
"Hello Mecnun"

"Romeo Juliet?"

"Evet."

"Shakespeare?"

"Evet"

"Leyla ve Mecnun?"

"Duymadım.

Dışarıda oturabilmem için tenteyi açmaya gitti.

Peşinden koştum,

"Gel! "

Kahve'de, İnternet'ten indirdiği müzik. Sibel Can ve Tarkan, "Çakmak Çakmak" şarkısında, Leyla Mecnun şakırdamasında.

Leyla babasının kahvesinde çalışıyor. Yeni Köprü inşaatının ihalesini alan Türkler dört yıl boyunca buraya gelmiş.

Demin tanıştığımızda öğrettiği gibi, gözümün ucundan Leyla'nın tasvip edici bakışlarını da hissederek, cezvedeki kahveyi küçük kaşıkla karıştırdım.

Aklımda Almanların lafı, "bei uns." (Bizde böyle yapılır.)

▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪

Sabah BBC'den.

Haber diye neler satıyorlar.

"Londra'da bu akşam Dünya Güzellik Kraliçesi seçilecek."

Bir milyardan fazla televizyon seyircisi bekleniyormuş.

Kurtulamadık kadın teşhirciliğinden.

Seyirlik dünyada bombardıman da seyirlik, güzellik de.

Edilgen seyircileriyiz edilgenleştirildiğimiz düzenin.

(Dünyanın bellibaşlı haber ajansları, gazeteler, televizyonlar –Hepsinin sahibi var. Hepsinin işi haber satmak. İşlerine gelmeyen haberleri neden satsınlar?)

Leyla,

"Japonlar kahve içmiyor. İtalyanlar kahvenin yanında bir kadeh de rakiya.

Japonlar geçiyor.

Kahvedeki Türklerden biri,

"Dikkat edin! Radyasyon vardır."

(Felaketlere kara mizah bağışıklığı.)

Cımbız tarihçiliği

"Balkanlarda vahşet kol gezer. Herkes birbirinin ölesiye düşmanıdır."

Söylemeyen kaldı mı?

Ezberledik uydurulanları.

Arnold Toynbee (1922):

"Batı'dan ithal ulus devlet bölücülüğüdür insanları katleden. Çetelerin, birlikte yaşanmışlığa sıkılan kurşunlarıdır, Balkanlarda insanları galeyana sürükleyen."

Cımbız tarihçiliğimizdir, Viyana valsleriyle dans eden Avusturyalıların Matthausen Temerküz Kampı'nı unutturan.

Batı'nın kendine toz kondurmayan pop insan hakları kültürüdür, başkasının şiddetini görüp yargılayan.

(Âdettendir, suçlu hep Sırplardır mesela.)

Türümüzün patolojisi: Ulus devlet aitliği

Avrupa, yağmurdan kaçarken doluya tutuldu.

Başka bir patolojiden, din savaşlarından, kurtulmak için Vestfalya Barışı ile ulus devleti icat etti.

20. yüzyılda iki dünya savaşı çıkartarak hastalığını her yere bulaştırdı.

Şimdi de

Avrupa'yı Müslümanlardan arındırmak isteyen siyasetçi, din adamı ve feylosoflara kulak verenler...

Katiller zincirin son halkası.

Norveç'te 92 çocuğu katleden adam. Belki hapishaneye değil, deli diye akıl hastanesine yollanacakmış.

Aşağıda, günlüğüne yazdığı katliam öncesi son kaydı.

Günlük tutanları, günlük okuyanları uyarıyorum.

Tehlikelidir.

Günlükçü, evrenin merkezindedir.

Merkezidir. Evrendir!

Bizim dünyada değil, dünyanın bizde olma halidir.

Cuma, 22 Temmuz, 82. gün

"Bir şeyin yapılmasını istiyorsan kendin yap" deyimi her zamankinden çok geçerli. Birden fazla "ahçı" her şey iki misli çabuk olacak demek değil. Fazla vakit de alsa, çoğu kez tek başına yapabilirsin. VE gereksiz risk almadan Sonuç inkâr edilemez.
Sanıyorum bu son kaydım olacak.
İçten selamlarımla

Delinin notları deyip geçebiliriz.

Lakin, deliliğimizin hangi zeminde oluşacağını, yaşadığımız toplum belirler.

Eylemin ideolojisini toplumun değer yargıları besler.

Tarihin aynasında toplumlarını göremeyenler, ırkçılığın ulus devletin olmazsa olmaz patolojisi olduğunu, resmi ideolojilerden beslendiğini unutmuş olabilirler mi?

Daha yüzyıl önce İsveç, ırkları zayıflayacak diye zekâlarını düşük gördükleri insanları üremesinler diye hadım etmiyor muydu? Keza Amerika'da hadım edilen zenciler, Meksika asıllılar...

Ellerimize tutuşturduğu bayraklarla çağa başarıyla direniyor ulus devlet.

Ortak baş düşman Wikileaks'in kurucusu Julian Assange. Amacı açık devlet.

Birkaç belgenin ifşa edilmesi bile sarstı devletlerin düzenini. Tezi basit. Basit olduğu kadar da güçlü.

Devlet ne kadar gizlerse, o kadar totaliter.

****

Yağmur sildi Coca-Cola kara tahtasının tebeşirle yazılı geçmişini.

Kırk gün kırk gece yağmur yağıp Mostar katliamını susturmuş olsaydı.

Yanımdaki masada şimdi kim bilir kim kahve falına baktırıyor olacaktı?

****

"Gündüz Hocam."

İlkokul şartlanmam kaç yıl sürebilir?

Mostariliğimi unuttum.

Adımı duyunca hemen ayağa kalktım.
"Boğaziçi'nde öğrencinizdim."

Köprüden geçenler

Dün gece:

El ele tutuşanlar
Topuklu ayakkabı sesi
Bulut, rüzgâr, ay
Boş köprüde gözlerim

Bugün:

Fotoğraf makineleri
Çocuk sesleri
Babil dilleri
Rehber acelesi
Dalıcı alkışı
Bulut, rüzgâr, güneş

Ne gece ne gündüz

Polis
Jandarma

* * * * * * * *

Sur le pont l'Avignon,
On y danse, on y danse.
Sur le pont l'Avignon,
On y danse, tous en rond...
(http://www.youtube.com/watch?v=BHsER0a7MGA)

(Halbuki, Ortaçağ Fransa'sında köprü üstünde şarkı söylemek yasakmış.)

Mostar Köprüsü
Bana şarkını söyle

** ** ** ** ** ** **

Annem Niagara şelalesinde:
Yanındaki adam,
"Hiç buradan atlayan birini gördünüz mü?"
"Hayır."
"Ben atladım."
Sağ olsaydı,
"Mostar Köprüsü'nden atlayan arkadaşım var" derdim anneme.

** ** ** ** ** ** **

Kız köprüde.
Erkek sahilde.
Erkek,
"El salla."
Salladı.
Erkek,
"Salla! Salla! Fotoğraf değil. Video."

Halebija
Gece

Neretva'nın sesi.

Köprü'nün silueti.

Gökyüzü berrak.

Yıldızlar.

Köprüden evim, Osmanlı okçusuna nişan taşı mesafesinde.

Kıyıdan yükselen tepecikte, Mostar Köprüsü hizasında üç katlı beyaz bina.

İkinci kattayım.

Aramızda, Neretva'nın sahili.

Sularının taştığı açıklık.

(http://www.mostar-villa.ba/)

Ölümü gördüm

Köprüden bakıyorum.

Uyuyan mahallede tek ışık oturma odamda.

Masa lambam.

Odamda ben.

Gözümü kaçırmasaydım, ayağa kalktığımı görecektim.

Ben bana bakıyorum.

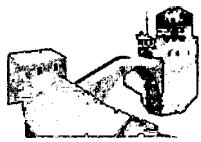
Köprüde notlarımı yazarken ben,
Masamın başında, yazdıklarımı temize çekiyorum.

Ölmesine yakın, anneme rüyasını sormuştum sabah uyandığında.
"Ölümü gördüm,
Ama kendimi görebildiğime göre demek ki ölmemişim."
Şamanlar kendi ölülerini görürmüş rüyalarında.

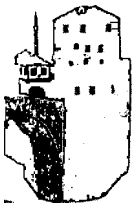
■■ ■■ ■■ ■■ ■■ ■■ ■■

Niçin Köprü'yü geçemiyorum?
Karşı ayağına varmak için yirmi adım atmaktansa, Neretva üzerinde başka köprülerden geçip yarım şehir turu.
İstanbul'da Boğaz'ı vapurla geçerdim.
Köprü yapıldı. Otomobile bindim.
"Bedenim geçti, ruhum arkada kaldı."
Sıra,
Bering Boğazı'nda
Asya-Amerika ruhları
Değiş tokuşunda.

8 Kasım, Pazartesi, 2011

Halebija

Dün yağmurun sildiği Coca-Cola reklamlı tabelada bugün:

SLADOLED
BAKLAVAR
BOSANSKA KAFA
HURMASICA
ESPRESSO

Ermin: (baklavanın r'sine işaret etti.)
"İmlada sınıfta kaldı."
Ben: (yeşil tebeşir yazısına)
"Mostar gözleri."
Tabelanın öbür tarafı:

SLADOLED
BAKLAVA
BOSANSKA KAFA

SMOKVARA
HURMASICA
ESPRESSO

Tabelayı deşifre etmemde son durum.
Türk kahvesi artık yok.
Bosanska kafa iki tarafta.
Smokvara hayatımın tesadüfleri gibi,
Hem var, hem yok.
Hangi taraftan geldiğinize bağlı.

İsimler

Anne sahilde kızını çağırıyor:
"Söz."
Kızının adı "Söz."
Amela, Köprü duvarında kara kediye sesleniyor:
"Obama!"

Tekbir

Dükkân sahiplerine göre en çok para bırakan Türkler.
En çok, en büyük, en pahalı fotoğraf makineleri Türklerde.
En çok birbirlerinin fotoğraflarını çeken Türkler.
Dalıcılara en az para verenler de.
Türk grubu Ermin'in atlamasını bekliyor.
Ermin Köprü'nün ucunda.
Atladı atlayacak.
Heyecan doruk noktasında.
Ellerini yanaklarına kavuşturup bağırmış,

"Tekbiiir."

Köprü'de Türkler koro halinde:

"Allah-ı ekber."

(http://www.youtube.com/watch?v=8Wdp9VqhBgI)

****

"Kızlar dalmaz mı?"

Ermin'in cevabı, dalıcılar albümü hediyesi.

(*Mostarski İKARİ*, Deda Pasic, 2004)

Tek tük de olsa, kadınlar var.

"Sen?"

Aradı, aradı,

Israrım üzerine resmini bulduk.

"Kim Kimdir?" ansiklopedileri vardır.

Ismarlama geçmişimizi para karşılığı basarlar.

Andy Warhol, "Bir gün herkes 15 dakikalığına meşhur olacak."

Karic Fadıl'ın fotoğrafını gösterdi.

"Meşhur" dedi.

1971 Mostar doğumlu.

Köprü'nün tam ortasından defalarca atlamış.

1992'de,

Köprü'de, keskin nişancılar tarafından vurulup öldürülmüş.

Adsız kayalardan...

Suları tanırız.

İsim veririz hepsine.

İçme suyuna, derelere, denizlere.

Adsızdır sularla kucaklaşan, akıntılara yön veren kayalar.

Adsızdır üstünden atladığımız, balık tuttuğumuz, belki de sevgilimizle ilk defa öpüştüğümüz kayalar.

Adsız bir kayam var.

Haritası yok.

Bulamam.

Liseyi yeni bitirmiştim. Yaz tatili. Lokantada komilik yapıyorum. Sevgilim üniversite son sınıfta. Garson. İzin günümüz. Deniz kıyısına gittik. Kayalardan seke seke atladık. Bizi ağırlayacak korunaklı bir kaya bulduk. Uyuyakalmışız. Suların yükselmesiyle uyandık. Atlas Okyanusu'nun medceziri kara bağlantımızı kesmiş. Diane (Hatırlıyor musun?) birkaç saat önce söylediği şarkılara eşlik eden ukelele'sini (gitar ailesinden Hawaii müzik aleti) ıslanmasın diye dalgalardan korumak için eliyle havada tuttu. Yüzerek karaya döndük.

Kayalar haritasına

Neretva'nın Mostar'dan geçtiği sularının üstünde altı köprü var. Hepsi savaşta bombalanmış.

Elimde harita.

Adriyatik'e doğru sıraya göre Mostar köprüleri: Carinski, Titov Most, Bunvarki, Stari Most, Lucki Most, Hasana Brkica.

Harita köprü haritası değil.

Nehrin haritası değil.

Kayalar Haritası!

Nehrin üstünde rengârenk kelebekler gibi seyreden kanoları uyarmak için yapılmamış.

Her kayanın adı var.

Slavica
Crna
Ploča
Prva
Dru

Ermin balık tuttuğu kayanın adını biliyor. 13 yaşında ilk dudak dudağa öpüştüğünde üstünde durduğu kayanın da.

Adlarını nasıl almışlar?

Unutulmuş.

Neler anlatıyorlardı?

Deva, Janija, Banja, Saraj, Hadzica Limanı, Uzak...

Yüzyıllar öncesinden kalma isimler.

Kimi saray gibi kurulmuş Neretva'nın kıyısına.

Kimi, Neretva'nın şeffaf sularında leblebi.

Suyun içinde mi, dışında mı, belli değil.

* * * * * * * *

Mostar'ın yeni Köprüsü.

Ne kadar sürer ömrü?

Türümüzün?

Işınlanacak mıyız,

Paralel evrenlerde,

Bir ileriye,

Bir geriye?

Tara
Gece

Köprüden görüntülerin çağrışımları, Kyoto'da zen bahçelerinin doğaçlaması çeşitliliğinde.

Bayram için aydınlatılmış ince minare gecenin bu saatinde, dine aitliği değil, doğaya yalınlığıyla hitap ediyor.

Köprüye düşen ışık boş sahneye her an gelebilecek aktörü çağırıyor.

Mermer basamaklar gecenin karanlığına, yıldızlara uzanan yol.

Medrese, uykusunda kim bilir ne rüyalar görüyor.

Londra, Paris, Viyana, New York... bana bak diye empoze eder kendini.

İstanbul, Delhi, Rio, Pekin... gitmeden hissetmişsinizdir dilini, kimliğini.

Mostar terliklerini giymiş evinde oturuyor.

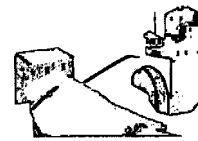
Nefes alışını hissettirmiyor.

Soru sorulsun istemiyor.

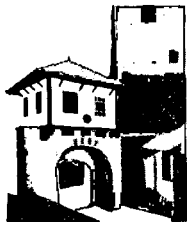
Hep o duygu.

Mostar'da,

Ne acelem var yaşamaya ne de ölmeye.

Halebija
13.42

Yarın 10 Kasım.

Çocukluğum boyunca Türkiye'de hayatım 9.05'te hazırolda durdu.

Krakov Üniversitesi'nin müzesindeyim. Dünyamızı ölçmek, tanımak için Rönesans'ta icat edilen nice alet. Avrupa'nın ilk saatleri.

Hepsi 13.42'de durmuş.

Rehberime neden diye sordum.

Şaşırdı.

Sorumu tekrarlamak mecburiyetinde kaldım.

Kol saatine baktı.

13.42.

Teypte tanımadık ses.

Mahallemizin müezzini mi değişti?

Uzaktan gelen sevecen ses tanıdık.

Müezzin minare değiştirmiş.

Hayat ne zaman başlar?

Sabah internet üzerinden dinlediğim BBC haberi:

Missisipi'de, hayatın sperm ve yumurtanın birleştiği andan tanınması gerektiğini öneren kanun teklifi reddedilmiş.

Mayolu erkek fotoğrafı

Kırmızı mayolu dalıcı Köprü'den atladı.

Sudan çıktı.

Sahilde yürüyor.

Ayak bileklerine kadar siyah pardesülü, başları örtülü, Türkiyeli üç kız.

Kıkır kıkır gülen sesleri Köprü ayağına yükseliyor.

Kırmızı mayolu yarı çıplak erkeğin fotoğrafını çektiler.

Ben de onların.

Yanlarında bir de refakatçi erkek vardı.

İlginç mi demin çektiğim fotoğraf?

Çekmeli miydim?

(Fotoğraf çekmekle ilgili duygu ve endişelerim *Cehenneme Övgü*'de.)

Siyah sokak köpeğinin adı, "Ulica."

Ulica sokak demek.

Nietzsche kitabının muhtemelen her gün aynı sayfalarını okur görünen "Hoca Nasreddin" selam sabahı kesti.

Beni yok sayıyor. Ben de öyle yapacağım. Alanına güler yüzlü "Günaydın"larımla saldırmayacağım.

Demin dürüm yiyordu. Ulica'nın yanına geldi. Usulca eğildi. Dürümünden parça kopardı. Saygıyla önüne koydu.

Akşam ezanı!

Bildik minareden tanıdık ses!

Obama ile Ulica birbirlerini yok sayıyor.

Tara'ya az uğrar olmuşum.

Ben gönüllü Mostari değil miyim?

İki yerin bekçiliği iş olmamalı.

Halebija hayat tarzım:

Günaydınım.

Sabah dükkânlarını, kahvelerini açanlar, dalıcılar, arkadaşları.

Henry Shrapnel

Defterim ıslandı.

Duvardaki oyukta dünkü yağmur suyu.

Parmaklarımı çırparak suyu boşalttım.

Garip hareketimin farkındayım.

Gayri ihtiyari bakındım.
Almir yanı başımda.
("Yaşıyorum" diyen.)
"Nasılsın?"
"Eh."
Beklediğim cevabı almadığımın sessiz sorgulanışını hissetti.
"Bugün 9 Kasım. Köprü'nün Neretva sularına gömüldüğü gün."
Yükseklik korkusu vücüdumu sardı.
Köprü ayağımın altından kayıyor.
Boşluktayım.
Dizlerim titremedi. Gözlerim yaşardı.
"Sabah 10'da Köprü'de tören vardı...
Neretva'ya çiçek atarlar her yıl.
İlk defa olmadı.
Çarşıdan kimi dükkân sahipleri geldi, o kadar."
"Burada mıydın bombalandığında?"
"Karşıda harabenin orada.
Köprü'nün son top ateşinde yıkılmasını videoyu çekiyorduk...
Üç ayrı noktadan topa tuttular. En çok da şuradan.
(Evimin üstündeki tepe).
Şarapnelin göğüs kafesimi yardığı günlerdi.
Doktor parçaları çıkardı.
Kolye yapıp boynumda taşıdım."

İngilizlere yollamalıydı parçaları.
Henry Shrapnel, bombanın mucidi.
Yılda 1200 sterlin, icadının telifi.

* * * * * * * *

Unutmak mı daha iyi?

Nasıl unutulur?

Almir unutulduğunda yakınıyor, unutulmasında huzur buluyor.

* * * * * * * *

Köprünün yıkılışını yazdığım şu anda duvarın üstüne Köprü'nün planları açıldı!!!

Ölümünden sonra annemin eski çantasından çıkan nüfus cüzdanı gibi.

Mimarlar.

Tamir gerekiyormuş.

Çatlak var.

Yazdığımı gören mimar, "Şair misin" diye sordu.

Wislawa Szymborska:

Her savaştan sonra
birilerinin etrafı temizlemesi gerek.
Toparlanamaz,
Kendi kendine hiçbir şey.
Biri molozları yolun kenarına itecek ki,
Ceset dolu arabalar geçebilsin.

T Ü K E N D İ M

Gözlem genellemeleri

Mostari kendine gel. Dikkatli ol.

Atıp tutuyorsun.

Hele Türkler hakkında.

Milletlere kafayı takmak da milliyetçilik.

"Türkler işlerini değil, kendilerini ciddiye alır."

İbo'ya söylediğimde kızmıştı,

"Nerden biliyorsun?

Arjantinliler, Bulgarlar, bilmem kimler üzerine araştırma mı yaptın?"

Grup Köprü'den o kadar sessizce geçti ki, Türk olduklarını anlayamadım.

Leonardo'nun sanatının,

Mona Lisa'nın tebessümünün sırrı,

Ustayla gizemin buluşması.

Maria, Boşnakça-İngilizce sözlüğüne baktı.

Kelimelerle oynuyoruz.

Öylesine açtığımız sayfada saç hallerini belirten çizimlerle kelimeler:

Kel- Celav

Kızılsaçlının karşılığı yok.

Mutluluk kelimesine baktık.

Sreca ya da *radost*.

Occupy Wall Street hareketini konuştuk.

Barcelona'nın kenar semtlerinde öğrencilere oda kirası ayda 500 Euro.

İspanya'da gençlerin % 50'si işsiz.

Bosna gibi.

* * * * * * * * * * *

"Gözlem genellemeleri"me ikinci uyarı.

Sahilde iki kız nehre taş atıyor.

Türk değiller.

* * * * * * * * * * *

Büyükada'da Lefter'i gördüğümde hissettiğimi, efsanevi dalıcı, 75 yaşında Emir Balic, demin yanımdan geçerken yaşadım.

* * * * * * * * * * *

1963'te, II. Dünya Savaşı'nın enkazından kurtulamayan Doğu Berlin'deydim.

Bugünkü Mostar.

Sana git diyen mi var?

İstanbul'a dönüş ihtimallerim.

Deniz yoluyla:

Mostar- Split (otobüsle beş saat)

Split- Ancona (vapurla on saat)

Ancona- Türkiye. Yunan adaları üzerinden vapurla iki gün.

Kara yoluyla:

Mostar-Belgrad (otobüsle yedi saat)

Belgrad-İstanbul (trenle 2 gün)

Hava yoluyla:

Saraybosna-İstanbul (20 Kasım opsiyonum yarın doluyor)

* * * * * * * * * * *

Duvarda, tek ayağında duran güvercin.

Talimle alıştım. Bir, beş, on dakika derken, şimdi, kâh sol, kâh sağ ayağım havada, uzun müddet durabiliyorum.

Maria ile Ermin gelecekler. Ermin'in tuttuğu balığı pişirip yiyeceğiz.

Gelmeyebilirler.

Benim gibi "an"la yaşayanlardan.

Evde buzluktan cevapcici çıkarmayı unuttum.

Asmayı hatırladığım çamaşırlarım balkonda. Köprü'den görebiliyorum.

Güneş batıyor. Eve dönmek için batı'da gökyüzü renginin doğu'daki kadar kararmasını bekleyeceğim.

Fransızların günden geceye geçiş tabiri,

"Entre chien et loup."

Can Yücelcesi,

"Gece kurt, gündüz insan."

Halebija
Gece

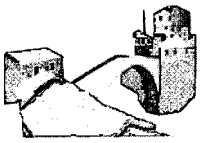

Ulica geldi.
"Ulica! Ulica!"
Ağlayarak gitti.
Benden başka kimse yok.
Sesimden mi ürktü?

Gece yüzünde Orion kemeri.

Köprü sessiz.
Defter kelimesiz.

10 Kasım, Perşembe, 2011

Tara
Öğleye doğru

Fikir değiştirdim.
Fazla Halebijalı olmuşum.
Gün Tara'dan açıla.
Sabah BBC'den:
– Dünyayı teğet geçen asteroit'e roket konmuş.
Yıldız tozu örneği alıp Avustralya çölüne inmiş.
– Batı Afrika'da bir gergedan türü daha tükenmiş.

Mostar Köprüsü'ne

Kör olsam, seni nasıl duyar,
Sağır olsam,
Sana nasıl dokunurdum?
Söz göz seferberliğimde,
Duyularım
Kara Afrika uzaklığında.

Köprü oyunlarım

Kara kedi Obama'nın,
Sarı gözlü Ulica'nın adımlarından
Mostar'ı yalınayak tanımak.
Köprü'de, Köprü rüyaları görebilmek.
dans etmek, sevişmek,
tek başına uyanmak
Oynamamayı oynamak
Kendimi başka köprüde sanmak
(Galata, Rialto, Brookline, Golden Gate, Zap)

Köprü yasaklarım

"NO PASARAN"
Üniforma giyenlerin Köprü'den geçişi yasaktır.
ve,
"Kim bombaladı?" diye sormak.

Köprü Bienali yerleştirmelerim

Her yerde bienal!
Düş yoksunu, mekân bozguncusu sanatçı,
İstanbul'la az mı oynadın?
Mostar'ı korumak için Köprü'ye bienal aşım.
Her basamağında,
sahte para veren, bankamatik yerleştirmeleri
tam teçhizatlı ulus devlet askeri kuklaları
kulaklıklarda milli marşlar
çöp sepetlerinde kimlikler

Neretva sularına salınacak kavanozlarda
vesikalık fotoğraflar
pasaportlar.

Aşk esareti

Estonya'da, dere üstünde köprü.
Parmaklıklarında yüzlerce kilit.
Gelenek,
Âşıkların
Kilitleriyle gelip
Kilitlerini kilitleyip,
Anahtarı suya atmaları.
(Kimi kilitler kalp şeklinde.
Aynı âdet, Prag'da başka bir köprüde.)

** ** ** ** ** ** **

Eşhu, Yorubalar'ın şaka tanrısı.
Kalkıp inen köprüsüne
Mostari yazıverdi övgüsünü.

Eşhu

Yorubalar'da tanrılar,
Sayamayacağımız kadar.
Eşhu, şaka tanrısı,
Merakı,
Güldürmek
Tanrılarla insanları.

Kaosun kucağında,
Yaratanın yatağında,
İşi gücü
Oyunda.

Eşhu'dan kaçış yok.
Rüyamıza girmemişse,
Bekliyordur kavşakta,
Elinde salladığı sopası,
Erkekliğinin alâmet-i farikası.

Şarkılarımız senin için Eşhu.
Kamışından köprü yaptın bize,
Bindik, karşıya geçelim diye.
Bir yumuşadın!
Suya düşen düşene.

Şaka tanrıları,
Eşhu, Hermes, Pan, Loki,
Mısır'dan Seth,
Pasifik adalarından Mau-tiki-tiki.
Şakası olmayan tek tanrı
Ehl-i kitaplı.

■■ ■■ ■■ ■■ ■■ ■■ ■■ ■■

İtalyan rehberler
Mostar'da Pavarotti Konservatuarını,

Japonlar,
belediye otobüsü hediye ettiklerini,
Türkler,
Köprü inşaatını Türk şirketinin üstlendiğini,

İftiharla tekrarlıyor gruplarına.
Orada, burada plaketler,
Anlatıyor, onların, bunların iyiliklerini.
Mostar dinliyor,
Bakıyor.
Neretva akıp gidiyor.

Mostar halıcısı pantolonunu çekti.
Pantolonumu çektim.
Kaç gündür bakışıyoruz.
Aramızdaki mesafeyi koruyoruz.
Dayanamadım.
İtalyan grubunu dalarak yanına gittim.
Şaşırdı.
"Halı duvarda asılı kalsın, işte parası,
Gidersem alırım Köprü yoldaşımı."
El sıkıştık.
Vedalaştık.

Mostar Köprüsü'nde

Düşman varken

İşgalinde mağdur,
Suskunluğunda mağrurdun.
Bilirdin, gün gelecek,
Kabus bitecek.

Turist gelince

Yol geçen hanında,
Yolunu kollarsın.
Yutkunarak kazandığın
Para uğruna.

▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪

Bugün kendimi tutamadım.
Türklerle kaynaştım.
Birisine kırmızı defterimden yazdığım "şiiri" okudum.
Köprü oyunu sormak için bir çiftin çarşı boyu peşlerinden koştum.
Annem Belkıs'ı okuduğunu söyleyene, annesinin hayatını anlattırdım.

▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪

Köprü beni usulca azat mı ediyor?
Hediyelik eşya dükkânından, Emir Balic'in Köprü'den kırlangıç dalışını resmeden pullar, bölgenin yol haritasını aldım.

Pocitelj çağırıyor. 25 km. Osmanlı köyü. Nüfusu: Müezzin ve ailesi. Belki birkaç kişi daha.

Bir cümlede unutmalık Bosna Tarihi

Taa başlarda,

İran'dan göçebe Sarmatyalılar, ardından Alman asıllı Gothlar, derken Türk asıllı Avar ve Slav kabileleriyle bütünleştikleri İllyria kimliklerinde, kimi Katolikliği, kimi Ortodoksluğu, kimi de Stecci taşlı Zerdüşt yoldaşı Bulgar esintili Bogomilliği benimsemişken,

Osmanlı'yla Müslümanlaşıp, İstanbullu padişahlarla dört yüz küsur yılın ardından yeni ev sahibi Avusturya-Macaristan'ın Viyana'dan yönetimi ile tanışma, Arşidük Ferdinand'ın Saraybosna'da vurulmasıyla başlayan I. Dünya Savaşı'nın bitiminde Yugoslavya Krallığı, II. Dünya Savaşı'yla gelen Nazi işgali, Tito'nun partizanlarıyla kurduğu sosyalist Yugoslavya'nın etnik kimlikli ulus devlet bayraklarıyla parçalattırılmasına "aktif seyirci" Batı'nın Balkanlarda vahşete vicdansız tanıklığını sineye çekme,

39 metre uzunluğunda, 4 metre genişliğinde, 20 metre yükseklikte 471 yaşında Mostar Köprüsü'nün 1993 yılında bombalanarak yıkılması...

Tarih, isteyenin istediği elbiseyi astığı askı.

Bosna'da Türklerin görmek istemedikleri

Hüseyin Kapeton Gradascevic.

Osmanlı'ya karşı Bosna bağımsızlık mücadelesi veren efsanevi Müslüman kahraman.

Ali Ağa Dadic.

Destanları var. Şarkıları söyleniyor. Osmanlı terörüne karşı çıktığı için cellatlar kafasını kesmiş.

İstanbul'da Müslüman olmayanlar,

sakal bırakamaz,

kaldırımda yürüyemez

ata binemez

istediği renkte elbise giyemez

evleri çok katlı olamazdı.

Hıristiyan efendisi olan kölenin Müslümanlığı seçtiğinde salıverilmesi gerekir,

Hıristiyan erkeğin Müslüman kadınla evlenmesi yasak;

yasaya

uymayanlar idam ya da linç edilir,

Hıristiyanlıktan Müslümanlığa geçme serbest, ters yönde din değiştirme

ölümle cezalandırılırdı.

Mostar'da nasıldı?

Balkanların göremediği

İngiliz tarihçi Arthur Evans 1878'de yayımlanan *Illyrian Letters* adlı kitabında bölgenin insanlarını sayar.

Hepsi İllyria'lı.

Dilleri İllyriaca.

Kimdir İllyria'lılar?

Bayraklarını icat edip bölünene kadar, Bosna, Hersek, Karadağ, Arnavutluk Dalmaçya, Hırvatistan ve Slovenya halklarının tümü.

Kahve kimliği

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu günlerinde kendilerine Alman diyen Katolik Hırvatların Mostar'da kahvesindeyim.

Kahveyle birlikte bardağın içine koydukları hesap pusulası geldi.

Osmanlı İmparatorluğu'nda, Türk diye de çağrılan Müslüman Boşnakların kahvesindeyim,

hesabı giderken isteyince verdiler.

Neretva

Akıntılarında
Aidiyetlerinin
Ağıtları
Adriyatik'e
Akmakta.

Savaşta seks

Amerika'nın uzay programını yöneticisi, eski Nazi Von Braun'ın icadı V2 roketleriyle Hitler Almanyası, II. Dünya Savaşı'nda Londra'yı bombalarken, her zamankinden çok seks ve çocuk yapmış İngilizler.

İsrail, işgal ettiği topraklarda Filistinlileri katlettikçe, daha çok çocuk yapıyor Filistinliler.

Dört yıl boyunca bombalanan Mostar muhasarasında doğumlar artmıştı diyorlar.

Doğan çocukların hemen hepsi erkek.

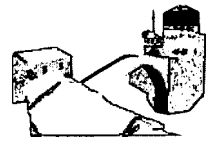
En çok verilen isimler Cemal, Aziz, Muhammed.

Savaştan sonra, kız çocuklarında artış.
Azra, Leyla, Emira.

▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪

Ermin suya atladığı noktaya bozuk para attı.
Defterimi gösterdi.
"Uğur."
Köprü ayağına işaret etti,
"Yazın gölgesinde soğutulan karpuz, üç karpuza bedeldir."

11 Kasım, Cuma, 2011

Tara

Halı yerinde yok.
Halıcı, halısını astırtmayan rüzgârdan şikâyetçi.
Türklere kızgın.
"Niçin Dubrovnik'e giderler?
"Köprü'yü bombaladı faşistler."
Turistlere öfkeli,
"Kimin bombaladığını bilmez cahiller."

(Kim faşist, kim düşman, pazarda karpuz seçmek gibi.
Ben faşist, sen faşist...)

I Ana dilinde sevişmemek

Halıcıyla ortak dilimiz Almanca.
İyi bilmediğim Almancayı onunla akıcı konuşuyorum.
Mostarlılarla ortak dilim genellikle İngilizce.
Onlarla, kesik kesik, İngilizcemi bozarak konuşuyorum.
Dil iktidar.

"Senden iyi konuşurum" totalitarizminde,

Karşımdaki ezik hissetmemeli.

Kendimi anlamaya çalışıyorum.

Emperyalizmin mağdurlarıyla konuşurken, diliyle özdeşleştirilmek istemiyorum.

Fransızlarla, Almanlarla konuşurken bastırıyorum İngilizceyi.

Çinlilerle bozuyorum.

Amerikalı'yla Amerikalı, İngiliz'le İngiliz gibi konuşuyorum.

Tahlil lütfen!

Kendime sorun yaratan düşünce mağduruyum.

İngilizce köprü dili.

Herkesi birleştirmiyor mu?

Gandhi, anti-emperyalizm mücadelesini İngilizce yapmadı mı?

Uruguaylı ile Arnavut, İngilizce

sevişirken,

Hırvat, Sırp, Boşnak,

ortak dillerinde savaşmakta.

Türklerle aynı yastığı paylaşıp, anadillerinde sevişemeyen Kürtler?

II Ana dilinde sevişmek

Harvard Üniversitesi rasathanesinde asteroit'e bakmak için teleskop kuyruğunda bekliyordum.

Önümdeki adam, cep telefonundan asteroit'in resmini gösterdi. Sonradan, teleskopta göreceğimiz asteroit, cep telefonu ekranında daha berraktı.

"Haftaya Paris'teyim. Fransızca bilmiyorum. Telefonum, sesli tercümanım olacak."

Bir görüşe göre, İngilizce dünyanın egemen dili olma hâkimiyetini sürdüremeyecek. Cep telefonlarıyla, sesli tercüme makineleriyle, vücudumuzun bir tarafına yerleştirilecek çiplerle, ileride herkes anadilinde sevişecek.

* * * * * * * *

Elli metre uzaktan belli kızıl saçları.

Üzgün.

Kirası çokmuş.

Akşam üçümüz heyecanla isim arıyorduk.

Çarşıda kahve barı projeleri, "şimdilik" yatmış.

"Senle yolda karşılaşacağımı biliyordum" dedi.

Ermin cep telefonuyla arayıp, beni Lucki Most Köprüsü'nden demin geçerken gördüğünü söylemiş.

* * * * * * * *

Sol elimin başparmağının tırnağını kesmeyi gene unutmuşum.

Yazarken farkına varıyorum. Eve gidene kadar unutuyorum.

Dün akşam Katolik kilisesinde ayine gittiğimi yazmayı da unuttum.

Ne zaman kiliseye gitsem kendimi yalnız, camideyse sürüden biri hissederim.

Budist, Şinto, Hindu tapınaklarında, saygısızlık tedirginliğinde turistim.

Havraya gitmeyeli çok oldu.

* * * * * * * *

Halıcı Mostar halımı Köprü duvarına astı.

Benle, ikiye yardığı narı paylaştı.

Öğleden sonra Sejh Mahmud Babe türbesinin karşısında İslam Kültür Merkezi'ne (İslamski Kulturni Centar) gittim.

Ürktüm.

Merkezin kurucusu olduğunu söyleyen kişi bana,

doğruyla yanlışı,

gerçekle sahteyi,

gözlerimin içine bakmadan,

meydan mitingi hitabetinin vecd halinde açıkladı.

Ayrılırken kapıdan seslendi,

"Davamıza sahip çık. Bizi unutma! Unutturma!"

Boşnakların Müslümanlaşması

John Fine'ın *The Bosnian Church* ve Noel Malcolm'ın *Bosnia* kitabından,

Boşnakların Müslümanlaşması savaşla değil, tedricen. 150 yıl sürmüş.

Bosna'da merkezi otorite kuramayan Hıristiyanlar, üçe bölünmüş – Ortodoks, Katolik, Boşnak. Osmanlı geldikten sonra, Boşnak kilisesinin müritleri, Müslümanlığı, yüz yıldır savaştıkları Macarların Katolikliğine tercih etmiş. Katolik ve Ortodokslardan da Müslümanlığa geçen olmuş. Müslüman Boşnaklar, Osmanlı'dan ayrışabilmek için, kendilerine "Türk" demeye başlamışlar.

Ayrı dinlere rağmen, Hıristiyan ve Müslüman, aynı bayramları kutlamış, aynı âdetleri sürdürmüş. Müslümanlar

Meryem Ana'da medet aramış, Hıristiyanlar, dervişlere *Ku'ran* okutmuş.

Halebija
Maç gecesi

Misafirperverlik

Ezan sesinden uzaklaştım.

Hayali sınırı geçtim.

Katolik katedralinin karşısındaki kahvedeyim.

Çekinecek bir şey yok.

Bira iki Euro.

Hırvatistan 3- Türkiye 0.

Maç bitmeden ayrıldım.

Halebija ayağında Stari Most kahvesi.

Tam nöbet yerime varacağım, dayanamadım, içeri girdim.

Ekranda Bosna Hersek-Portekiz maçı.

90. dakika.

0-0.

Uzatmalara gidiliyor.

Heyecan doruk noktada.

Leyla'nın babası kanal değiştirdi.

"Hayır, yapma!" dedim.
Benim için ekranda,
Türkiye-Hırvatistan maçı.

Kahvede beş erkeğiz seyreden.
Leyla'nın annesi bulâşıkta.

UYARI!

Şimdiye kadar her şeyi yazdım defterime.
İsim verdim.
Her şeyi yazmayacağım bu gece.
Uyarı geldi.
"Onlardan uzak dur! Sonra açıklarım."
Uzak durmayacağım.
Anlattırmayacağım.
Dinlemek istemiyorum.
İhbarlarla başlar anlamsız kargaşalar.
Yıllarca sürer.

12 Kasım, Cumartesi, 2011

Halebija

Sabah.
Çarşı uykuda.
Hava kış habercisi.
Gece soğuktu.
Güneş Neretva'yı aydınlatmaya başlamış.
Isıtmıyor.
Aydınlatıyor.

Neden?

Sabah, öğle, akşam, gece.
Tara-Halebija arası,
Mostari nöbette.
Evde,
köprüye bakarak
yenilen yemekler

yazılan notlar
derin uykular.

Sabah güneşinden sonra
Köprümüze veda.
Kiralık araba, Ermin, Maria,
Civar köyler var yolumuzda.

Maria kapıda
Ermin yok
"İstersen sen de gelme.
Sorumlu, zorunlu hissetme."

Blagaj Tekkesi

Sarı Saltuk, İslam dünyaya yayılsın der.
Naaşı sekiz tabutta sekiz diyara yolculuk eder.
Kimse bilmez, Saltuk nerde yatar,
Efsanesi, Blagaj tekkesinde bekler.
Dağ yaslamış arkasını
Buna sularında serabı
Ermişlere ibadet kapısı.
Gelene,
Kim olursan ol, gel, demiş,
Kendisi,

Üç defa kimlik değiştirmiş –
Bektaşi, Kadiri, Nakşibendi.

Su başında alabalık lokantaları.
Sakin. Edepli.
Lakin,
Güneşe, yağmura,
Reklam yeri,
Pepsi-Cola, Beck's
Tenteleri.

Kahve içiyoruz.
Uruguay, Kuş nehri, demekmiş.
Maria Montevideo doğumlu.
"Körler nasıl hisseder Mostar Köprüsü'nü?"
(Sorum aptalca. Her kör bir mi? Herkes farklı hissetmez mi dünyayı?)
Maria irkildi,
"Gece rüyamda kör kıza aynı soruyu sordum."
Gerisini hatırlamıyor.
"Tesadüflerin tesadüf olduğuna inanmıyoruz" teatisinde bulunduk.
Hediye ettiği defterimi açtım. Sayfa, onlarca sayfa arasından, körlük notlarıma açıldı.

Maria ile konuşmalar

I

Mostar dilinde iki zaman var:

"Savaştan önce."

"Savaştan sonra."

Savaşın adı yok.

Savaşlara ne zaman ad verilir?

Adları değişir mi?

"I. Dünya Savaşı."

Adı, "II. Dünya Savaşı"'ndan sonra kondu.

Yeni savaşlar unutturuyor eski savaşların adlarını, acılarını, kurbanlarını...

II

Mostar muhasarasında kara mizah nasıldı?

Yabancılara anlatabilecek konuma geldiler mi?

Yahudiler yapamıyor.

Viktor Frankl,

Theresienstadt, Auschwitz ve Türkheim kamplarından sağ çıkabilenlerden.

"Gücümüz gülmekti."

Temerküz kampı fıkrası:

İki yahudi gaz odasına götürülmekte,

"Demedim mi sana! Sıkacak kurşunları kalmadı."

Türkiye, 12 Eylül:

Askerbaşı Kenan Evren'in,

"Asmayacaktık da besleyecek miydik?" dediği, Eflatun'un

devlet felsefesinden alıntılarla, hem cellat hem de bilirkişi kesildiği günler.

Şişman dostumuz Barış Derneği davasından içeride.

Evde voltaj düştü.

Ampullerin ışığı kısıldı.

Ergin,

"Hüseyin'e elektrik veriyorlar."

III

Erkek ve kadın.

Yazısında, şiirinde, resminde,

Birbirinden ayırt edilebilir mi?

Kadın gibi de yazmaya mı başladım?

Var mı böyle bir şey?

Erkek, düşmanının göz renginin güzel olduğunu görebilir mi?

Radimlja Nekropolisi

Stecci.

(Bkz. Google Stecci)

11. yüzyıldan Osmanlı dönemine kadar Bosna'ya özgü mezar taşı.

Taşlarda, savaşçılar, geyikler, el ele tutuşmuş dans edenler.

Havaya girdik.

Hayallerimizle dans ettik.

Neşeli steccili mezarların karşısında, devletin anonim ciddiyetinde, tek başına bir mezar.

Tarihi 1995.

Son savaşın kahramanının
Terk edilmiş, törenlik mezarı.
Havuzlu
suyu yok, içi pis
Aydınlatmalı
ampulleri kırık
Çiçekli
solmuş çelenkler

(Soru: Cumhuriyet'le birlikte Türkiye'de mezar taşları ne oldu da birdenbire değişti?
Mezarlıklardan kaçırılıp Batılı zenginlerin malikânelerinde heykel diye baş köşeye oturtulan göz nuru, oymalı Osmanlı taşlarının yerine, basmakalıp düz taşlar peydah oldu.
Ermeni ustaların birdenbire yok olmalarıyla mı ilgili?)

Poçitelj:

(Maria'yı Mostar'a bıraktım.)

Neretva kıyısından yükselen tepede vadiye hâkim kale.
Kaleye doğru uzanan, bakımlı, çoğu boş, evler.
İmam, ailesi, üç beş kişi ve 400 küsur yıllık Osmanlı köyü.
Turist otobüsü.
Hayra alamet!
Köy bana fotoğrafını çektirmeyecek.
(Pil bitti.)

Poçitelj'de ezan

Tepedeyim.
İşiyordum.
Ezan başladı.
Günahsa, inanan af eyleye.
Müezzinin sesi
    Boş köye
    Nehrin sularına
    Issız vadiye
    Tarihe yayıldı.
Müezzinin sesi
    Köyle
    Suyla
    Vadiyle
    Ufukta sıra dağlarla
    Beni de kucakladı.
Bitince
Köy
Su
Dağ
Kaldık
Tek başımıza.

* * * * * * * *

Kutsalın içtenini, kâfir bildikleri mi yazar?

* * * * * * * *

Poçitelj, Ortaçağ Müslüman Avrupası.

Poitiers, dinler tarihinde dönüm noktası.
Yıl 732.
Yer batı Fransa.
İspanya'dan sonra İslam Avrupa'ya yayılma yolunda.
Poitiers savaşı, durdurulduğu nokta.
Savaş farklı sonuçlansa, Poçitelj huzuru Batı'ya yayılsaydı?
Tesadüfler tarihinde, tarihi senaryolaştırmak!
Kolay değil aitliklerimizden kurtulmak.

Kaleiçi evlerin bahçeleri bostan.
Ayak yolu ahşap kulübede.
Annem dört yaşında Usturumca'da.

Beyaz, turuncu, siyah yüzlü Pocitelj kedisi.
Tünediği duvardan bana baktı.
Terebintoslu Billy'den selam verdim.

Allah'a emanet ağabey

Ayrılamadım.
Kararan dağların ardında
Güneşten kalan son renkler.
Karanlıkta ayak sesleri.
Pembe yanaklı, yeşil kazaklı,
Gelirken hurma sattığını gördüğüm,
Dönerken hurma alacağımı söylediğim kadın.

Telaşlı,
"Otobüs!"
Elleriyle gitti diyor.
Hurmaları değil beni düşünüyor.
"Otomobil."

"Allah'a emanet ağabey."

Bir yerin hakkı yok bu kadar güzel olmaya,
Dünyada başka yer görmesem olur derken,
Mostar'a dönerken yolda otomobil kazasında öleceğim korkusu.

Halebija,
Akşam yemeği öncesi

Haftada bir, kendimi yemeğe davet ediyorum.
Şadırvan Köprü'ye varmadan sağ kolda.
Akşamları, önünde bir kız.
Şalvarlı, beyaz bluzlu, yelekli.
Gözler, Mostar yeşili.

Yola serili halıda, elinde menü, mahcup yüzünde hoş geldin gülüşü.

Hava soğuk. Bu akşam yok.

* * * * * * * * *

Uyarılar!

Kovuldukça gelen sivrisinek gibi.

"Uzak dur!" diyor.

Nedenini açıklamak istiyor.

Giderken dedim.

Susturdum.

Çelebi ne derdi?

Kapitalistler işin kolayını bulmuş.

Şirketlerinin hisse senedini alanların sırtından şirketlerine sermaye.

Onların kararı, kimi batırıp yaşatacakları.

Başbakanı, bakkalı...

Kimin borcunu affedip, kime hemen öde... yoksa, diyecekleri.

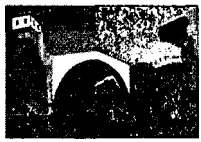
Biz,

Her seçimde, yeni umutla,

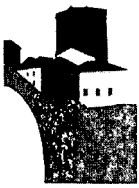
O parti mi?

Bu parti mi?

13 Kasım, Pazar, 2011

Tara

Sabah gelmedim Köprü başına.

Merak eden olmuş mudur?

Dün gece karanlıkta, zaten titrek elle yazdığım notları evde temize çekmem her zamankinden çok vaktimi aldı.

Maria'nın hediye ettiği kırmızı defter doldu.

Yeni defterimin kapağında komik kurbağa resmi.

Köprü'de tanıdık yok.

Halıcı yok. Lavantacı yok. Pakistan yüzlü tülcü kadın yok. Güvercinler de yok...

diye yazarken, turistlerin arasından her zamanki mutlu haliyle, şarkı söyleyerek şimdiye kadar sözünü etmediğim, nam-ı diğer Mostar delisi Klaj geçti.

Paltosuz. Soğuğa aldırmıyor.

Selamlaştık.

Her gün gözümün önünde yüzlerce turist.
"Turistim" diyen arkadaşıma rastlamadım.
Soracak olsanız, onlar hep başkaları.
Turist değiliz, deyip turistlerle
aynı dükkânlarda, aynı sorularla, aynı alışverişi yapan,
aynı müzeleri görüp aynı yerde denize giren,
aynı fotoğrafları çekip, aynı rehber kitaplarla dolaşanlar...

Sonbahar şartlanması

Programımız sonbahar.
Şairler hüzün yazar.
Mostar'da aşk
Mevsimsiz yaşar.

Oradaydılar...

Kendimi Köprü başında sabitleştirdim ya...
Lenin-Trosky katliamlarından Paris'e kaçıp, kışın Opera Meydanı'nda kestane satan Beyaz Ruslar,
Bebek Camii'nin yanında, yaz kış üstünde palto, sarkık cebinde Efes Pilsen birası, sevgilisi reddedince liseden beri meczup, Bebek-Kandilli arası İstanbullu taşıyan sandalcının oğlu Orhan,
Teşvikiye'de Işık Lisesi'nin ilkokulunda, teneffüse çıktığımız beton avludaki kantinde takma dişlerini ağzından sarkıtıp bizi korkutan adam.
Taksim Meydanı'na bir gece ansızın dikilen, yıllar sonra bir gece ansızın sökülen, ucundaki süngüde gri boyası yer yer dökülmüş, devletin devrim, mağdurların darbe dediği, 27 Mayıs simgesi tahta süngü,

Amsterdam'da, Kırmızı Fener mahallesinde oturduğu odasının vitrinin arkasında, evinde yaşıyormuşçasına *Volkskrant* gazetesini okuyan, kahve suyunu ısıtan, öksürünce eliyle ağzını kapatan, sarkık kalçaları morarmış kadın,

Bir yerlerimde sakladığım, kaybolmaya yüz tutan babamın sesi, kokusu.

** ** ** ** ** ** **

Her sabah Köprü'ye giderken sokağımın köşesinde eski evin (İsmeta Pihe Krese 1) avlusuna açılan yüzyılların ahşap kapısıyla bakışıyoruz.

Bana bir şeyler söylediğini biliyorum.

Bugüne kadar anlayamamıştım.

Kulaklarımda babamın sesi.

Arnavutluk'ta babasını arıyor:

Babamın babasına selamı

Sen gideceksin İşkoodra
Orda vardır bir sookak
Sookakda vardırr bir kaapı
Kaapıda vardır bir halkaa
Halkayı çalkaa
Çıkacak bir baaba
Ona selam söyle

O, sen, ben

Ölen aklımda
Ölecek olan karşımda.
Ölümüm, çok uzakta.

* * * * * * * * *

Geldiğimden beri, çarşı sokağının duvarının üstünde satılmayı bekleyen eski ütü, miğfer, bakır sahan, ibrik.

Arkada Neretva.

Savaşta o miğferi kim giydi?

Kimden korunurken kimi öldürdü?

Baba sevgisi

Dört yaşlarında çocuk.

Ayakta.

Babası Köprü'de diz çökmüş.

Oğlunun parkasının fermuarını takmakta.

Çocuk bakıyor.

Baba, uğraşıyor

Olmuyor.

Çocuk bekliyor.

Fermuar kopuyor.

Çocuk gülüyor.

Baba gülüyor.

El ele,

Güle güle,

Baba oğul,

Mostar Köprüsü'nden geçiyor.

Onların ardında

İki ayaklı kertenkele.

Kadının deri çantası,

Deri ayakkabıları,
Canlı kumaştan.
Doğa tasarımlı
Kasap kesimli.

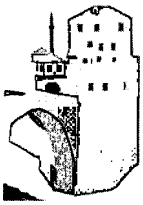
Miro'nun atlama günüymüş.
İşkence olmalı bu havada, rüzgârda.
Soğuk duşla vücudunu alıştırdı.
Neretva'ya dalış elbisesiyle atladı.

El yazısı iktidarları

İngiltere, Fransa Amerika...
Sevgililerimin el yazıları,
Ülkelerinin parmak iziydi
İngiliz dik, Amerikalı yuvarlak, Fransız oynak.
Tarih boyunca yazı,
    Sınıflı toplumların,
    Dini otoritenin,
    Erkek sultasının
    Makyajı.
Ezdiklerine asırlardır kullandırtmadıkları,
    İktidar aracı
Sümerlerle başlayan işkence
Daktiloyla sona erdi,
Microsoft ölüm fermanıyla
İlkokul çocukları

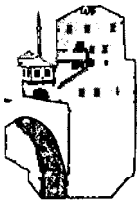
Bilgisayarlarla
Kalem tutmaktan özgürleşti.
Düşünceye yakıştırılan el yazısı,
Başa kavuk, fes, şapka
Sarayda erkeklerin takma saçı.
Ey Mostari,
Yazıyı suçlayıp
Paçayı kurtardın mı sandın?
Biliyorum derdini.
İbiş cübüş harflerinle,
Okuyamadığın kelimelerini.

Halebija

TC Başkonsolosluğu'nun yanında "bürekçi."
Ispanaklı. Kıymalı.
İki bürek. Birer Euro. Patateslisi başka güne.
Diş kirası:
Güler yüzlü dondurmacı kız,
Bosanska kafa yanında, lokum ve bir bardak su getirdi.

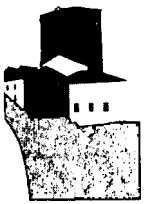
Karşı kıyı kimlikleri
Halebija

Cemaat
Muhabbet
Sokak kedisi Obama
Sokak köpeği Usica
Dalıcılar-Ermin, Miro.

duvarın üstünde tavla oynama
dostlarla, sevgililerle buluşma
maçın 90. dakikasında misafir için kanal değiştirme.

Tara

Müzede:
Unutulacak şeyler.

Kitapçıda:

Köprü'nün yıkılış videosundan,

"60.000 kişi muhasara altında kaldı" sesinin sekiz dakikada bir,

gece yarısına kadar tekrarı,

tarih budur kitapları,

(Elimde kitap. Mavi yolculuktayım.

Önünden geçtiğim yerlere bakmadan,

Önünden geçtiğim yerleri okumuştum.)

Kitapçı'nın önü:

parçalanan Yugoslavya haritasına bakan turistler

Hediyelik eşya dükkânından:

Dede Efendi melodisi

Köprü ayağı:

görmezden gelinen çingene çocukları

Halıcıyla lavantacının,

birbirlerinin varlığının teyidinde

bir metre mesafeden konuşmaları.

Köprü duvarı:

halıcının bıraktığı ekmekle beslenen güvercinler

Yerde:

yemeğini paylaştığı kediler.

Bu ayağa daha sık gelir oldum.

Tara, aitliğimi hafifletiyor.

Halebija, yerleşikliğimi hatırlatıyor.

Halebija'dan,
Tara'da yalnızlığımı görüyorum
Tara'dan,
Halebija'da aitliğimi.

▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪

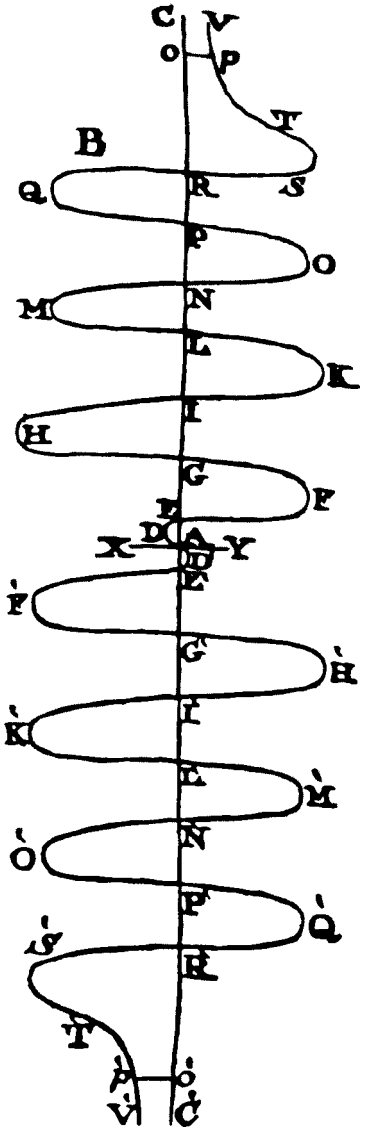
Ezan sesleri Köprü'de karışıyor.
Bir kızıl saçlı geçti.
Maria değil.

▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪

Kızlar daha mı az üşüyor?
Bu akşam gördüğüm kaçıncı.
Erkek paltosuna, parkasına sarılmışken,
Kızların göğsü, bağrı
Göze açık.

▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪

Söğüt ağacının rüzgârda dallarına
Neretva akıntısında yosunların karşılığı,
Eminim,
Dubrovnikli Boskovic'in
Matematik formülünün dansı.

C
V
o
p
T
B
Q
R
S
P
O
M
N
L
K
I
H
G
F
E
X
D
A
Y
E
F'
G'
H'
I'
K'
L'
M'
N'
O'
P'
Q'
R'
S'
T'
p'
o'
V'
C'

Gece
Halebija

e-postalarım

Garip bir kuşkuyla Köprü'deyim.
Uyarıcı sorular saldırısındayım.

1.

To: taksila@yahoo.com
Sent: Sun, Nov 13, 2011 1:41 pm
Subject: RE: GV
hello MR G How r u evrything ok??

Date: Sun, 13 Nov 2011 11:46:24 -0500
A OK
Thank you

2.

To: taksila taksila@yahoo.com
Sent: Sun, Nov 13, 2011 1:47 pm
Subject: RE: GV
r *u going tonight anywhere?*

Subject: Re: GV
From: taksila@yahoo.com
Date: Sun, 13 Nov 2011 11:48:26 -0500
Perhaps for a bit
Now writing
Why?

3.

To: taksila taksila@yahoo.com
Sent: Sun, Nov 13, 2011 1:49 pm
Subject: RE: GV
nothing just ask..
all the best mr g see you

Anlam veremiyorum.
"İyi polis" tezgâhı mı?

Korkuyorum!

Yükseklik korkum paranoyayla birleşti.
Kimliğimi üstümde taşımaya başladım.
Bulunursam tanısınlar.
Kulenin arkasında gölge.
Ses mi duydum?
Köprü'nün gece yarısı seslerini biliyorum.
Uyarı mektupları alalı bir saat oldu.
Nöbeti terk edemem.
Karanlıkta sessizlik.

Sessizlikte tanıdık ses.

Akıntı.

Biri arkamdan fırlayıp beni Köprü'den atacak duygusu.

Kim?

Niçin?

Bıçaklayacak mı?

Son sözüm?

"Anne!"

Kaç kişi ölmeden son sözünü, son sözü olduğunu bilerek söyler?

Kaç kişi ölüm anı için son sözünü hazırlar?

Çarşı yolunda Marshall barı açık.

Vasiyet gibi, ölmeden günler, aylar, yıllar önce son sözlerimizi yazsak?

Yazarlara telif ödeyip, onlardan son sözümüzü yazmasını istesek?

Her doğum günümüzde son sözümüzü düşünsek?

(İstatistik: Doğum günümüzde ölme ihtimali, diğer günlere göre yüksek.)

Yazıldıktan sonra, son söz kararsızlığımızda, değiştirdiğimiz son sözlerimiz.

Barda caz çalıyor.

Evden çıkarken işaret bırakmayı düşündüm.

Kapıya saç teli mesela.

(Hangi saçımla?)

Hava güzel sayılır.

Rüzgâr dinmiş.

Ölmekten korkmak.

Öldürülmekten korkmak.

Sonuç aynı.

Beklendik, beklenmedik farkı mı?

Sanmam.

İdamına sürüklenen de var, sandalyeyi tekmeleyen de.

Yazdıkça ferahlıyorum.

Nöbette, korku nöbetim geçti.

Kelime kelime, satır satır, öldürülüşümün romanını yazabilir miyim?

Katil oluşumun?

Şahı öldürsem tarih değişir miydi?

İran Şahı dışında kimseyi öldürmeyi düşünmedim.

Tarihin seyrini değişirebilir miyim diye sormuştum kendime.

Savak işkencesi bitecek, insanlar Tahran'da Evin hapishanesinden kurtulacak mıydı?

İstiklal madalyası hamili babamın naaşını Boston'dan getirmiş, İzmir'de Kokluca Mezarlığı'nda askeri törenle defnetmiş, annemle kendimize gelmek için Kuşadası'nda Kısmet Oteli'ne kalmaya gitmiştik.

Ertesi gün, otelin müşterileri boşaltıldı. Güvenlik araması yapıldı. Personel dışında, Abdülaziz'in torunu Behrement yengemin akrabası, Kısmet'in sahibesi Hümayranım kaldı, bir de biz.

Dışişleri Bakanı Çağlayangil İran Şahı'yla geldi. Sair zamanlarda ne yapıyorlardı bilmiyorum. Baş başa kalmaktan canları sıkıldığında, bizim dışımızda konuşacak kimseleri yok. Çağlayangil babamı siyaset günlerinden tanıyor.

Karşılaştığımızda sohbet ediyor, kahve içiyor, sigara ikram

edip, birbirimizin sigaralarını yakıyoruz. (Kırmızı Dunhill içiyordum.)

Babamın ölümünden beri, uyku basana kadar geceleri cebelleşirken, şimdi bir de Şah'ı öldürsem tarih değişir mi, diye kendimle tartışıyor, gündüzleri, öldürmeyi düşündüğüm adamla sohbet ediyordum.

Şahı öldürmüş olsaydım, şimdi Köprü başında kendi ölümüme yaklaşımım farklı olur muydu?

Katillerin, cellatların, ölüm telakkisi farklı mı?

Ya katliam yetkilerini bizim adımıza kullandıkları iddiasında olanlar?

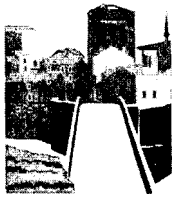
Devletin katilleri? Hâkim, Polis, Asker, Başbakan ve hukuk danışmanı

İster Hiroshima'ya atom bombasını attıran Truman, ister Muammer Kaddafi'nin katilleri, ister "Darağacına Üç Fidan"ı yollayan 12 Mart hâkiminin kararı lehinde parmaklarını kaldıran Türkiye Cumhuriyeti parlamentosu.

14 Kasım, Pazartesi, 2011

Tara
Öğleye doğru

Halı(m) asılı değil.

Güvercinler halıcının duvarda bıraktığı ekmeği yiyor.

O da sefertasından kendi yemeğini.

Kedi duvara zıpladı.

Kuşların mı, ekmeğin mi peşinde?

Yükseklik korkusu olan kuş var mıdır?

Küresel dünyanın küresel sesi

Maria Köprü'de ilk yürüdüğünde ayağının kaydığını söylemişti.

Kayıyorlar. Hele topuklu ayakkabılarla. Dün ayağını burktu bir kız.

On dakikada bir ses,

"Dikkat, basamaklar kaygandır" dese.

Küresel dünyanın küresel sesiyle seslense.

Adı: Carolyn Hopkins.

67 yaşında.

ABD'de, Kanada sınırına yakın ücra bir kasabada oturuyor.

Sesini, günlük yaşantımızın anonim dünyasında defalarca duymuşsunuzdur.

Bildiğiniz bu sesi tekrar duymak, yüzüyle tanışmak için:

(http://www.dailymail.co.uk/news/article-2061352/Carolyn-Hopkins-voice-heard-200-airports-stations-world.html)

Çeşitli ülkelerde, 200'den çok uluslararası havaalanında duyduğunuz İngilizce ses ona ait.

Otomobillerimizde, "Kemerlerinizi bağlayın" diyen, doğal afetlerde yol gösteren, bilgi veren, New York metrosunda bizi yönlendiren onun sesi.

Telefonda, mağazalarda, havaalanlarında, anonsçuların kadın olduğunun farkında mısınız?

Araştırmalara göre, özellikle erkekler, kadın sesine duyarlı. Dinliyor. Dediklerini yapıyorlar.

Anne nasihatı alışkanlığımızdan mı?

* * * * * * * *

Sivrisinek sabah kapımda:

"İyi misin?"

"Evet."

"Tedirgin eden bir şey var mı?"

"Hayır."

"Hoşça kal, Mister. "

Ragıp, Büşra kaç gündür Türkiye'de hapiste.
Başbakan, "Onlar terörist" diyor.
Uluslararası Af Örgütü ağır çalışıyor.
Ragıp,
"Düşüncelerimizi rehin aldılar."

Halıcı yanıma geldi.
"Hava soğudu. Artık gelmeyeceğim. Halını paketledim."
Mart'a kadar yokmuş.
"Önce tatile. Bursa'da akrabalarım tekstilde çalışıyor."
Lavantacı da kaç gündür yok.
Tara'ya kış geliyor.
Dede Efendi boş Köprü'ye sesleniyor.

Mostar Konsolosu Tolga Bey geçti.
Halimden anlıyor.

Köprüden süs köpekleriyle geçen çok.
Çarşıda satıcı:
"Üç köpeğim var.
Golden retriever, labrador, dachsund."

Amerikalı müşterisi:

"En güzeli golden retriever. Kızımda dokuz tane."

Tara
Öğleden sonra

Mostar sarhoşuyum.

Arşivden döndüm.

Derviş Paşa Bajezıdagica

Ben Köprü'nün, onlar tarihinin bekçisi.

İzini sürdüğüm Derviş Paşa'yla tanıştım.

XVI. yüzyılda yazdığı *Mostar Methiyesi*'ni aradığımı öğrenen arşiv müdürü Çelebic Bey, Derviş Paşa'nın yazarlığını anlatan kitap hediye etti (*Zivot, Djelo I Vrijeme Dervis-Pase Bajezıdagıca.*)

Hayatı:

Derviş Paşa Bajezıdagica (Mostar 1560-Csepel 1603). Osmanlı devlet adamı ve şairi. Bosna'dan devşirilip, II. Selim döneminde Enderun'a alınarak öğrenim gören, II. Murat döneminde has odaya alınıp, doğancıbaşılığa kadar yükselen Derviş Paşa, III. Mehmet döneminde Bosna beylerbeyliğine atanıp, İstolni Belgrad'ın muhafızlığıyla görevlendirildi (1599).

Osmanlı-Avusturya savaşları sırasında, Tuna'daki Csepel adasına çıkan ve çoğu Celalilerden oluşan kuvvetlere komuta edip, ertesi gün yapılan savaşta başıbozuk Celalilerin kaçmasını engelleyemedi; yanındaki on kadar iç oğlanıyla düşmana saldırıp, çarpışarak öldü.

(http://tr.wikipedia.org/wiki/Derviş_Paşa)

Savaşkan şair Derviş Paşa'nın Mostar Methiye'sini bulabilecek miyim? Günlüğümde sebat edersem, dört yüz küsur yıl arayla aynı yeri yazmış olacağız.

Kim bilir, Paşa'nın en son hangi satırlarından sesi duyulmuştu.

Köprü zabıtlarıma hoş geldi, sefa geldi.

Revnak-ı bezm-i çemen bâkî değil nûş idelim
Durma sâkî kadehe bâde-i gülfâmı koya
Bedeni nazük u ter kameti mevzun u latif
Bî-bedeldür iken ol serv-i gül-endâmı koya.

Derviş Paşa'dan Mostar Köprüsü

"Serbest Mostari Vezni"yle, İngilizcesinden Türkçe çevirim:

Sen ki,
Uçtan uca kıyıları kucaklayıp
Suyun üstünde koca kuleleri birleştiren
Gökkuşağının ta kendisi.
Dünyada usta yok ki,
Görünce seni
Tutmasın nefesini.

Arşivde I

Sordular:

"Köprü'deyken 200 yıl öncesini tahayyül edebiliyor musun?"

Sessizlik.

Cevap bekliyorlar.

Edebiliyor muyum?

"Kelimelerle hayır."

Kendimi Köprü'de hayal ettim.

Ses ve koku.

"Soba dumanı eşliğinde, akşam ezanı Mostar'a yayıldığında..."

Arşivde II

"Burada ne yaşamaya acelem var ne de ölmeye" demiştim.

Mostar herkese aynı şeyleri söyletiyor olmalı.

Arşiv müdürü Çelebic Bey:

Boşnakça– "Polako Ali Sigurno."

Latince– "Festina lente."

İngilizce– "Make your haste slowly."

Türkçe– "Yavaş yavaş acele."

Arşivde III

"Kitapların neyle ilgili?"

"Özgürlük."

"Nedir?"

"Sorgulayabilmek."

Terörizm ve ulusal savunma

Tara kitapçısında çalışan genç.
Saraybosna'da uluslararası ilişkiler öğrencisi.
Derslerini sordum.
"Terörizm ve Ulusal Savunma."
Bir hocası Washington'a gidip geliyormuş.
Bir hocası Saraybosna'da, Amerikan elçiliğinde danışman.
"Söyleyeceklerim hocalarının hoşuna gitmez" dedim.
"Ulusal savunma için tek çözüm, ulus devletin ortadan kalkması."

Nice imparatorluk tarihin çöplüğünde.
Aynı yer, ulus devletin geleceğinde.
Lakin,
Düzenbazlarımız dil canbazı.
II. Dünya Savaşı sonuna kadar savunma bakanlıkları,
"Savaş Bakanlığı."
Silah tacirlerinin teşvikinde,
Yeni bayraklar peşinde, Yugoslavya'yı böle böle,
Egemenler, ulusal savunma rekabetinde.

Halebija
Gece

Kardeşlik

Mostar'a kardeş şehir arıyordum.

Kayseri'ymiş.

İkisinin de tarihinde kırım var.

Kardeşlik?

Nereye kadar?

Habil ve Kabil.

(Güney Afrika'da apartheid rejimi.

Irkçılık ideolojisini zencilerin kardeş katili Kabil'in soyundan geldiklerine dayandırmıştı.)

Mostari çıkmazı

Kaldırımdasınız.

Önünüzde, yaşlı, sakat insan.

Ağır aksak yürüyor.

Geçerken nasıl hissedersiniz?

Topallayan insanın yanından geçtim.

Sorumun cevabını yazmak için durdum.

Topallayarak geçti.

"Kötü hissettiğimi" defterime yazdım.
Yanından geçtim.

Defterime bir şeyler yazmak üzereyim.
Durdum.
"Hayır! Onları yazmıştın!"
Yazmış mıydım?
Aklımdaki kelimeleri kaybetmeme telaşında sayfaları çevirdim.
Yazmamışım.
Emin olamadım.
Sayfaları bu sefer daha dikkatle çevirdim.
Yok.
Ne yazacaktım?

Köprü yazdırtmıyor.
Bu gece tülle örtülü.
Seçemiyorum.
Tülü araladım.
Önümde Köprü.
Kaçan rüyalarımı kovalıyorum üstünde.
Eve döneceğim.
Kafam karmakarışık.
Köprüden geçenler,
"Atlamadan intihar mektubunu yazıyor" diye bana bakıyor olabilir mi?

Kendimle konuşabilmem için kimseyle konuşmamam lazım.

Ayın etrafında hale.
Yarın yağmur?

15 Kasım, Salı, 2011

Tara

Mostar beni bırakacak.

Ne zaman?

İki defter, üç tükenmezdir Mostar'dayım.

Gün ışığında şarap sarhoşuyum.

Pozorisna Kafana'da Doğum Günü

Sabah tekrar Arşive gitmiştim.

Kahveye götürdüler.

Müdür Çelebic'in doğum günü.

(Mevlana soyundan Çelebi, Japon Pokemon kartlarında zaman yolculuğu yapan cinsiyetsiz meleğin adı.)

Çelebi: (セレビィ)

Elimde kadeh, kutlama konuşmam:

İngiliz antropoluğu Afrika'ya gider. Sayılardan anlamazlar

diye bildiği Afrikalıların yaşlarını araştıracaktır.

İlk gördüğüne sorar,

"Yaşın kaç?"

"Tecrübelerim kadar yaşlı, rüyalarım kadar genç."

Sofradan müdahale,

"Çelebic tecrübeleri kadar genç, rüyaları kadar yaşlı."

Kahvenin adı Pozorisna Kafana.

(Kültür merkezi, Kukla Tiyatrosu. Savaştan sonra kapanmış. Tek kahve açık.)

Başladık içmeye.

Belo vino za smeh	*Beyaz şarap gülmek*
Crno vino za greh	*Kırmızı şarap günah işlemek için.*

Arşivcilerin sohbeti yalan tarih üzerine.

Birinci yalan– "Osmanlı, Yunan'ın dinini ezdi."

(Osmanlı olmasa Yunan kilisesi yaşayamazdı.

Lukas Notaras,

"Kardinal şapkası görmektense Osmanlı kavuğu görmek evladır.")

İkinci yalan– Sırplar tarih boyu Osmanlı'ya karşı savaştı.

(Timurlenk bozgununun cevabını ön safta Sırplar verdi.)

Üçüncü yalan– Hıristiyanlar Osmanlı'nın ezeli düşmanı.

(Martin Luther'i finanse eden Kanuni.)

VE

Mostar'dan savaşta kara mizah örneği.

Boşnaklar esir düşmüş.

Elleri arkadan bağlı, toplama kampına götürülmekte.

Bir ağızdan,
"Liderimiz tektir,
Doğru yolu gösterir"
diye düşmanlarının marşını söylemeye başlamışlar.
Kimlerdenim?
Fıkrayı anlatan arşivci, bana Hırvat olduğunu söylerken gözlerimde kimi arıyordu?
Ben de,
gözlerim ona farklı mı baktı diye kendime sorarken.

Damgalı kimlikler

Senden sorulur,
Devletle dininin,
Sevapla günahları.
Gözlerinin rengi gibi,
Senden bilinir.

Pozrinska Kafana'da içmeye devam.
Karadağlılar üzerine:
Niçin yatağının yanında iskemlesi durur?
Uyandığında dinlensin diye.

Neretva yeşili'nin Boşnakça karşılığı yok.
"Yeşil gözlü Karadağlı kızlara güvenme" diye atasözleri var.

Tarihi yeniden yazmak:
Arşiv Müdürü Çelebic,
"Osmanli nerede hata etti?
Arap ülkelerini feth etmese, Avrupa'yı kaybetmezdi."

İngilizce kadayıf nasıl denir?

Her kadeh kaldırışımızda,
"Demokrasi çok yaşasın!"
Sohbet tartışma eşiğine gelince,
"İngilizce kadayıf nasıl denilir?"

Godot'nun adresi

"Dilimizi anlamak kolay değil" dediler.
"Beckettce" dedim.
"Beckett'in mantığı var" dediler.
Samuel Beckett, Nazi işgali Fransa'sında Roussillon'da yaşarken, köye her gün postayı tam saatinde getiren otobüs şoförünün adının Godot olduğunu anlattım.

Tuvalete gittim.
Kapısı kilitli.
1960'lı yıllar.
İstanbul-Ankara arası Bolu Dağı otobüs molası.
Tabak da iki anahtar.
Kadınlarınki pembe kurdelalı.

Bok yemek

Köylüler üzerine sohbet:
"Mostar'da Mostarlı kalmadı." dediler.
İstanbul'dan alışığım.
Şehirlilerin köylü düşmanlığı.
Aynı nakarat burada.
Ne kötüyse köylüler yüzünden.

Gerildim.
"Kadayıfa İngilizce ne denir" diye sormak yerine, anlattım.

Köylüyle ağa, atlı arabayla pazara gider.
Yolda bok yığını.
Ağa, köylüye,
"Yersen, at da senin araba da."
Köylü bir düşünür, iki, düşünür.
Boku yer.
Pazarda işlerini görürler.
Dönüş yolunda ikisi de tedirgin.
Ağa, atını, arabasını kaybetmenin derdinde.
Köylü, nasıl aldığını anlatmasının.
Yolda bok yığını.
Köylü,
"Yersen, at, araba senin. "
Ağa da yer boku.
Köylü,
"Ağam, pazara giderken at, araba senindi.
Dönerken de.
Bu boku biz niçin yedik?"

Sofra bitti.
Tara'da,
Gün ışığında şarap sarhoşuyum.

Tarih, içinde olmak istediğimiz masal.

Masal anlatalım.

Masal olmayalım.

Mostar saat kulesini 17. yüzyılda Fatma Hatun yaptırmış.

Osmanlı başkenti İstanbul'da ilk saat kulesi 200 yıl sonra.

Saat kulesi

Dikildiğinde,

Kilisede çana,

Minarede ezana,

Sivil düzenin sesi.

Buluşma yerimizin

Adres değiştirmesi.

Zamanın zamanını dakikleştirmek

Saat kulelerinden cep saatlerine, cep saatlerinden kol saatlerine geçtik.

Çan, ezan sesleriyle, zamanımızı düzenleyen dinlerin egemenliğinden özgürleştik.

Sanayi devriminin saniyelerimizi tekeline alan kalebentleri olduk.

Kapitalizmin "vakit nakittir" şiarıyla, dolap beygirleri gibi, fasit dairelerde koşmaya başladık.

Karınlarının aç olduğunu öğrenmek için saate bakanlar var.

Nereye kadar?

Mostar Londra'ya benzemiyor.

Ne "For Sale" işareti gördüm.

Ne de emlakçı.

Tara
Gece

Mostar Konsolosu Tolga Bey'le akşam yemeği.

(Halden anladı. Benle yolunu uzattı. Köprü aşılmadan lokantaya varıldı.)

Şehrin içinden geçen bir nehir daha var – Radabolja.

Sağa yönlendirmişler, sola yönlendirmişler, bahçelerden geçirmişler.

Dağlardan evlere akıyor,

Sesini dinliyor, suyunu içiyor, çamaşırlarını yıkıyorlar.

Lokanta nehir kıyısında.

Yemek cevapcici.

Tolga Bey'le Refik Halit Karay'ın "Eskici" sohbeti.

Esin Afşar'ın ölüm haberi.

Düzen, tehlike çanlarının çaldığını fark etti.

İfade özgürlüğü bir yere kadar.

New York, Los Angeles, Philadelphia...

Polis gece yarısı baskınlarında, "% 99 Biziz. Occupy Wall Street" hareketini dağıtmaya başladı.

(www.democracynow.org)

Mostar haini Mostari

Mostar haini sokaklarda.

Kahvelerde, barlarda, televizyon seyredenler gözlerini ekrandan çevirip,

"Bu da kim?" diye bakıyor.

"Bosna-Hersek milli maçını seyretmeyen bu adam da kim?"

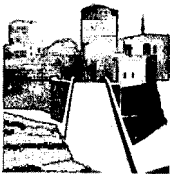
Dayanamadım.

"Hain" şapkamı sokakta bıraktım.

"Goool" diye kahvede ayağa fırladım.

Sabah
Tara

Maria'dan e-posta:
"Nerdesin?
Geldim.
Yerinde yoktun.
İki gündür görüşemedik."

Köprü.
Maria.
İkisi birden olmuyor.

Partizan Mezarlığı

Taksi şoförü: (Ortak dilimiz Almanca)
"İşte burada."
Yanlış mı geldim?
"Partizan Groble."
İndim.

Gösterdiği yöne yürüdüm.
Yabani otlar
Taş yığını
Devrilmiş çam ağaçları
İğde kokusuyla içim açıldı
Ruhum kararmıştı.

Faşizme karşı savaşan Partizanlar
Çağdaş ziyaretçilerini ağırlamaktalar
    poşetler
    plastik şişeler
    buruşturulmuş sigara paketleri
    Durex marka prezervatif kutusu
Ölüler de ölmüş burada.
(Eski partizanlar sağ değil ki, yoldaşlarını ziyarete gelebilsinler.)

Mezarlıkta hayat,
    kırık şişe camlarının parıltısında
    1942'de gömülen Mirza'nın taşının başında,
    14 yaşında, en ciddi âşık ifadesiyle yanındaki kıza bakan erkekte
    Okulu kırıp sigara içenlerde
Mostar'ı kucağının içine alan dağlar,
Tepeden bakıyor küskün mezarlara.

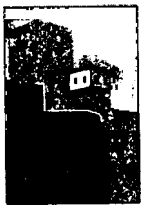
Snoopy

Charles Schultz'un Peanuts karakterlerinden Snoopy.
Kardeşleriyle doğdukları Daisy Hill Puppy Farm'ı ziyarete

gidecekler.
Otobüse binerler.
Pencereden baka baka, keyifle giderler.
Yüksek yeni binaları,
Alışveriş merkezlerini geçerler.
Şoför, "Geldik" der.
Köpekler şaşkın.
Her yer gökdelen.
Durağın adı,
"Daisy Hill Puppy Farm."
İnerler.
Doğdukları çiftliğin yerinde beş katlı otopark.
Snoopy,
"Hatıralarımıza park ediyorlar. "

Yeni şehirde yürüdüm.
"I love you,
love you,
love you..."
Mostar'da duyduğum tek İngilizce müzik AVM'de.
Dükkânların çoğunda kadın elbisesi, iç çamaşırı.
Müşterisiz tezgâhtar kızlar.
Ellerinde cep telefonları.

Halebija
Akşamüstü

Mostar kışa erken giriyor.
Coca-Cola tabelası kalktı.
Dondurmacı üç gündür kapalı.
Leyla açık.
Kahvem torpilli.
İki lokum,
Yanında,
Duble Rakiya..

Hindistan'da Adivasiler

Batı egemenliğine başkaldıran,
Brezilya, Çin, Endonezya, Hindistan,
Eski düzene hodri meydan!
Öyle mi?
Partizanlar gibi,
Kimin umurunda,
Hindistan'da Adivasiler?

Bir tarafta,

Ormanlarda 150 milyon insan.
Kimi avcı toplayıcı, kimi tarımcı,
Bilinmeyen dillerle dinler,
Adları Adivasiler.

Karşı tarafta

Hindistan devleti.
Madencilik şirketleri.
Orman işletmecileri.

Şu anda

Korucular, askerler,
Yağmalanan yakılan köyler,
Irzına geçilenler,
Kamplara yerleştirilen
Yüz binlerce
ADİVASİLER.

(Ve seslerini duyuran Arundhati Roy)
http://www.democracynow.org/2011/11/15/arundhati_roy_occupy_wall_street_is)

Tara
Gece

Evde Köprü notlarımı yazıyordum. Uzun sürdü. Yemek yemedim.

Geceye geç kalmamın telaşıyla Köprü'ye geldim.

Deniz beş dakika sonra kalkacak!

İstanbul'dan dostlar gelecek.
Nerede ne yenecek?
Nerede kalınacak?
Düşüncelerimi kovalamaya başladım.
Köprü'deyken Köprü'den uzaklaştım.
Kendime nasihat:
Zamanın içine koşma.
Aşiyan'da mezar taşından Tanpınar,

Ne zamanın tam içindeyim
Ne de dışında.

Ada'da zamanın içine koşuyordum.
Evden çıktım. Denize gireceğim.
Hızlı adımlarla sahile iniyorum.
Yanımda Pauline,
"Deniz beş dakika sonra kalkacak."

Tara kitapçısından Avrupa yol haritası aldım.
Mostar'ın savaşta ikiye bölünüşünü gösteren haritayı almadım.

Elif'in sorusu

Molla Bayırı'ndan Elif soruyor,
"Hangi saat Köprü'nün en güzel saati?

Mostar'da iki saat biliyorum.
Akşam ezanı.
Tara kitapçısının gece 12'de kapanışı.

Elif'e cevap 1

Güneşi doğurmadım Köprü'de.
Âşıkken geçmedim.
Ne de sarhoşken.
Ama sarhoş oldum Köprü'yle.

En güzel saati,
Gelirken.
En güzel saati,
Ayrıldıktan sonra,
Tekrar kavuşmak.

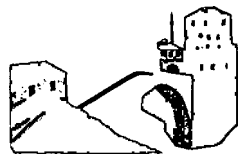
Elif'e cevap 2

Eve varınca
Köprü beni balkonda karşılıyor.
Sabah uyandığımda da.

Elif'e cevap 3

hiçbir şeyi görmek
ayrı olduğun sevdiğini
görmek kadar,
*ağır ve güzel değ*il.
Mahmut Sezen

17 Kasım, Perşembe, 2011

Halebija

Güneş.

Maria, Ermin, Leyla, Amela

Köprü başı dost doldu.

Kahve yapan güler yüzlü dondurmacı dört gündür kapalı.

Mostar'da kış parasızlığı,

Hazırdan yeme başladı.

Köprü'de Köprü tarihi

Asma köprü Hersek,

Zincir köprü Fatih,

Taş köprü, Kanuni zamanında.

Dubrovnik Cumhuriyeti kayıtlarında ahşap asma köprüye ilk atıf,

Duo castelli al ponte di Neretva, 1452.

– Evliya Çelebi'den Fatih'in zincir köprüsü,

... kâfir zamânında bir kayadan bir kayaya nehr-i Neretva üzre âdem uyluğu kalınlıkda hadîd zincîr-i kavî üzre bir cisr-i metîn olduğundan (Miladi, 1466; Hicri, 870-71)

Kanuni'nin Taş Köprüsü (Stari Most):

Dijisti bina sene:

Miladi 1566 (Hicri 974)

Mostar Köprüsü'nün katli:

Miladi- 11 Kasım, 1993

Yeni Köprü:

Miladi- 2004

Eve döndüğümde İdris Bostan'ın *Osmanlı Belgelerinde Mostar Köprüsü* kitabından:

Ruhu Sultan Muhammed'in ola şad
Kıldı bunun gibi hayr eseri
Hem Süleyman-ı zaman sağ olsun
Devleti buldu binaya zaferi
Say-ı Nazır ile oldu bu tamam
Yazdı tarihini "kudret kemeri."

Ve Türkiye Cumhuriyeti'nin maziye gömdüğü dilden devamla,

Lisân-ı Latince Mostar köprü şehri demekdir. Tevârîh-i Latin'de tahrîr etdiği üzre bu şehir içre kâfir zamânında bir kayadan bir kayaya nehr-i Neretva üzre âdem uyluğu kalınlıkda hadîd zincîr-i kavî üzre bir cisr-i metîn olduğundan bu şehre kavm-i Latin ve Boşnak ve Hırvad u Sırf ve Bulgar ve Uskok ve Lasman Mostar derler.

Köprü ilaveleri

Tara tarafında camiler su sıkıntısı çeker.
Üstünden su hattı geçirirler.
Hayvanlar nehre düşer.
Ustalar demir parmaklık döşer.

Köprü sorusu

Eski Köprü: 99 Basamak, 450 Taş
Yeni Köprü: 93 Basamak, 456 Taş
Soru:
Kutsal 99'a, 6 basamak tenzil-i rütbe,
Hesap işi mi, yoksa hesap mı verile?

Unutulanlar

1. Hersek Mukataa Nazırı Zaim Mehmet Bey

Malzeme, usta,
kalfa, para,
padişahla yazışma,
köprü yapımı,
onun koşuşturmacasıyla.

Mezarını arayıp, çiçek koymayalım.
Tören düzenlemeyelim.
Okul çocuklarına adını ezberletmeyelim.
Tarihi hortlatmadan yaşayalım.

2. Mostariler

500 yıl Köprü'yü bekledik.
Adlarımızı yazmaz defterler.

Lakin,
Köprü'nün iki ucunda,
Kapkara harflerle,
"Don't Forget" yazılı.

Halebija
Öğleden sonra

Adab-ı muaşeret fotoğrafı

Sene 1902.
Modernleşmenin eşiğinde,
Mostarlılar Köprü'de
Saygı gösterisinde.
Bir el şapkaya giderken
Öteki kalpte.

"Bir tane daha yapsana!"

Galata Köprüsü
Yaralandı.
Yer değiştirdi.
Çürümeye terk edildi.

Mostar Köprüsü
Öldürüldü.
Küllerinden doğurdular yenisini.

Doğuramaz ölenler ikizlerini.

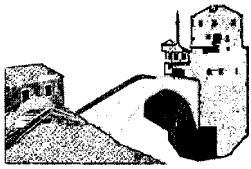
Altı aylık oğlumuz İngiltere'de
hastanede.
Açık kalp ameliyatı.
Hastane papazı,
Oğlumuzun annesine,
"Bir tane daha yapsan?"

Halebija
Gece

Mostar gençliği kule dibinde.
Tabakhane avlusunda dört bar.
Hafta sonlarında,
Bar 1: Kızlarla erkekler.
Bar 2: Metallica
Bar 3: Gözleşen erkekler
Bar 4: Bilardo masası

18 Kasım, Cuma, 2011

Halebija
Sabah

Beni görmezden gelenler,
Göz ucuyla bakmaya mı başladı?
Biri iyice yaklaştı.
Yazım okunaksız.
Şifreli zannetmiş, şüphelenmiştir.
Cesaretlerini toplayıp konuşanlar da var.
"Gece gündüz buradasın, ne yapıyorsun?"
"Sen de mi gece gündüz buradasın?"
Kaçtı.
Sorunca farkına vardım.
Bir aydır Köprü başındayım.

Elma

Köprü nöbetçisinin notları çizeriyle tanıştı.

Adı Elma.

(20 yaşlarında. Elbisesi, eldiveni, çizmesi, gözleri siyah.)

Yanıma geldi.

Korkmadı.

Çekinmedi.

Gözlerimin içine baktı.

Kendini tanıttı.

Gitti.

Resimlerini getirdi.

"Savaş Fotoğrafları Sergisi" bekçisi.

Haftada bir nöbetçi.

▪◂ ▪◂ ▪◂ ▪◂ ▪◂ ▪◂ ▪◂

Ermin,

"Üçüncü defterin."

Umarım alışkanlıktan değildir

Bir yabancı...

(Yabancı sözü hoşuma gitmiyor. Başka kelime bulmalı. Hele çok uluslu şehirlerde anlamsız.)

Neden İstanbul'da yaşadığımı sormuştu.

Düşünmemiştim.

"Umarım alışkanlıktan değildir" dedim.

Adım, milliyetim, cinsiyetim...

Aitliklerimin esiri olmamak.

Bunları çoktan sorgulamıştım.
İstanbulluluğu mu, hayır.

İstanbullu Mostari

Sevmeye alışınca,
Sevgilin de,
Sevgin de,
Mahkûmun.

İstanbul'dan
Alışkanlıktan
Kaçtım.
Ben,
Mostari,
Mostar kalebenti mi oldum?

Rüyam

Deniz kıyısındayım.
Etrafta suya atlama kuleleri.
Kulemi bulamıyorum.
Denize atlayamıyorum.
Üstümde kırmızı mayo,
şehrin sokaklarında dolanıyorum.

İstanbul'dan gelen Mehmet ve Emel ile...
(Emel ve Mehmet mi demeli? Neye göre karar vermeli? Önemli mi?)

tarihinin 400 küsur yılını şehir cumhuriyeti olarak geçiren Dubrovnik'e gideceğim.

Köprü'de kalmalı mıydım?

"Beni bıraktığında gideceğim" demiştim.

Bırakmadı.

"Zamanın içine girme" demiştim.

Köprü nöbetime uzaktan bakmaya,

Dubrovnik'e gidiyorum.

Kendimi görmeye.

Uzay milliyetçiliği

Uzay mekiklerinde,

Amerikalı astronotlar,

Rus kozmonotlar,

Çinli çaykonotlar,

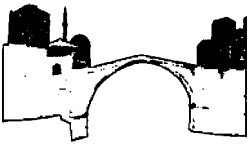
90 dakikada bir tepemden geçiyor.

Ankara ne diyecek uzay Türklerine?

Ülkenin aşağılık kompleksini alamet-i farikası Astronot Niyazi günleri mazide. Şimdi üstünlük kompleksi var.

Yedi düvelin mağduru olmaktan yedi düvele meydan okuyan mağrur Türkiye, uzay adamına isim arıyor.

19 Kasım, Cumartesi, 2011

Dubrovnik–Saraybosna

İlk izin günümün sabahında Dalmaçya kıyısında, Dubrovnik yakınlarında Radisson Otel'inde uyanış.

(Akşam çok mu içildi? Açık kalmış 415 no'lu odamın kapısı.)

Oteli Danimarkalılar yapmış.

Düğmeler, kontroller....

Odam elektronik.

Manzaram bir zamanlar Dubrovnik Cumhuriyeti'nin beyaz bayraklı gemilerinin seyrettiği Adriyatik.

Ülke bayrakları, kılıç şakırdatanlara davetiye.

Sarı bayrak, karantina

Siyah bayrak, anarşistlerin.

(Anarşistlerin bayrağı olur mu?)

Sosyalist Polonya'da rejim işçi sınıfına karşı askeri darbe yapmıştı.

Paris'te protesto mitingindeyim. Münevver Hanım, Mehmet ve ben Champs Elysees'de, bizi balkonlardan alkışlayan körler okulunun binasının önünden geçtik. Yürüyüş sonu Concorde Meydanı'ndayız. Siyah bayraklarını yanımızdaki direğe diktiklerinde anladık. Anarşistlerle yürüyormuşuz.

Dubrovnik bayrağını taşıyan gemilerin
dokunulmazlıkları var.

Beyaz bayrakları 1472'de köleliği yasakladıklarının simgesi.

Sabah dolaştık.

Öğlen Saraybosna yoluna koyulduk.

Emel ve Mehmet halimden anladı.

Yolda duracağız.

Köprü'ye dönmeliyim!

Yaklaştıkça, evde bıraktığım çocuğuma kavuşma heyecanı.

Emel, "Sütsüz kaldı" diyor.

Mostar 40 kilometre... 30 kilometre... 20 kilometre....

Halebija
Öğleden sonra

Yerimi aldım.

Defterim duvarın üstünde.

Köprü'ye bağlılık, annelik duygusu mu?

Anneler kendilerini çocuklarının bekçisi gibi mi hisseder?

Türümüzün son köleleri, çocuklar.

Sıra robotlarda.

Robot kölelerimiz.

Robot sevgililerimiz.

Mezarlıklarımızda bizi gömen robotlar.

Çocuk siparişleri

Yanlarında bakıcıları, Köprü'den neşe içinde Down Sendromlu çocuklar geçti.

(Batı psikiyatrisinin, tiplerini Moğol halkına benzettiklerinden "Mongoloid" dedikleri.)

Bu farklı insanların türümüzde son temsilcilerinden olabilirler mi?

(Yakında gen mühendislerinin butik mağazalarında çocuk siparişlerimiz alınacak.)

Zararları yok.

Ne kendilerine.

Ne bize.

Savaş yapmıyorlar. Çalmıyorlar. Yalan söylemiyorlar.

Bir ölçüde bakıma muhtaçlar.

Onun için mi zararlılar?

Yok olmalılar?

Türümüzden silinmeliler?

Doğal hallerinde bakıma muhtaç olmayan köpekleri, şehir yaşantımızda bakıma muhtaç ediyoruz. Bakıma muhtaç yeni yeni türlerini üretiyoruz. Su, yiyecek veriyor, çişe çıkarıyor, dolaştırıyor, doktora götürüyor, fotoğraflarını çekiyor, seyahatlerimize çıkarıyor, güzellik ve itaat müsabakalarında yarıştırıyoruz.

Çocukları başımızdan atıyor, kurumlarda depoluyoruz.

Zekâlarını ölçtüğümüz bu çocukların zekâları bize uymuyor.

Onları değil, kendimizi onlardan kurtarmanın peşindeyiz.

Zekâ katliamı

Dünyanın en yaygın zekâ testinden (Stanford-Binet) soru.

"Polise neden ihtiyacımız var?"

Wilhelm Reich:

"Asıl açıklanması gereken, neden aç insanın çaldığı ya da sömürülen adamın grev yaptığı değil, neden aç insanların çoğunun çalmadığı ve sömürülenlerin çoğunun greve gitmediğidir."

İşsizliğin, oyunun kuralı olduğu kapitalizm'de kapitalizm panikte.

İşsizlik doruk noktasında.

İngiltere, İtalya, İspanya,

Aldatılan gençler sokaklarda,

Amerika'da üç zenciden biri işsiz,

Dördünden biri hapiste.

Babası, ağabeyi, konusu, komşusu, cop yemiş, hapse düşmüş çocuk zekâ testinde,

"Polise neden ihtiyacımız var?" sorusuna nasıl cevap verecek?

"Var" dese düzenin kalebenti,

"Yok" dese isyanının mahkûmu.

Kamboçya sendromu

Pol Pot katliamlarında bir milyonu aşkın insan öldürüldü.

Emel ve Mehmet Kamboçya'dan yeni döndü.

Şaşırmadılar.

Mostarlı yüzünde Kamboçyalı ifadesi.

Şiddeti kusa kusa şiddetten arınmış yüzler.

Köprü'de üç ruh hali

Arkanda Veda
Arada Manzara
Varışta Merhaba

Ayrılış

Yolumuz Saraybosna gecesine.
Mostari izin tedirginliğinde.

Mostari'nin izin günü

1. Hotel Central

Hayal gücünü öldürecek isim.
Her şehirde vardır.
Merkez Otel.
Otel dediğin,
    başka diyara yolculuk,
    bir roman, içinde dolaşılan,
    ilk bakışta aşk sana yatağını açan.
Resepsiyon görevlisi,
"Kaç gece?"
Cevabımda soru işareti,
"Bir?"
Bu soğuk günde, düşük belli pantolonun üstünden çıplak göbeği göz kırpan yanımdaki kız,
Bana döndü,
İngilizce,

"Kaç saattir yoldasın?

"Üç."

"Montenegro'dan sekiz saat. Erkek arkadaşım sabah uyanamadı. Rugby maçını kaçırdık."

Mehmet,

"Saraybosna'da rugby?"

Onlar konuşurken resepsiyon kaydımı yaptı. Oda kartımı verdi.

(Hâlâ anahtar deniliyor. Büyüyünce sokakta kalacağım kaygısı. Annemle babam, ufakken bana dünyayı dolaştırdıklarında kaldığımız otellerin anahtarlarını toplardım.)

Otelin lobisinde fotokopisi çekilmiş New York Times'da, Mısır'da Müslüman Birader'lerin askeri rejimle işbirliği haberi.

(Takkiye'nin İngilizcesi var mı?)

Yedinci kata çıktım.

Çıplak göbeği gördüm.

Elinde plastik kartı.

Odasını arıyor.

"Akşam yemeği?"

"Evet"

Adı Rose Marie.

2. Restaurant Karuzo

www.karuzorestaurant.com

Saşa adı.

Kapıda karşıladı.

Ceketlerimizi astı.

Siparişimizi aldı.

Yemeklerimizi pişirdi.

Getirdi.

Sabah üç,

Başkaları gitti.

Soframızda,

Saşa ile rakiya sohbeti.

Cevapcici ve kufte–etin milli yemek olduğu BH'de...

(BH-Bosna Hersek. KL-Kuala Lumpur, UK-Birleşik Krallık)

Neden kısaltırlar? Yaşadıkları yerlerin adlarını telaffuz etmeye vakitleri mi yok?)

... balık tutup yemeyen, tuttuklarını nehre atan, atmadıklarının adlarını menüsüne yazıp pişiren vejetaryen Saşa'nın, gemi dekorlu küçük lokantası, her şeyiyle ilgilendiği, uzak duramadığı evi gibi.

Lokantası, Saşa'nın hayat felsefesi.

Emel: Her şey yenebilmeli.

Mehmet: Öldürmemeli.

Mostari: Et yemeyen sevgilimi eti bıraktığımda öpebildim.

Rose Marie: Et yiyen bitkilere ne demeli?

Mostari: Bilirim kürtaj yapan vejetaryenleri.

Mehmet: Çin'de kurşuna dizmişlerdi, devlet malına zarar verdi diye, açlıktan ağaç kabuğunu kemiren köylüyü.

Saşa: Bir içki daha.

Emel (kahkaha)

Rose Marie: Müzik çalsana Saşa?

(*Mostar Sevdah Reunion 2010 - Jutros mi je ruza procvjetala*

http://www.youtube.com

Masalar arasında dans

Saşa: Bir içki daha.

Mehmet: Sağlığa.

Emel: Aşka.

Mostari: Sperm soykırımına asla.

Rose Marie (kahkaha)

Saşa: İsa'nın kalbinin aşkına.

Emel: Vejetaryen yamyamlığına.

Saşa: Bir içki daha.

3. Hotel Central (gece)

Rose Marie'nin göğüsleri

Nefes alıyor, nefes veriyor,
Yükseliyor, iniyor.
Dokun, tut, okşa,
Tanıştır dilinle, nefesinle,
Ten tene olalım, diyor.
Rose Marie'nin göğüsleri
Vücudumla kucaklaşıyor.
Uçlarında nefesim, dilim, heyecanım.

Rose Marie,

Yatağımda
Üstümde
Okşuyor, okşanıyor
Beni uyandırıyor.

Gözleri Neretva yeşili derinliği
Nefesi Adriyatik fısıltısı
Mermer vücudu
Altımda yay gibi gerilmiş köprü.
Dikiliyorum
Geçemediğim köprünün ortasında
Dalıyorum
Dalıyorum
Yüzüyorum
Deliriyorum
Neretva'nın sularında
Tara'yla Halebija'nın
Bacakları arasında
Geliyorum.

4. Hotel Central (sabah)

Odamın kapısı gene açık kalmış.
Kahvaltı salonu.
Rose Marie.
Omlet yiyor.
"Günaydın."
Masasında erkek,
Rugby oyuncusu mu?

* * * * * * * * * *

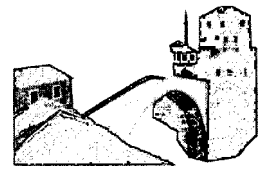
Soğuk gri bir günde.
Saraybosna'yı dolaştık.

Latinska Cuprija

(Latinska Köprüsü)

Üstünden geçene kayıtsız,
Tarihe kayıtsız.
Islanıyor yağmurda.
I. Dünya Savaşı'na
Bir kurşunla girildi,
Arşidük Ferdinand
Üstünde vurulunca.

20 Kasım, Pazar, 2011

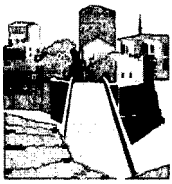

Mostar yolunda

Yol boyunca
Dağların arasından
Kıvrılarak akan
Neretva'yla,
Mostar Köprüsü'nde
Boşluğumu
Doldurmaya gidiyorum.
Konsij'de sigara molası
Jablinica'yı çiğ örtmüş,
Mostar yolunda
İzim kalmamış.
Babam yanımda,
Leman kıyısında,
Trenden el sallıyor.
Öldüğünde,
Özgürlüğüne kavuşmuş tay gibi koştuğumu,
Yastığımda tomar tomar dökülmüş saçlarımı
Bilmiyor.

Ne bekliyor beni Mostar'da?
Ben neyi bekliyorum?
Köprü'de kendimi bekliyorum.

Tara
Öğle sonrası

Ben 1

Otogardan hızla yürüyüş.
Yolda tek tanıdık, Klaj.
Göz göze gelmedik.
(Birisine cep telefonunu nasıl kullanacağını gösteriyordu.)
Köprü başında asayiş berkemal.
Japon, "Çingene çocuğu" fotoğrafı çekiyor.
İki kişi yol sordu.
O da ne?
Köprü'nün öbür ayağında,
Karşımda,
Ben!
Hemen tanıdım.

Üstünde, burada ilk günlerimde aldığım, "araziye uyum" nano teknoloji ürünü,

yazın serin, kışın sıcak tutan kıyafetiyle,

bana bakıyor.

Halebija
10 dakika sonra

Ben 2

Hangi ayaktan baksam karşı ayakta o.

Köprü bulmacasının kayıp parçasıydım.

Kendimi, kendimden boşalan yerime koyacaktım döndüğümde.

Köprü'yü geçsem.

O da geçse.

Karşılaşır mıyız Köprü'nün ortasında?

O keyfi tattırmayacağım.

Köprü'yü geçmeyeceğim.

Kim benle oynuyorsa,

Oyununu bozup

Oyununda yakalamayacağım.

Ben 3

Bulgar çingenelerinden Kaldareşler,
Sendin Michele değil mi bana anlatan?
Ölünce biri,
En yakın arkadaşı elbiselerini giyer,
Birkaç gün boyunca –
konuşur, yürür, gülerken
ölen arkadaşının taklidini yapar.
Bogomiller, Bulgaristan'dan Mostar'a gelirken,
bu âdeti de mi getirdiler?
Kime sorabilir, kime söyleyebilirim?
"İkizimi gördüm,
İkizimle Köprü'nün iki ucunda köşe kapmaca oynadım."
Deli derler.

Özlem

Kardeşim olsun isterdim.
Nöbetimi devralacak,
Köprü rüyamdan uyandırıp,
Beni yoluma koyacak

Ben 4

Asayiş berkemal.
İzmarit yok.
Duvara yeni isim kazılmış – Petra.
Köprü başında,

Kadın tekerlekli sandalyede.
Kocası itiyor.
Geçemediler.
Gözleriyle yalvardı kocası.
Geçemeyeceklerini bile bile.
Yanımızdan bir genç,
bisikletini yürüterek Köprü'yü geçti.
Yanıma vardı.
Merakla baktım.
    Çocuk yüzümü iyi tanırım.
    Annemin albümleri benle dolu.
    İlk adımlarım, ilk pantolonum.
    Yılda bir kutladıkları doğumum.
    Annemi, babamı her özlediğimde,
    Fotoğraflarımda,
    Ellerinden tutuyorlar çocukluğumu.
    Fotoğrafsızlığımız,
    Onlarsız yıllarımız.
Alışık olmadığım,
Karşıda,
Yaşlı yüzüm.
El sallamayacağım.
Gözümün ucuyla baksam?
O da bana gözünün ucuyla bakacak mı?
Konsolos Tolga Bey selam verdi.
Türkiye'nin yeni Bosna Hersek Büyükelçisi'ni Köprü'den geçirdi.

Devlet şahidim.
Devletim, beni iki yerde birden görmedi.

Halebija'da gece

Gelirken karanlıktan,
"Hey!"
Kadın sesi.
Soğukta her yerini kapatmış.
Ksenia olamaz.
Moskova'da.
Yüzünü açtı.
Amela.
Öpüştük.
"Mostar saatlerini sana göre ayarlıyor."

İzin gecemden sonra yer şaşkınıyım.
Saat şaşkınıyım.
Arkamdan seslendi.
"Soğuk."

(Sorunum soğuk değil, tükenen tükenmezler.
Sosyalist ülkelerde bulunmazdı.
İyisi burada hâlâ yok.)

Başka köprülerde neler oluyor?
Anlatmıyorlar.
Yazmıyorlar.
Günlerdir merak ediyordum.
Brooklyn Köprüsü'nden haber geldi.
Bugün, dünya haberlerinde köprüden geçenlerin başına gelenler var.
Önce...

Brooklyn Köprüsü Mostarileri

Hart Crane:	1898 doğumlu (Babam da.)
	The Bridge. (Brooklyn Köprüsü Destanı)
	Alkolik.
	Meksika'dan New York'a dönerken gemiden atlayarak intihar etmiş
Jack Kerouac:	Aynı günde doğmuşuz (12 Mart).
	Brooklyn Bridge Blues. (Bitirmemiş. Yayımlanmamış).
	"Kış, yazmak için soğuk" diye başlar.
	Alkolik.

Vladimir Mayakovski: Aynı güneşin altında çamaşırımızı kurutmuşuz.

Brooklyn Bridge (hayran kaldığı Amerika gezisinde yazmış.)

36 yaşında intihar etmeden (Stalin'in öldürttüğüne de inanılır) yazdığı son şiirinin son cümlesi

"Bu kadar hayat yetti."

Brooklyn Köprüsü şiirinin sonuysa,

Bu noktadan
Fütursuzca atladı
İşsiz erkekler
İşte, durdukları yerde,
Yıldızların ayakları.
Bakınıyorum,
Hecelerimin vezninde
bitmek bilmeyen
aç çığlık
Hudson nehrinde.
İpten kablolarla bağlı
Görüntüde durdu
Mayakovski
Eskimo'nun trene baktığı gibi
Yakaladı,
Kenenin kulağa yapıştığı gibi
Brooklyn Köprüsü'nü.

Ve bugün,
20 Kasım, 2011'de

Brooklyn Köprüsü'nde

Otuz bin kişi geçmiş
Brooklyn Köprüsü'nden.
Otuz bin ses bağırmış.
"Biz % 99'uz."
"Adalet!"
"Sefalet!"
"İşsizlik!"
Devletin cevabı,
Polis
Biber gazı
Cop
Tutuklanmışlar.
Tutuklanırken köprüleri unutmamışlar.
Bağırmışlar,
"Amerika dökülüyor,
Köprülerimiz çöküyor."

Vladimir Mayakovski!
Yanıldın mı?
"Dünya*nın sonu gelse de,*
Brooklyn Köprüsü yaşar" demiştin,
dünyanın sonu, gezegenimiz parça parça
iken,

bu köprü, yıkımın tozunda şahlanmakta

Kıyamet günü gelmeden de
Çökermiş köprüler.
Bunu Mostarlılar bilir.

* * * * * * * * *

Mostar Köprüsü mimarı Hayreddin
Açılışında çökerse diye
Kelle korkusuyla dağlarda.
Brooklyn Köprüsü, 1884.
Ahaliye çökmeyecek reklamında,
Resmi geçitte 21 filin ayaklarının altında.

* * * * * * * * *

Bertolt Brecht, *İşçi tarih okuyor* şiirinde, Çin Seddi'nden Sezar'ın zaferlerine kadar, tarihimizi adsız kahramanlara, işçilere, emekçilere borçluyuz der.

Aynı şiiri,

Çekiçleriyle taşlarını yontarken memleketlerinin türkülerini söyleyen,

Mostar Köprüsü tarihinde adları geçmeyen işçiler için de yazmış olabilirdi.

Köprü'nün (Ankara'dan EB-RU şirketinin üstlendiği) yeniden yapılışını gösteren film şu sözlerle bitiyor.

"Büyüklerimizin Köprü'ye yerleştirilen son taşa bağlı kırmızı kurdelayla kesecekleri açılış törenine davet edilmeyen işçiler..."

İnsanı, insan halinden soyup,
Putlaştırıp, soyutlaştıran
İşçi sınıfı yoldaşları, şairleri,
Tersime giden bir şey var.

Mostari'den Brecht'e

Biz köprü bekçileri.
Biliriz sırtımızdan geçinenleri
İşçi sınıfına selam çakan
Yazar çizeri.
Ben Mostari
Karnım aç, kulağım tok
Emekçi methiyesine.
kimlerin nasırlı elleri
kimlerin göz nuruyla
yapılan bomba Hiroşima'yı vurdu?
Hangi fabrikada, hangi işçi
silah yapmam deyip greve gitti?

Hangi asker annesi,
sütünü verdiği erine,
"Dur, gitme" diyebildi?
Bıçak kemiğe dayanınca,
Canını siper etmek değil mesele.
Mesele,
Günbegün
O köprüden geçmemekte.

Neretva'ya bakarken

"Su akar, deli bakar."

Herkes kendi işiyle meşgul olsun mu demek?

Olmayanlar çok.

Stephen Hawking uyarıyor:

"Kaçın, kaçın,

Dünyadan kaçın.

Uzayda yerler bulun

Son yakın"

Hawking'e cevabım:

İngiltere'de bir çift. Ülkelerinden şikâyetçi. Okullar kötü. İklim kötü. Yemek kötü. Hayat pahalı. Atlasa bakıyorlar. Orası senin, burası benim, istedikleri ülkeyi buluyorlar.

Güney Amerika'da bir adaya yerleşiyorlar.

Haftayı geçmeden savaş!

Arjantin'in, "Benim" dediği Malvinas adalarına, "Burası benim, adı da Falkland, " diyen İngiltere saldırıyor.

Stephen Hawking nereye kaçıyor?

Gittiği yere, kendisini götürüyor.

Ressam arkadaşım Altan Adalı,

"En zor resim otoportredir. Yalanını hemen yakalarsın."

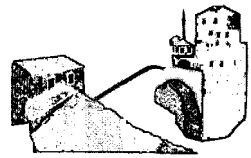
Orhan Veli'nin şiirini dinliyorduk.

Zülfü, "Alır başımı giderim" sesiyle bizi uzaklara yolluyordu.

Altan,

"Nereye gidersen git.

Birlikte gider başın."

Tara
Sabah

Neretva kıyısında lokanta.

Boş sandalyeler, mevsimin son müşterilerini bekliyordu.

Onlar da kalkmış.

Köprü'nün demir parmaklıkları kadar demirbaş oldum.

İnsandan çok kedi geçiyor nöbet yerimden.

Altı kedi var:

Üçü, siyah beyaz.

Biri, siyah kahverengi.

Biri beyaz, turuncu, siyah.

Dede Efendi bize çalıyor.

(Darwin soruma cevap: Kedi her rengi giyebilir. Artık kamuflaja ihtiyacı yok.)

Neretva'da ördeklerin sesi ısrarcı.

Leyla'nın annesi, köpeğinin peşinde Tara ayağına geldi.

Köpeğinin peşinde döndü.

Köpek cinslerini bilmiyorum. Tecrübesiz, hazırlıksız bir nöbetçiyim. Cep ansiklopedim olmalıydı.

Halebija
Akşam–gece arası

Oyukta gene o rujlu sigara.

Markası Drina.

Dün gece burasını temizlerken iki tane çıkmıştı.

Kim bu kadın?

Kestane kabukları.

Bir de Walter Wolf izmariti.

Marka basılmış kurşun gibi.

Can sıkıntısı

Darwin'in

Evrim harikası dediği,

Yeryüzünün şan-ı şerefi

Yüce mahluk insan,

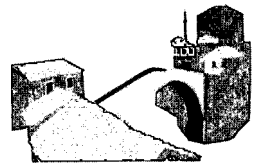
Can sıkıntısından hüsran.

Alışverişe gitsem
Saçımı boyatsam
Tavla oynasam
31 çeksem
Ava gitsem
Çocuk yapsam
Öldürsem.

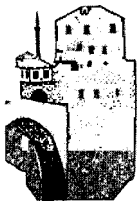
İnsan,
"Canım sıkılıyor" diyor.
Mostari,
"Kedi, kuş, kuzu, karınca...
Canının sıkıldığını duymadım."

Öğreneceğim.
Düşünmeyi de düşünmeden
Köprü'yü beklemeyi.

22 Kasım, Salı, 2011

Halebija
Sabah

Kedi yok.
Köpek yok.
Yeni sigara izmariti yok.
Nöbete geldiğimi gören yok.

* * * * * * * *

Çin'de bir adam ölmüş.
Köpeği bir aydır mezarının başında.
Köy halkı köpeğe yiyecek götürüyor.
Barınak da yapacaklarmış.

Deli olmaktan kim korkar?

Amsterdam'da benle aynı zaman diliminde yaşayan, nöbeti-

ne ne zaman geleceğine kendisi karar veren, gönüllü bir trafik polisi vardı.

Kâh gece sefasından eve dönerken rastlardım, kâh Leitzeplein'da klinikte konuşma tedavisi yapma işime giderken.

En büyük lüksüm: Herkes deli olmaktan korkar

Ben Mostari, psikolog eskisi

Kitabını hatmettim

Bilirim deli olup olmadığımı

... üç yol ağzının birleştiği kavşakta durur,

ona geç,

buna dur,

der,

Karısının araba çarpınca öldüğü noktada

Herkes dediğini dinlerdi.

Kennedy'i kim vurdu?

Bugün 22 Kasım.

Kuşağıma,

"O gün nerdeydin?" diye sorulduğunda,

Kennedy suikastıdır hatırlanan.

Ardından kardeşi vuruldu.

Dünya iki kez matem tuttu.

Vietnam Başkanı Ngo Dinh Diem.
Kardeşi Ngo Dinh Nhu.

Onları kim vurdu?

JFK Başkan'dı.

Sustu.

Gandhi'ye rastlamadım hiç.
Dünyanın her tarafında
Kennedy Caddeleri.

Kuzeyden yağmur bulutları geliyor.

Yolculuk var

Bugün nöbette aklım
Yıldızların da ötesinde.
Duydunuz mu?
İsviçre yeraltı tünellerinde,
Neutrino'lar ışıktan hızlı gitmekte.
Uzay yolları açıldı diyorlar,
Bizleri yeni görevlere çağırıyorlar!
Çocukken, uzaylılar beni seçsin, götürsün isterdim.
Burada tek yol Köprü'den aşağı.
Köprü'den geçmek de var.

Beni görmek için Köprü'den geçenler mi var?
Fark ettirmiyorlar.
Bir kadın geçti tek başına.
Ertesi gün tekrar.
Bugün yakaladım.
Çocuğuna beni gösterirken,
Yakayı ele verdi.

Atlayacağımı sanan varsa,
Veda mektubumu bitirdikten sonra,
Atlamayacağım.
Atsam, atsam,
Nöbet defterimi atar,
Yeni hayatıma başlarım.

Halebija'da kara kedi sayısı beşi buldu.
Obama'nın çocuğu olmuş.
Boyu bir karış.
Üç karışlık merdivenlere zıplıyor.

Köprüde gece ışığı,
Göstermiyor kimsenin yüzünü.
Gelen kim?
Geçen kim?
Ben Tara'dan bakarken,
Siyah, kışlık paltosunu giymiş
Kaşkolunu yüzüne sarmış,
Halebija'da bekleyen kim?

Museo Del Ponte Vecchio

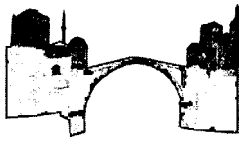
Tara ayağında Köprü Müzesi afişi,
Üç dilde çağırıyor ziyaretçilerini

Museo Del Ponte Vecchio
Musée Du Pont Vieux
Das Alte Brücke Museum
Ne Türkçe ne de Boşnakça.
Endülüs'te de
Arapçayı arama.
Müslümanları görmedim
İslam tarihinin
Ziyaretçileri arasında.

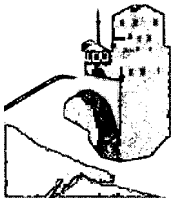
Şemsiye

Köprü ıslak
Kediler kaçtı.
Kitapçının damı,
Yağmurda yazdığım
Kelimelere
Şemsiye.

23 Kasım, Çarşamba, 2011

Halebija
Öğle

Köprü başında,
Gün gece
Bir ayı geçti.
(son nöbetim geceyarısı)

Neye baksam Köprü'den geçen kelimelere dönüşüyor.
Çok hızlı geçiyorlar.

Cüce filler, dev fareler

Maria yok.
Kimse yok.
Yağmur Neretva'yı taşırıyor.
Akdeniz'i dolduruyor.
Doldurmadığı da olmuş.

Beş milyon, beş yüz bin yıl önce,

Akdeniz susuz kalmış.

Çöl olmuş.

Cüce fillerle

Dev farelerin

Dolaştığı.

(http://en.wikipedia.org/wiki/The_First_Eden)

Tuvalu'nun kimlik kartı

Ülke adı: Tuvalu

Yer: Pasifik Okyanusu

Birleşmiş Milletler Üyelik No: 189

Web Sitesi Adı: TV

Web Sitesi Adı Satış Fiyatı: Adalıları bir gecede zengin etmiş

Paranın Dönüşümü: Oto

Oto Yol

Oto Mezarlığı

Kalp Hastalıkları

Obezite

Denizden Yükseklik: Her gün azalmakta (420 cm.)

Ülkenin Su Altında Kalışı: Yakında

Gece yarısına doğru
Tara

Kitapçı ilk defa bu saatte kapalı.
Köprü'den kaç gündür atlayan yok.
Mostar Atasözü:
"Atladığında çocuk,
Çıktığında erkek."
Erkekler
kızlar için atlıyor.
Kızlar,
erkekler yüzünden,
Hayattan kopmak için.

Ve savaş Köprü'deyken
Sırp, Hırvat, Müslüman,
21 dalıcı öldürülmüş
Muhasara altında
Mostar'ı korurken.

Mostari itirafnameleri

I
Yollar, dağ bayır,
Ormanlar serbest,

Denizler sonsuz.
Köprülere gelince.
"Dur bakalım, hele!"

Atasözlerimizde köprüler
Geçit vermezler özgürlüğe.
"Köprü başını tutan" kim?
İşbirlikçi!
"Köprüyü geçerken ayıya dayı diyen?"
Boynu eğik, evet efendimci.
"Köprüleri attığında"
Kavuşursun hayatına.

Ben gönüllü Köprü bekçisi
Gece gündüz burada,
Kayıt altında tutmadım mı geçenleri?
yürüyüşleri,
gülüşleri,
söyledikleri,
Defterimde hapiste hepsi.
"Hâkim Bey,
Masumum.
Vazifemi yapıyordum!"

II

Vicdanımın ahlak mahkemesinde
Yazdıklarım ibret olsun Mostarilere
Devlet gözetiminde,
Kamera kaydındayız her köşede.
Sen, Köprü nöbetinde Mostari!
Ne farkın var Mobes'ten?

Halebija
Gece yarısından sonra

Evalina!

Tara'dan Halebija'ya
Yağmurda
Müzik kovalama.

Yolda iki kız.
Beni gördüler
Durdular
Gülüşüyorlar
Bir elimde defter, öbüründe kalem,
Benle dalga geçiyor olmalılar.

Sarışın olanı yaklaştı
Boynunu büktü
Severek baktı
Pastadan çıkıyormuş gibi kollarını açtı
Havaya zıpladı
Adını bağırdı,
"Evalina!"

Halebija'da
kahve getiren
kalem hediye eden
güzel gülen
Dondurmacı güzeli.

Mostari ahlakı:
Köprü'de tanıdıklarım,
Tanıklıklarım
Köprü'de kalmalı,
Desem palavra.
Bende eksik olan,
Göz hafızası.
Karşımda Evalina.

Olmaz!
Güzelliğinin farkında
Güzel kadını tanımamak!
Kızlar yollarına devam ederken,
Arkalarından, dağlara duyurucasına haykırdım,
Kovaladığım müzik sesine sesimi kattım,
"Evalina!"

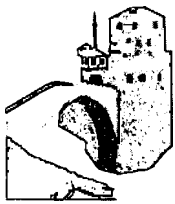
Mostar Metallica

Bateri sesi.
Uykulu şehrin gece ufkunda. Güm güm müzik.
Bateriye ses refakati,
"Please don't make me be misunderstood."
Burada, yabancı dilde duyduğum ilk şarkı.
Tabakhane barları hafta sonu açık.
Canlı müzik.
Adları *Mostar Metallica.*
Bas gitar, elektrik gitar, solist.
Müzik hareketli.
Gençler neşeli.
Barmen bira ikram etti.
Kimse benle konuşmadı.
Nesin? Kimsin? Sormadı.

24 Kasım, Perşembe,

Halebija

Köprüde asayiş berkemal.

Günde, gri yorgunluğu.

Gelecekte,

Eski kayıtların kayıp satırları...

İslam ve Freud

Mahallem adını 1550'de yapılan, Tito rejiminin Moskova yanlısı sert döneminde yıkılıp, savaştan sonra yenilenen Nezirağa Camii'nden almış.

UNESCO levhasında camiin eskiden iki haremi olduğu yazılı.

Yanında açıklama. Bosna'da Müslüman mezarlıklarına harem deniliyormuş.

"Ne güzel sesin var" demek için imamı aradım.

Adı Elvedin.

Öğle namazı saati.
Arkada iki kadın, önde iki erkek.
Namaz kılıyorlar.
Önde kadın, arkada erkek olsa?
Abdest mi bozulur?
İslam'la Freud bağdaşmıyor.
Rehber: Libido.
Rol modelleri: Oedipus, Elektra.
Komplekslerimizim mucidi Freud yanında
İblis cennetlik.
(Müslümanlar psikanalist olabilir mi?

Tek tanrılı dinlerle ilgili soru:
Kutsal kitaplarını yeryüzüne indirmek için Tanrı neden bekledi?
On binlerce yıl...
Avcı toplayıcılar
İlk uygarlıklar,
Sümerler, Hititler, Mısırlılar
Neden kitapsız bırakıldı?

20. yüzyıla damgasını vuran iki kişi daha.
Biri Karl Marx:
Dediğini anlayamadı Lenin'le Mao.
İktidar hırslarına dayanamadılar.
Sosyalizme sıra atlatıp,
İşe Rusya'yla Çin'den başladılar.
Kandırdılar.
Oyup oyaladılar, insanlarla dünyayı.

Albert Einstein:
Amerika'da, Almanya'da,
Kopernik'ten 400 yıl sonra
İnsanların % 25'i güneşin dünyanın etrafında döndüğüne inanmakta,
İzafiyet teorisi bol geliyor 21. yüzyıl insanına.

Einstein, Marx, Freud.
Geçtiğimiz yüzyıla adını veren üç kişi.
Yahudi olmaları nasıl açıklanabilir?
Böyle sorular gereksiz.
İnsan,
Irkçılara dar gelir.

Pavarotti

Neretva'nın sol kıyısında büyük bina.
U2'dan Bono, İrlanda'dan Chieftains, Pavarotti ile Mostar'da.
Çocukları, Müzik Merkezi'nde savaştan uzaklaştırmakta.
Başbakan, emniyet müdürü, profesör...
Savaşta, her biriniz tarihe rejisör.
Davetlisiniz.
Yer Pavarotti Merkezi.
Söyleyebilir misiniz, afişdekiler kim?
Hepsi sizden sonra da hatırlanacaklar.
Jimi Hendrix,
Led Zeppelin,
Bob Marley,
Kurt Cobain

Gözüm piyanoya takıldı.
Seni kim, ne zaman, nasıl getirdi?
Kimler çaldı?
Kimler dinledi?
Doğum yerin defterimde kayıtlı:
Georg Hoffman
Berlin SW 19
Leipziger Strasse 50

Mostarlılık

Müzik Merkezi'nin barında
Mostari tek başına.
"Nerelisin?"
"Nereden geldin?"
Soran yok.
Yolda yürürken
Süzen yok.
Mostar, sana karışmıyor.
Sorgulamıyor.
Bakmadan kabul ediyor.
İstersen,
Kollarını açıyor.

Halebija
Çardak
Öğleden sonra

Sniper

Çardak denilen yer, kuleye bitişik nizam.

Dalıcıların kulübü.

Kahve içtikleri, tavla oynadıkları, misafirlerini ağırladıkları yer.

Dört tarafı Mostar manzaralı.

Ermin pencereden evime işaret etti.

Ateş pozisyonu aldı,

"Sniper."

Güldü.

Güldük.

Sniper'ın Boşnakça karşılığı?

Yok.

Türkçe karşılığı,

Yok.

(Keskin nişancı değil.)

Balkanlarda adam vurma,

İngilizceden ithal.

"İşte ilk okulum"

Kitabın adı *Mostar Urbicid*
İki cilt.
Şehir soykırımı.
Fotoğraflarla Mostar.
Köprü'nün en genç dalıcısı
Geçen yılın şampiyonu,
Kitabı kaptı.
Sayfaları çevirdi.
Doğumundan önceki şehri,
Fotoğraflarda dirilip,
Fotoğraflarda öldürüldü.
Taş yığınına
"İşte ilk okulum!" dedi.
(Savaşta şehrin % 75'i yıkılmış.)

Mostar

Mostar'da,
Her gün
Dört mevsim.
Ruh, sevdalinka,
(http://www.youtube.com/watch?v=GlI1MAVIO2Q)
Tarih, yara,
Köprü, ayna.
Barış
Mostar Manifestosu'nda

DON'T
FORGET
'93

Mostar Manifestosu

I

Düzenin son köleleri, çocuklar, gençler.

20. yüzyılın başında Avrupa'da askerlik zorunlu, cepheye gitmek onurluydu. "Savaşmam" diyen gençleri devlet kurşuna diziyordu. Günümüzde savaşlarına asker bulamıyorlar. Zorunlu hizmet kalktı. Devlet, paralı askerlere muhtaç. Vicdani red bir hak. Ne erkekler üniformalarıyla piyasada, ne kızlar üniformalı erkeklere tav. Sokaklar sivilleşti. Balolarda kılıç şakırdatılan günler, ordularının başında padişahlarla krallar, marşlarla savaşlara uğurlanmak, tarihin çöplüğünde. Kahraman asker filmlerinin seyircisi kalmadı. Gençler ölmeye, öldürmeye gitmek istemiyor. Devlet adına kurşun sıkmak yerine, giderek sivil itaatsizliğe değer verilen bir dünya.

Egemenler, gençlere güvenmiyor. Ordularını, düzenin yoksulluğa ittiği paralı askerlerle, göçmenlerle, erkekle eşitliği askerlikte arayan kadınlarla kurabiliyorlar.

Gençler, ölmek istemiyorum, öldürmem, diyor.

Bunların hepsi son yüzyılda, türümüzün tarihinde ilk kez.

Egemen düzen çıkarlarını koruyamayacağı korkusunda. Savaşsız dünyaya yönelik tarihi dönüşümü gizliyor. Savaşa yabancılaşmanın toplumsal bilince yansımasını istemiyor. Düzenin sözcüleri, finans kapitalin kukla siyasetçileri, akademisyenleri, medyası, güçbirliğinde. İlkokullardan

ibadet yerlerine, bayrak törenlerinden sosyal bilimlere, her ortamda, savaşların kaçınılmaz olduğunu propagandalarıyla yayma çabasındalar. Kamuoyunu etkisizleştirmek, saldırgan politikalarıyla edilgenleştirmek, siber savaşlarının arkasına gizlenmek gayretindeler.

II

Sayıları her gün artan bir milyarı aşkın genç, bayrak, din bagajlarını arkada bırakıp, internet üzerinden Facebook, My Space, Twitter'da tanışıyor. İnternet'te yeni "İpek yolu" gelişiyor. Tarihimizde ilk kez, var olmalarının doğallığında, dünya vatandaşlığı kültürünü oluşturuyorlar. Apolitik diye küçümsenen, marka tüketicisi diye eleştirilen gençler, sermaye kuklası politika şövalyelerinden daha politik. Politikler, çünkü miadını doldurmuş düzenle ilgilenmeyerek düzeni gayr-i meşru kılmaktalar.

Düzenin en büyük korkusu, oyunlarının oynanmaması. Oyunlarına seyirci bulamamaları. Muhalefet değil, ilgisizlik. Gençlerin ciddiye almadığı devlet adamı diye geçinen politikacılar ve partileri, tarihimizde bu denli itibarsız olmamışlardı.

(http://www.youtube.com/watch?v=KUOwbcdZozQ)

Toplum vicdanının, bu gidişe dur demesinin sesi, "halk adına konuşan"ların değil, kitlelerin ta kendisi. İşte, ilk günlerinde,

Tahrir Meydanı'ndan yükselen ses...

Devletin kalkışacabileceği en ciddi şey savaş.

Demokrasinin beşiği diye bilinen ülkeler, halka rağmen savaşa gidiyor.

İşte Irak işgalinde İngiltere. İktidar ve muhalefet savaştan yana, halk karşıydı.

Düzen gayri meşrulaştı.

Dünya kabuk değiştiriyor.

III

Bütün savaşlara karşıyım, çünkü bütün savaşlar insana karşı.

Haklı savaş?

Yurduna saldırmışlar.

Korumayacak mısın?

Korumakta haklı değil misin?

Aklımda, iki tarafa da haklısın diyen, Nasreddin Hoca fıkrası.

Türkler mesela, her savaşta haklı.

İşte Nâzım Hikmet,

Dörtnala gelip uzak Asya'dan kısrak başı gibi Anadolu topraklarını işgal ederken de haklı, Çanakkale geçilmez derken de.

Haklı savaş kavramına inanıyorsan,

Türklerin, Çanakkale'de vatan topraklarını savunması haklıysa,

Konstantinopolis'i fethi haksız savaşlardı.

Haklı savaş, mevcut devlet düzeninin çıkarları üzerine kurulu. Bu düzen, savaşarak, gasp ederek ya da ABD örneğinde olduğu gibi ülke topraklarının üçte birini satın alarak, sınırlar çizip yerlerini önceden alanlar için.

Onların nezdinde teröristler, bağımsız ulus devletler kurmak uğruna savaşanlar... Basklar, Çeçenler, İrlandalılar, Kürtler, Tamiller, Polisario, Morolar... yakın zamana kadar Filistinliler.

Peki, Hindistan, Endonezya, Pakistan, Yeni Gine?

Diller, dinler, etnik topluluklar mozağı bu ülkeler yüzlerce ulusal kurtuluş savaşına gebe. Oradakiler de, silah tacirlerinin iştahını kabartarak, bayrağım, toprağım diye ayaklansa!

Düzeninin mantığında, marşların, savaşın, sonu yok.

Haklı olmanın da.

IV

Özgürlük kıstasım, ulusal bağımsızlık değil, evrensel insan haklarının dünyanın her yerinde, herkes için geçerli olması.

Egemen düzen, tanrının savaşlarda taraf tuttuğuna inananların tekelinde.

İmam, haham, Hindu, Budist, fark etmiyor.

Haklı savaş yalan üzerine kurulu.

İşte ABD. Vietnam savaşı için Kongre'den yetki isteyen Başkan Johnson!

Tonkin Körfezi'nde uluslararası sularda, "Bize saldırdılar" derken yalan söylemişti.

Kendi koydukları BM kurallarına göre savaş suçlusu Bush ve Blair'in, "Kitle imha silahları var" yalanıyla Irak'a saldırdıkları gibi.

Savaş ilan eden yaşlılar.

Öldüren, ölen gençler.

Nereye kadar?

Türümüzün tarihinde ilk kez gençlerin konumu değişti.

Yaşlı otoritesi sallantıda. Yeni teknolojileri gençlerden öğreniyorlar. Usta çırak ilişkisi tersyüz oldu.

Barış her zamankinden yakın olabilir.

V

Afrika'dan 80.000 yıl önce yola çıkarak dünyanın dört yanına dağılan türümüzün geleceği için çoğu kişi iyimser değil. Diğer türler, ancak var olabilmek için başka türlere karşı şiddete başvururken, bizim, durup dururken birbirine saldıran, şiddetsiz duramayan, sistematik vahşet uygulayan tek tür olduğumuz söyleniyor.

İnsan yok olursa, daha iyi bir dünya olur, diyorlar.

Bunu dediler ya,

Savaş kaçınılmaz.

Savaş mübah.

İnsanın birbirine şiddet uygulayan tek tür olduğu doğru değil.

Şempanzeler de iktidar için savaşıyor. Yunuslar (ilk duyduğumda beni de hayal kırıklığına uğrattı) topluca ırza geçebiliyor. Ailelerinden porpoise'ları gelişigüzel katlediyor.

Savaş tellalları, DNA'mızın % 98,7 örtüştüğü şempanzelere bakıp, türümüzde şiddet kaçınılmaz, diyor.

Kalıtımsal olarak, bize şempanzeler kadar yakın akrabalarımız bonoboları 1970'lerde "keşfettik." O günden beri, bu iddia geçersiz. Bonobo'ların yaşamında savaş değil barış kaçınılmaz. Saldırganlığı tetikleyecek ortamlarda, kavga yerine, cinsel ilişkiye giriyorlar. Gerginliği azaltmak, dost edinmek için sevişiyorlar.

Hayvanlara hükmettik, keyfimizin oyuncağı, evimizin süsü yaptık. Türümüzün olgunlaşmasında onlardan öğreneceklerimiz var.

Kalıtımsal olarak savaş kaçınılmaz değil.

VI

Kültürümüzün vahşeti kaçınılmaz kıldığı?

Son buzul çağı bitmek üzere...

Avcı-toplayıcı dönemi. Diğer hayvanlarla benzer koşullarda yaşıyorduk.

Hem avdık hem de avlanan. Avımızı, mağara resimlerimizden biliyoruz – mamut, geyik, bizon.

Aynı resimlerden, birbirimizi avlamadığımızı da.

On binlerce yıl boyunca yapılan resimlerde, insanın insana saldırdığını gösteren tek resim yok. Üç kıtada bulduğumuz yüzlerce mağara resimlerinin hiçbirinde, insan insanı avlamıyor. İnsan insanla savaşmıyor. O dönemin insanı yaşama saygılı. Var olabilmek için öldürdüğü hayvanlara yeniden hayat vermek istercesine, kafatası, iskeleti, derisini bir araya getirip "mezarlar" yapmışlar.

İnsanın, başka insanları düşman olarak göstermesi, tarihin çok sonraki dönemlerinde. On binlerce yıl sonra, ilk tarım toplumlarında. Uygarlığımızın başlangıcı dediğimiz düzende. Sümerler'in savaş tutsaklarının öldürülmesini mühürlerinde resmettiği Uruk'ta. Mısır'da, mezar resimlerinde.

Atalarımıza vahşeti, tek tanrılı dinlerimiz, tarihçilerimiz yakıştırdı. İlk mağara resimleri İspanya'da Altamira, Fransa'da Lascaux'da bulunduğunda, ilkelliği yakıştırdıklarımızın yaptığına inanmak istemedik. Modern ressamların oyunu, şakası diyenler oldu. Tek savaş, şiddet resmi yoktu.

Türümüzde saldırganlık, ne kültürel olarak kaçınılmaz ne de kalıtımsal.

Kaçınılmaz düşüncesi, "ne ekersen onu biçersin" sözünü doğrulayan savaş davetiyesi.

Savaş kışkırtmacılığı.

VII

İnsanın birbirine saldırganlığı, kökünden yok edilebilecek patoloji.

Doğal halinde saldırgan olmayan insanın, topluca vahşileşmesi, vahşi konumunu bir dönem sürdürebilmesi, sağlıklı insanların sâri hastalıktan kırılması gibi. Nasıl tek kişinin hastalığı, çevresinde sağlıklı insanlara bulaşabiliyorsa, saldırganlık da, çeşitli davranış ve düşüncelerin belirli koşullarda bir araya gelmesiyle veba gibi yayılabiliyor. Hastalığa zayıf düştüğümüz gibi, saldırganlığa da boyun eğiyoruz. Bünyemize yayıldıkça, iyileşene kadar, saldırganlıkla bütünleşiyoruz.

Saldırganlık, bulaşıcı hastalık gibi, bir süre toplumun normu oluyor. Savaş kültürüyle besleniyor. Annelerin üzerine titrediği çocukları, annelerinin helaliyle kendilerini cephede buluyor. Saldırganlığın bitmesi, toplumun doğal barışçıl haline dönmesi, hastalıklı dönemin geçmesini gerektiriyor.

Savaşı mümkün kılan, savaşın kaçınılmaz olduğuna inandırılmamız.

Gözlerimiz karartılarak, birbirimize karşı vuruşturulan, savaştırılan bizler, doğal halimizle barıştan o kadar yanayız

ki, fırtınanın aniden kesilmesi gibi, savaşı tam ortasında durdurabiliyoruz.

Hakem düdüğüyle biten futbol maçı gibi, sabah saat tam 11'de bitmiş I. Dünya Savaşı.

Bir İngiliz askerinin günlüğünden:

"Onuncu saatin son saniyesinde ateş kesildi. Bir Alman askeri savaşın son dakikasına kadar İngiliz cephesini makinelisiyle taradı. Saatin dolmasıyla siperinden dışarı tırmandı. Miğferini çıkardı. Yıllardır savaştığı düşmanları önünde nazikçe selam verdi. Arkasını dönüp gitti."

VIII

Devletlerin silahlanma mazeretine karşı,

Einstein'ın "Savaşa ve barışa aynı anda hazırlanılmaz" sözlerini siyasette geçerli kıldıkça,

Bizi edilgenleştiren savaş karşıtlığı tepkiselliğinden, barış seferberliğinde toplumlara dönüştükçe,

Savaşlar azalacak.

Tersini söyleyenlere, gerçekleri gizleyenlere hatırlatalım.

Son yüzyılımızda savaşlar çoğalmadı.

Azaldı.

Türümüze haksızlık ediyoruz. Biz adam olmayız diyenler, savaşı kaçınılmaz kılıyor. Savaş, şanımızdır, şerefimizdir diyenlerse türümüzün akıl hastaları.

Dünyada varoluşumuzun süreci 100.000 yılı geçmiyor.
Başka türlere göre emekleme çağında bile sayılmayız.
Elimizde sonumuzu getirebilecek silahlar.
Teknolojimiz ile benliğimiz arasında uçuruma rağmen var olabilmemiz, bir arada yaşayabilmeyi becerebildiğimizin kanıtı. Yeter ki, bu dönemi atlatabilelim.

IX

Seville Berberi'nden:
"Kontes: Ama niye bu kadar içiliyor?
Antonio: Bizi yabani hayvanlardan ayıran şey budur Madam; susamadan içmek, canımız istediği zaman sevişmek."
Gülmeyi biliyoruz. Oynamayı biliyoruz. Yüzümüz kızarıyor.
İrademizle, acıya dayanabilen, inancımız uğruna aç kalabilen de biziz.
Ve daha emekleme çağındayız."

Tara
Gece yarısı

IQ84

Japonya'da Murakami'nin,
IQ84 romanının
Dinler âleminde
Gönüllü tutsaklığımız.
Zamyetin, Huxley, Orwell...
Distopyalarında teknolojiye kurbanlığımızdan
21. yüzyılda dinler distopyasına.

Büşra

Köprü turisti sevgilisine
"Ne güzel kuş!
Fotoğrafını çeksene."
"Yoksa?" dedim,
"Devlet kuşu mu?" tepelerinde.

Büşra Mostarilere!
Gazete haberi:
Devlet paranoyası hizmetinde teknoloji
Bizleri yollayacak ebediyyen tatile.

Güvenmiyorlar,
Zabıt defterlerimize.

Küçücük kuş,
Renkli,
Sevimli,
Gövdesinde ses kayıt cihazı,
Gözü fotoğraf makinesi,
Kollayacak
Halebija'da,
Tara'da
Köprü başlarını.

* * * * * * * * *

Tito Caddesi'nde boydan boya bez:

BRETVA NOVA 1433 HIDZKERETSKA GODINA

Yarın akşam Mostar Müslamanları Yeni Yıllarını kutlayacak!
Hicri takvime göre yıl 1433.
Aileler evlerde toplanacak.
Akşam namazını kılacak.
Yemek yenilecek.
Dede Efendi müziğinin geldiği Mimar adlı dükkânda çalışan Amra,
"Mostar'da dini aidiyet gösterişin değil, adını söyleyişinin doğallığında."
Amra filoloji mezunu.
İki kelimeyle bana Hırvatça, Sırpça, Boşnakçanın farkını açıkladı:

	Boşnakça	**Hırvatça**	**Sırpça**
Kahve	Kafa	Kava	Kafa
Süt	Mlijeko	Mliko	Mleko

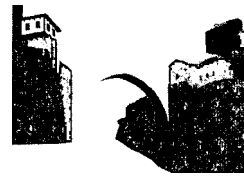
İki kelime de ben sordum.

Köprü Bekçisi	Mostari	Mostari	Mostari
Deli	Fuka	Fuka	Fuka

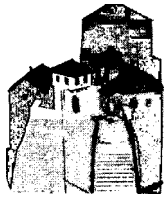
Deli her dilde deli.
Mostari her dilde Mostari.

Köprü'den evime baktım.
Neretva'da gece seyreden gemi gibi.
Avusturyalı komşularım,
Çağdaş Avrupalı,
Işıkları açık,
Kapıları kapalı.
Bir aydır buradayım
Ben mi tanışmalıyım?

25 Kasım, Cuma, 2011

Halebija
Sabah

Dükkânlar kapanıyor.
Geçenler azalıyor.
Köprü'nün üstü,
yolları boşalıyor.

Maria'dan mektup.

"Seni göremedim.
Sabah İsveç'e gidiyorum.
Vedaşalamadım.
Bana yaz."
Şaşırdım.

Tara
Yatsı

Kelebek

Neretva kıyısında oturdum
Kayaya yaslandım
Yazıyorum
Yalnızlığımda duyularımın uyanışı
Bir kıpırtı mı?
Kelebek
Görmediğim renklerde
Görmediğim büyüklükte
Daldım seyrine
Kayboldum düşüncelerimde
Kımıldamadan kımıldadım
Kımıldatmadan
Fotoğrafını çektim
Bir daha
Kımıldamadı
Yaklaştım
Rüzgârın önüme üflediği kelebek
Pırıl pırıl
Rengârenk

Bumburuşuk
Çikolata artığı
Alüminyum folyo.

("Bunu kimseye anlatma"
dedi Doğan telefonda.)

Neretva kayaları

Neretva'da kayalar
İsimleriyle yaşar.
Deva,
İki hörgüçlü deve.
Saray,
Kurulmuş Batı kıyısına heybetle.
Liman,
Akıntılara kapalı.
Duracık'ta
Gençler dalış antremanında.
İki büyük kaya,
Tata'yla Mama,
Çocuklara anaforları uyarmakta.
Neretva,
Kayalara kayıtsız,
Denizlerin sonsuzluğuna akmakta.

Kayalar neyse Neretva'ya,
Kelimelerim de yaşadıklarıma.

Tara
Gece

Yin, Köprü'yü hiç geçmeyense,
Yang, her gün geçen.

Yin

Mostar Köprüsü nasıl geçilmez?

Karşımda Halebija.
Tara'da,
Çarşı sokağı Kujunzluk'a
Sağa sapınca Marshall Tito,
Tito'dan Lucki Most Köprüsü'ne,
Lucki Most'u geçip,
Vukovica Caddesi'nden sağa,
Nezirağa Camii'nden aşağı,
Radobolja Nehri üstü Krica Cupria'dan
Çarşı sokağı Prijecka'ya,
Prijecka'dan yukarı,
Karşımda Tara.

Yang

Mostari Köprüsü nasıl geçilir?

Adam yaşlı.
Yılların yılı,
Köprü'yü geçer.
Saat sarkacı gibi,
Sabahtan akşama,
O yana Halebija,
Bu yana Tara.

Çocuklar:
"Adamı şaşırtmalı,
Oyun oynamalı" derler.
Yoluna bir kese altın koyup
Durup almasını beklerler.

Adam sabah Köprü başında,
Yılların tekrarının sıkıntısında,
Hayatına yenilik aramakta.
"Buldum" der,
Gözlerini kapayıp
Köprü'yü geçer.

Alışveriş ahlakı

Türkler

Halebija Kulesi'nde Savaş Fotoğrafları Sergisi'ne giriş iki Euro.
Türkler pazarlıkta,
"Karı kocaya tek bilet?"

Elma,

"Neden hep pazarlık yapıyorsunuz?"

"Âdetimiz."

"Ama bizim âdetimiz değil."

Alışveriş ahlakı

Amerikalılar

Dün 24 Kasım'dı. Thanksgiving Bayramı sonrası, Amerikalıların milli sporları alışverişin doruk noktası.

Tenzilatlı satışlar için 24 saat önce kuyruklara girilir.

İşi ne kadar ciddiye aldıklardan günün iki haberi:

– Başkalarına biber gazı sıkarak tezgâha herkesten önce varmışlar,

– Dükkânın açılışındaki izdihamda kalp krizi geçirip ölenin üstüne basarak içeri girmişler.

Çikolata tüketicilerine uyarı!

Nestle mamüllerini kullanmayın!

Yıllık çikolata tüketimi 90 milyar dolar,

Fildişi Sahili başta, esir kampı koşullarında, kakao plantasyonlarında köleleştirilen çocuklar.

Bir ülkenin adı nasıl "Fildişi Sahili" olabilir?

Kong İmparatorluğu'yken,

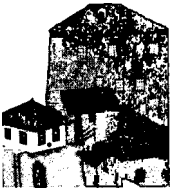
Avrupalı sömürücülerin filleri öldürüp,

Fildişi ticaretine başlamasıyla!

26 Kasım, Cumartesi

Halebija

Güneş.
Maria artık yok.
Ermin yok.
Köprü başında ayakta değilim.
Leyla'nın kahvesi *Stari Grad*'da oturuyorum.
Mostarlılar hafta sonu piyasasında.
Cep telefonunda Türkçe ses:
"Hep aynı şeyler.
Milli Savunma Bakanlığı filan..."

Milli Mostari 1

Dünyaya ne kadar açık olsam da,
Antenlerim,
Türkiye, Türkler, Türkçe.

Milli Mostari 2

"Bridge" oyununun adının Türkçeden geldiğini biliyor muydunuz?

"Bir Üç."

"Bridge" İngilizce "Köprü" demek.

"Bir Üç", bir elin açık, üç elin kapalı oynandığı kâğıt oyunu.

İngilizler Türkçeyi bozarak, "Bridge" demiş.

Türkler, İngilizleri taklit etmiş, "Briç."

Milli Mostari'ye inanın.

Bridge:

Card game, 1886 (perhaps as early as 1843), an alteration of biritch, but the source and meaning of that are obscure. "Probably of Levantine origin, since some form of the game appears to have been long known in the Near East" [OED-Oxford English Dictionary]. One guess is that it represents Turkish bir-üç "one-three" since one hand is exposed and three are concealed. The game also was known early as Russian whist (attested in English from 1839). Kaynak- Wikipedia.

Milli Mostari 3

İngiltere'de Brigton'da deniz kenarında güneşlenen gövdelerden biriyim.

Yarı çıplak, üç gövde öteden kadın sesi.

"Ne okuyorsun?"

Mehmet Ali Aybar'ın, kapağında sarı kırmızı renklerle dikkati çeken,

Bir Burjuva Örgütlenme Modeli Olarak Marksizm-Leninizm kitabımı soruyor.

Sohbet ahbabı olduk.

Güneş batmak üzereyken kocası geldi.

Elini uzattı.

Kartvizit cümlesiyle kendisini takdim etti.

"Kelime toplarım."

İstanbullu olduğumu öğrenince,

"Türkçeden İngilizceye geçen kelimeleri biliyor musun?"

Saymaya başladım.

"Köşk. Şal. Saray. Harem...."

Edward Said'le Frans Fanon'un kulakları çınlasın.

Şuuraltımda, *Beyaz Maskeli Kara Yüzlü* olmalıyım ki, saydıklarım Oryantalist kelimeler.

"Bosh"

dedi, kelime toplayıcısı.

"You're talking bosh."

Boş konuşuyorsun.

OED sözlüğüne 1834 yılında girmiş.

Bosh. *sb. Slang or colloq. 1834. [Turk. boş empty, worthless.] 1. Stuff; trash; foolish talk or opinions. 2. int. Stuff and nonsense! 1852. This fireman is bosh – nothing MORIER. Hence* **Bosh** *v. to spoil; to humbug.*

Dilbilimcilere tez konusu.

Milli Mostari 4

Türkler dünyanın ilk dalıcıları mı?

Kudret Kemeri ince hilal gibi Neretva'nın üstüne kurulalı beri, vezirlerle beyler, eşrafla asker, peydah oldukları çardaklarından cesur sıbyanların sulara cambaz gibi pertav edip kuş misali atladıklarını seyreylemeyi âdet edindiler.

(Yazdıklarım Evliya Çelebi'den aklımda kalan mı? Mostari mi uydurdu? Kaynağını bulamıyorum.)

Tarihimizden ilk bilinen dalıcıların izi, VI. yüzyılda Taraquin'de Etrüsk kabartmalarında.

Kimi tarihçilere göre, Romalıların kısa zamanda yok ettiği, dillerinin sırrını çözemediğimiz Etrüskler Anadolu asıllı.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında kimliğini arayan Ankara, Etrüskleri Türk bilir.

Ben de Mostar Köprüsü'nden atlayanların atalarının, bu sayfalardan öteye gitmemesi kaydıyla alıntılara ambargo koyarak, Türk olduğu tezini sunuyorum.

Dünyanın ilk dalıcıları Türk.

Milli Mostari 5

Ata binmeyi kolaylaştıran pantolonun Türk icadı olduğu biliniyor.

Milli Mostari 6

Orta-Asya'da Ren geyiği kemiğinden yapılan tarihin ilk buz patenlerinin de.

****

Üşüdüm.

Görev başında rakiya

Mostari ihlali değil.

Bosnalı Müslümanlar yüzyıllardır rakiyacı.

Leyla'ya defterimi gösterdim.

"Benden bahsediyor musun?"

Dikkat: Aitlik Alarmı!

Kahvede yazıyorum ya,

Paris'te yaşadığım yıllarda Gymnase, Select, Bucanier gibi Montparnasse'da kahvelerde gördüğüm yazarlar gibi hissettim.

Ben bir Mostari değil miydim?

Leyla'nın annesinden sigara otlandım.

Karşı dükkânda kadına, plastik bidonun tepesine su pompasının nasıl yerleştirileceğini gösterdim.

Halebija
Akşam ezanı
16.23

Mostar tarihi

Roma Yerleşimi: MS 200

Hersek Dükalığı:

Adının tarihte ilk kaydı: Dubrovnik Arşivi 1440

Osmanlı İmparatorluğu...

Hersek Sancağı: 1470

Kadılık: 1519?

Hırıstiyan Hane: 85

Müslüman Hane: 4

Müftülük: 1592?

Ortodoks Metropoliti: 1767

Katolik Başpiskopos: 19. yüzyıl ortası

Havra: 19. yüzyıl

17. yüzyılda Mostar:

32 Mahalle

37 Cami

3 Sufi Tekkesi

2 Ortodoks Kilisesi

1 Katolik Kilisesi

60 Çeşme

12 Han

2 Hamam

9 Medrese

14 Mektep

Dar kıvrak sokaklar

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu...

Düz geniş caddeler

Hastane

Mahkeme

Hapishane

Sinema

Konservatuar
Postane
Askeri Karargâh
Kilise
Kiralık evler
Emlak spekülasyonu
Hane Sayısı (1857):
Müslüman 1300
Ortodoks 500
Katolik 300

Yugoslavya Krallığı

Yan gel yat!
İhmal.

Sosyalist Yugoslavya

Hidroelektrik sistemi
Tekstil Sanayii
Demir imalatı fabrikası
Alüminyum fabrikası
Mekanize tarım
Kalifiye işçi (Erkek, Kadın)
Üniversite
Apartman blokları

Ulus devletleşme sürecinde Bosna Hersek

Savaş
Yıkım
Katliam
Restorasyon
İşsizlik
Turizm

Ulusal tarihte aşk cilveleri

Savaştan önce,
Mostar'a bakan Velez Dağı'nda yazı
VOLIM TE BIH SENİ SEVİYORUM BOSNA HERSEK

Aynı yerde, aynı büyüklükte Yugoslavya parçalanmadan,
VOLIM TE TITO SENİ SEVİYORUM TITO

Sekiz devlete bir sokak

Arkadaşım Aleksander Sopov'un anneannesinin adresi, şiirler yazdırtan, el etek öptürten, cephelerde dövüştüren aitliklerimizin ibret verici saçmalığı.

Dana Hanım 1905-1998 yılları arası Kumanova'da aynı sokakta, aynı evde yaşarken, memleketi sekiz defa isim değiştirmiş:

1912'de Osmanlı İmparatorluğu'nda doğar.
1912-1915 yıllarında burası Sırbistan Krallığı'dır.
1915-1918 arası Bulgaristan Krallığı.
1918-1929 döneminde Sırp-Hırvat-Slovenya Krallığı olur.
1929-1949 arası Yugoslav Krallığı.

1941-1944 yıllarında Bulgaristan Krallığı'nda yaşar.

1944'le 1991 arası adresi Sosyalist Yugoslavya.

1991'den öldüğü 1998'e kadar Makedonya Cumhuriyeti.

(Ancak Yunanistan gibi bu ismi kabul etmeyenler için de adı – Yugoslav Eski Makedonya Cumhuriyeti.)

Dana Hanımı, soyadını da üç defa değiştirmeye mecbur etmişler.

(Dana İvanovska, Dana İvanova, Dana Yovanoviç)

Devletlerin toprak köşe kapmacasında isimlerimiz bile bizim değil.

Tahrir Meydanı'ndan Mostari'ye

Bugün geldi.

Canım,

Teşekkür. İstanbul'da evim olduğunu biliyorum. Yaşadığım ortamı anlayabilmek için uzaktan bakmam gerektiğini de. Bizim için, olup bitenler gözlerimizin önünde. Rüyamızın gerçekleşmesini istiyorsak Tahrir'den ayrılamayız. Korktuğumuz ölüm değil, yitirdiklerimizin boş yere ölmeleri.

İyiyim. Mutluyum. Yaralanmadım. Askerin biber gazı dert değil.

Mostar'ı merak ettim. Yerle bir etmişler. Ne yapabiliriz?

Bana umut veriyorsun. Teması koparma.

Cürüm dostundan sevgiler.

(Mektubu yazan Abeer Suleiman'ın kitabının adı, *I am a Walking Crime*

Kitabın özeti: Kadın her gittiği yerde suçlu.)

Tara
Yıldızlı bir geceden

Oyuk üç gündür boş.
Ne rujlu izmarit, ne kestane kabuğu...
İçinde kaç günlük yağmur suyu.
Hava soğuk.
Yanımdan geçen adam anahtarını düşürdü.
Eğildi.
Aldı.
Gitti.
Beni incelemek için vesile mi?
Sanmam.
Yabancı olmalı.
Buralılar alıştı bana.
"Uzak Dur" uyarıları kesildi.

Balkanlar suçlusun!

Ayağa kalk!

Balkanlar'da,
Kimlik pazarladı,
Kimlik simsarları.

Erkek kadının ırzına geçer,
Kadın suçludur.
Avrupa'da,
Balkanlar.

Burası, Girit'ten sonra, Avrupa'da uygarlığın başladığı yer.
Batı avlanırken, Balkanlar'da, tarım, sanat ve şehirler.
Dinlerle, bayraklarla,
Aitlik üniformaları pazarlayan,
Tarih unutturucu kimlik tarihçileri,
Size soruyorum!
Traklar'ı hatırlayan kaldı mı Balkanlar'da?
Illyria Birliği?
Daorsiler?

"Uygarlık benden sorulur" maskesinde
Kıtalar hırsızı
Kel fatma Batı,
"I. Dünya Savaşı'nı başlattın" diye
Sarayova Köprüsü'ne işaret ededursun
Boynu bükük Balkanlar,
"Biz böyleyiz" ezberinde
Batı'nın beklentisini gerçekleştirmekte.

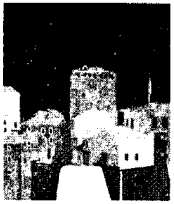
Kimliğimi kaybettim hükümsüzdür

Sıkı sıkı sarılırız kimliklerimize.
Kimliğimizdir,
Kan davalarına

Savaşlara
Davetiye çıkartan.
Kimliğimizdir,
Bizi ırkçıların,
Dalkavukların,
Fırsatçıların hedefi yapan.
Kimliğimizdir,
"Sen benim kim olduğumu biliyor musun?"
Dedirten.

Adam havaalanında kuyruğun önüne geçer.
Görevliye biletini uzatır.
Yer hostesi "Sıraya girin beyefendi" der.
Adam, "Kim olduğumu biliyor musun?" diye kükrer.
"Bir dakika, beyefendi."
Kız mikrofonu alır.
Havaalanına anons yapar,
"Burada kim olduğunu bilmeyen biri var.
Tanıyan varsa lütfen gelip sahip çıksın."

Tara
Bir saat sonra,
Gece yarısına doğru:
Hicri 1433

İki kişi
Sırt çantaları Avustralya bayraklı
Yoksa, bomboş Mostar yolları.
Bar, disko, kahve
Kapalı.
Karanlıkta, şüpheli otomobil.
Yanımda yavaşlayıp duracak mı?
Kediler nerede?
Ölü şehirde,
Tek canlılar, sokakta neon ışıklar.

UNION BANK
HOTEL PELLEGRINO
PRO CREDIT BANK
IZBOR TRGOVINC WORLD OF BEAUTY
CLATARA HOLLYWOOD
DP MARKET
PANSIONI GUMI.

Ah Mostari Mostari!
Mostari müsveddesi Mostari
Aldandın gene
Kendini aldattın
Zabıtlarında
Daha dün kaydetmiştin.
At kendini Köprü'den.
İstifa et!
Git buradan!
İbadette olmalılar
Bu gece, geçiliyor
İslam takviminde yeni yılın ilk gününe
Hicri 1433'e

▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪

Müslüman yeni yılına,
"Kutlu Olsun" mu denir?
Hayırlı geçmesi mi dilenir?

Ninem, dedem,
Dedemin dedesi, ninemin ninesi,
Makedonya'dan Mekke'ye hacı.
Bilirlerdi ne deneceğini.

1 Ocak: İsa'nın Sünnet Bayramı

Yeni öğrendim.

1 Ocak, İsa'nın sünnet günü.

Feast of the Circumcision

Yahudi âdetine göre erkek çocuk, yedi günlükken sünnet edilir.

İsa 24 Aralık doğumlu.

Sünneti 1 Ocak'ta.

Protestan ve Ortodoks kiliselerinde anılan bu günü, Vatikan 1960 yılında aldığı kararla kaldırmış.

** ** ** ** ** ** ** **

Mostar gecesinde aydınlatılmış minareler.

Hepsinin arasından yıldızları tırmalarcasına yükselen TC Ziraat Bankası'nın kırmızı neon ışıklı tenekeden başak simgesi

Bu gece yanmıyor.

Raporum gerekli mercilere ulaşmış olabilir mi?

Semalara uzanıp koruyabildimse Mostar'ın gece yüzünü, görevimin bu âlemde hakkını bir ölçüde verdim demektir.

Herbig Har 555

Zıvanadan çıkmış dünyamız.

Zengin ülkelerde yaşayanlar obeziteden mustarip

Yoksul ülkelerde açlıktan.

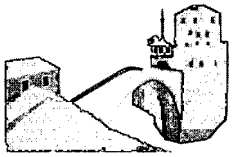
Oysa,

Gece Köprü'den bakınca

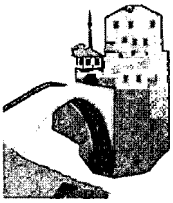
Çok yukarılarda,

Başka bir âlemde,
Hem de şu anda,
Bir yıldız doğmakta.
Kimlik Kartı:
Herbig Har 555
Adres: Pelikan Nebulası
Çap: 10 Işık yılı
Hidrojen atomları yeşil,
Oksijen atomları mavi.
Uzayda,
Neretva renkleri.
(http://apod.nasa.gov/apod/ap061130.html)

27 Kasım, Pazar

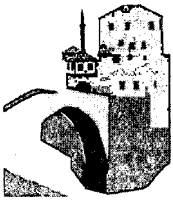
Sabah

Almir, Köprü'nün bombalanmasını filme çekenlerin gizlendiği tepedeki oyuğu gösterdi.

Köprü notlarımı temize çektiğim masam, odam, evim, oyuğun üstünde.

Öğle
Halebija

Evden gördüm.

İlk defa

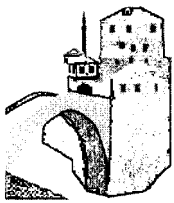
Atlayışı kaçırdım.
Atlayıcının adını
Anında
Defterime geçiremedim.
Miro'ymuş.
Atlamadığı zaman, ufak kızıyla el ele çarşı sokağında dolaşan.
Ermin Maria'yla İsveç'te.
Savaştan sonra oraya yerleşenler olmuş.
Mostar'dan, Varnamo kasabasına haftada iki gün otobüs var.
Kış ayları için iş bulabilecek mi?

Savaşta, topraklarında öldürülmedinse,
Savaştan sonra topraklarında barınamıyorsun.

▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪ ▪▪

Mektuplar, uyarılar bitti.
Dosya kapandı.
Notlarımda var diye
Bir gün açılır mı tekrar?

İkindi ezanı (14.57?)

Leyla'nın kahvesi.

Stari Grad.

Babası maçın 90. dakikasında kanal değiştirmişti.

Leyla Capuccino'yla birlikte, lokum, su ve 1 TL getirdi .

Türkler bırakmış.

Mostari'ye yolluk?

Yan masada Mostarlı erkek, Amerikalı kızları tavlama gayretinde.

Durmadan konuşuyor.

Kızlar zoraki gülüyor.

Bilmediklerini anlatıyor.

Kuş, balık, Afrika,

Tarih, sinema, borsa.

Leyla şarkı söylüyor,

"All I need is a miracle."

Çapkın

Adam dünyaca meşhur.

Adı, Mostari sırrı.

Arkadaşımla, üniversitede aynı yatakhanedeler.

Akşamları kız tavlamaya çıkarlar.

Her seferinde,

Çapkın çapkınlığını yapar.

Boynu bükük arkadaşım bir gün sorar,

"Kızlar hep sana kaçar,

"Aramızda ne fark var?"

Çapkın,
"Sen kendini anlatıyorsun.
Ben dinliyorum" der.

İnsanlar Köprü'den geçmez oldu.
Sayıklıyorum.
Havadan sudan,
Kuşlardan, balıklardan.
Sayıyorum.

Neretva kuşları:

GALEB
GULUB
VRABAC
STIGLIC
TRTAK
SINDA
LASTAVICA
SLAVAJ

Neretva balıkları:

ZUBATAK
LIPLJEN
NERETVANSKA
MEKOUNSKA
KALIFORNIJKA PASTRMKA
JEGULJA
KLEN

"Bir şey söyleyebilir miyim?"

"Bir şey söyleyebilir miyim?"

Gene o.

(Gece, gündüz ne yaptığımı soran)

Üstü dökülüyor.

"Evet."

"Oturabilir miyim?"

"Evet."

"Rahatsız ediyorum."

Sessizlik.

"Yardım edebilir misin?"

(Ellerimle, nerden bileyim.)

"Dört yıldır burdayım. Almanya'ya, evime dönmek istiyorum. Param yok."

"Elçiliğin görevi."

"Randevum Saraybosna'da.

Sabah otobüsüne bilet parası?"

10 Euro verdim.

Hikâyesini anlatmak istiyordu.

Sormadım.

"Tanrı seni korusun."

Demin yazmadım.

Aldatıldığımı biliyorum.

Yemek parası da istedi.

"Otogara gidelim, sana biletini alayım" diyebilirdim.

Güvensizliğimi gösterip aşağılamak istemedim.

İyilik şaşırtmacası

Washington'da zenci mahallesinde oturuyordum.
Şehrin dörtte üçü zenci.
Beyazlar, NW-Kuzey Batı bölgesinde.
Gece geç.
Arabamı park ettim.
Evime yürüyorum.
İki zenci yolumu çevirdi.
"Para!"
"Neden?"
Duraladılar.
"Eve gidecek paramız yok."
"Binin. Bırakayım."
Şaşırdılar.
Biri "Kaç!" dedi,
Arkadaşının arkamdan gelmesini engelledi.

28 Kasım Pazartesi,
Mostar otobüs garı

"Geleceğini biliyordum."
Bakıma muhtaç haliyle orada.
Elinde iki plastik torba.
Bir film sordu.
Cinema Paradiso.
"Biliyordum bilmediğini."
Burada işin bitti.
Senin olsun otobüs bileti."
Sarı bir zarf verdi.
"Yolda okursun."

30 Kasım, Çarşamba
Nöbetten ayrılış

Sarı zarf

Kral, diyarın en güzel prenseslerine davet verir. Güzel olmasına kızların hepsi güzeldir, ama kralın kızı gibisi yoktur.

Nöbette bekleyen kralın askerlerinden biri prensese âşık olur.

Mektup yollar. Dayanamayacağını, beraber olamayacaklarsa ölmek istediğini söyler.

Prenses, askerin aşkından etkilenir.

Haber yollar,

"Kulemin önünde, yüz gün, yüz gece bekle. Senin olacağıma söz veriyorum."

Asker başlar beklemeye.

Bir gün, on gün.

Günler geçer.

Prenses her akşam kulesinden bakar.

Ne zaman baksa asker nöbettedir.

Yağmurda, karda, rüzgârda bekler.

Kuşlar kafasına pisler.

Arılar sokar.

Asker nöbette bekler.

Doksan dokuzuncu gecenin

Son dakikasında,

Prensese selam verir.

Arkasını dönmeden gider.

(Hikâyenin ne anlama geldiğini sormayın. Ben de bilmiyorum.)

Karadan

Mostar-Saraybosna yolu. Mezarlıklar arası yaşam. Evlerin bahçeleri mezar. Dağlar mezar. Ovalar mezar. Oyuk oyuk kurşun yaralı savaş malulü binalar. Taşların altında savaş kurbanı insanlar.

Uçaktan

Bulutlar... bulutlar... bulutlar... Beyaz bulutların arasından beliriveren açıklıktan aşağıya bakınca, sıra sıra beyaz taşların dikili olduğu mezarlıklar. Tekrar bulutlar.

Yolculuk ne zaman biter?

Havaalanında, geminin güvertesinde el sallanır...

Tren hareket etmeden peronda öpüşme.

Taksinin geç kalıyoruz kornası.

Otelde hesabın ödenmesi, sınırda pasaportun damgalanmasıdır yolculuğun bitişi.

Eve dönüldüğünde teşekkür telefonu.

Bavulların boşaltılıp sonraki seyahate kaldırılması. Yaşadıklarımızın sessiz tanığı, çamaşırımızın yıkanmasıdır yolculuğun sonu...

Yolculuğun sonu elvedadır. Düşlerin derinliğinde uykuya yatırdıklarımızdır, yıllar sonra, beklenmedik bir anda, hatırlanan.

Yolculuk ne zaman biter?

Yaban ellerden, garip diyarlardan, anlaşılmaz geleneklerden ferahlamaktır.

Acılı bir diyardan, zulüm, işkence, açlıktan uzaklaşmanın derin nefes alışıdır.

Kavuşacağımızın canlanmasıdır yolun sonunda.

Ev anahtarının kapının kilidinde yuvasına yerleşmesinin huzuru, pencereden gelen tanıdık sokak sesleridir yolculuğun bitişi.

Yolculuk ne zaman biter?

Posta kutusunda birikmiş mektuplar, kapının altında ödenmemiş elektrik, su faturalarıyla karşılaşmamızdır yolun sonu.

Buzdolabında unuttuğumuz yoğurdun küflendiğinin, çamaşır makinesinin miadını doldurduğunun, yola çıkmadan hastanede ziyaret etmediğimiz sınıf arkadaşımızı aramamız gerektiğinin, okuldaki mendebur hocayla, işyerinde ağzı kokan tacizci teknisyenle tekrar yarın karşılaşacağımızın aklımıza gelmesidir.

Birikmiş gazetelere bakıp, basmakalıp küfürlerimiz dilimizin ucuna geldiğinde, yanlış insanla, yanlış evde, yanlış şehirde, yanlış memlekette olduğumuzu bilmem kaçıncı defa idrak ettiğimizde, ceketimizi dolaba asıp, çoraplarımızı çıkardıktan sonra dişlerimizi fırçalarken tanıdık aynada yüzümüzü gördüğümüzde, birdenbire anlarız yolculuğun bitmiş olduğunu.

Yolculuğum bitmedi. Yazı masamın yanındaki boş duvarlara, Mostar'dan getirdiğim kartpostalları, arkadaşlarımla çektirdiğimiz fotoğraflarımızı astım. Köprü halısını kanepenin

üstüne koydum. Mostari'nin notlarını tuttuğu kırmızı ve kapağında komik kurbağa resimli defterler masamın üstünde.

Şimdi onları okuyacağım...

İki şişe.
Biri plastik.
Neretva'dan
Adriyatik yolunda
Mostari'nin mektubunu taşımakta.

Gündüz Vassaf'ın kitapları

Zekâ Testleri Nedir? Ne değildir?

Daha Sesimizi Duyurmadık: Avrupa'da Türk İşçi Çocukları

Cehenneme Övgü

Cennetin Dibi

Annem Belkıs

Özgürleşmenin Sorunları: Mehmet Ali Aybar Sempozyumlar (editör)

Belkıs Halim Vassaf'ın Defterinden: Dumezil'in Sosyoloji Dersi Notları (hazırlayan)

40 Yıl Önce 40 Yıl Sonra Amerika-Rusya

Tarihi Yargılıyorum

Türkiye Sen Kimsin?

Kimliğimi Kaybettim Hükümsüzdür

Guantanamo'dan Şiirler (çeviri)

"Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nde çalışırken Bosna'da yaşayan kuzenim bana Mostar'da evinde kalabileceğimi söylemişti. Vardığımın ertesi günü, dünyanın dört tarafından gelen herkes gibi ben de evrensel ününe savaş acıları da eklenmiş Mostar Köprüsü'nün yolunu tuttum. Yanımda taşıdığım küçük defterimi çıkarıp birkaç gözlemimi yazdım. Hava kararmaya başladığında, elimde kalemim, Köprü duvarının üstünde defterim, aynı yerdeydim.

Mostar'da günlerim, aylarım, bir türlü ayrılamadığım Köprü başında geçti. Anı notları diye yazmaya başladıklarım ayakta bekleyen bir köprü bekçisinin nöbet defterine dönüştü. Bazen yüzlerce turist arasında, bazen gece saatlerinde tek başıma Köprü'yü bekledim. Ben Köprü'yü sahiplendim, o beni zapt etti. Bana neler yaşattıysa ben de dünyamı, duygularımı, düşünce ve hezeyanlarımı onunla paylaştım. Taa ki bir gün beni azad edene kadar."

Gündüz Vassaf'tan şiirsel bir kitap. Her zamanki gibi öznel... Her zamanki gibi evrensel.

Kapak resmi: Ersu Pekin

ISBN 978-975-08-2458-6

24 TL

9 789750 824586

975304 AEG